T.C.
DİCLE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

CUMHURİYET SAVCISININ SORUŞTURMA EVRESİNDE GÖREV VE YETKİLERİ

Uğur BÜTÜNER

TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. Recep GÜLŞEN

DİYARBAKIR – 2008

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, Cumhuriyet savcısının soruşturma safhasında 01.06.2005 tarihinde yürürlüğe giren ve Türk ceza ve ceza muhakemesi hukuku sisteminde köklü değişiklikler getiren 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu bağlamında görev ve yetkilerini konumuzla ilgili olan Yargıtay ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları ve örnek olaylar ile birlikte incelemektir.

Çalışmada özetle, Cumhuriyet savcısının ceza muhakemesi hukukundaki yeri, nitelikleri, bağımsızlığı, Bakanlık ve başsavcı ile ilişkileri, teminatı ve güvenceleri incelenmiş, bağımsızlığı, reddi ve tarafsızlığı sorunu öğretideki farklı görüşlere de değinilerek irdelenmiştir. Ayrıca Cumhuriyet savcısının soruşturma safhasında birlikte çalıştığı sulh ceza yargıcı, adli kolluk ve diğer kurum ve kuruluşlarla olan ile ilişkilerine değinilmiş ve daha sonra soruşturma safhasında Cumhuriyet savcısının suçu öğrenmesi, bunun üzerine harekete geçmesi, delil toplama yöntemleri ve delil kavramı açıklanmaya çalışılmıştır.

Son olarak ise yaptığı soruşturma işlemleri neticesinde bir sonuca varması gereken Cumhuriyet savcısının sonuç olarak düzenlediği iddianame, düzenlenen iddianamenin mahkemeye sunulması, iddianamenin iadesi kararı bu karara karşı itiraz yolu, kovuşturma yapılmasına yer olmadığı kararı, kovuşturmaya yer olmadığına hangi hallerde karar verilebileceği, verilen bu karara karşı itiraz yolu ve hukuk sistemimize önce Çocuk Koruma Kanunu ile giren daha sonra 5560 sayılı yasa ile uygulama alanı genişleyen kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı ve bu kararların hukuki nitelikleri incelenmiştir.

ABSTRACKT

The purpose of this working is, in the investigation phasic examine the duties and commands of public prosectur related with the numbered 5271 law which put into on date 01.06.2005 and revolution in Turk criminal law system. We are going to give sample everts and examine these examples which are connected with our subject from Yargıtay and European Human Rights Court orders.

Shortly, in our working we investigate the position of public prosectur in criminal law , his independence , qualities ., relationship with Ministry and Lord advocate , assurance , reassurance and by touching on differint ideas in doctrine we examine his rejection and importiatily. İn addiotion to, we touch on the relationship of public prosectur with magistrates cort adjudicator , police , other establihment and institution whom he works together in investigation phasic. Later we make an effort to explain how public prosectur learn criminality and then weherupon how he take acton his methods for adding proof and what proof is.

Eventual, we examine bill of indicment which the public prosectur prepared , and the process of this bill of indicment put forward to trial , the decision of return bill of indecment, opposed to this decison access of objection , nonsuit , in which conditions able to decide nonsuit , opposed to this decison way of objection. Then we investigate Public Lawsuit Postpone which find place first of all in Child Protection Law in our criminal law system and then expanded practise area. We examine also qualities of these decisions.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne

Bu çalışma jürimiz tarafından Kamu Hukuku Ana Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Doç. Dr. Recep GÜLŞEN

Üye : Doç. Dr. Hasan Yüksel AVCI

Üye :

Üye : Doç. Dr. Reşit KORKUSUZ

Üye :

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

...../...../.....

.....

İÇİNDEKİLER

Önsöz I
Absrack II
İçindekiler III
Kısaltmalar IV
Giriş 1

I. BÖLÜM
CUMHURİYET SAVCISININ CEZA MUHAKEMESİ AÇISINDAN YERİ VE GENEL OLARAK GÖREV VE YETKİLERİ

A) CUMHURİYET SAVCISININ CEZA MUHAKEMESİ HUKUKUNDAKİ YERİ 3
1.Genel Olarak 3
2.Cumhuriyet Savcılığı Teşkilatı 12
3. Cumhuriyet Savcısının Hukuki Statüsü 17
a) Cumhuriyet Savcısının Atanması ve Kanuni Güvenceleri 17
b) Cumhuriyet Savcısının Görev Alanı 19
c) Cumhuriyet Savcısının Başsavcı ve Adalet Bakanı ile İlişkisi 20
4. Cumhuriyet Savcısının Bağımsızlığı, Tarafsızlığı ve Reddi Sorunu 24
a) Cumhuriyet Savcısının Bağımsızlığı ve Tarafsızlığı Sorunu 24
b) Cumhuriyet Savcısının Reddi Sorunu 26

B) Cumhuriyet Savcısının Genel Olarak Görev ve Yetkileri 28
1. Genel Olarak 28
2. Suçu Araştırma ve Soruşturma 28
3. Kamu Davasını Açma ve Yürütme 31
4. Kanun yollarına Başvurma 32
5. Cezaların İnfazı 34
6. Bazı Hukuk Davalarını Açma ve Yürütme 35

II. BÖLÜM

CUMHURİYET SAVCISININ SORUŞTURMA EVRESİNDEKİ YETKİLERİ

A) CUMHURİYET SAVCISININ SORUŞTURMA YAPMASI …… 36

1.Cumhuriyet Savcısının Suçu Öğrenmesi ve Harekete Geçmesi ……..…. 36

2. Cumhuriyet Savcısının Soruşturmaya Başlaması ve Delil Elde Etmesi ……..… 39

a) Genel Olarak ……..……..……..…….……..……...…. 39

b) Cumhuriyet Savcısının Adli Kolluk Görevlileri ve Diğer Kamu Görevlilerine Soruşturma İşlemleriyle İlgili Olarak Emir ve Talimatlar Vermesi ……..…..….. 45

c) Cumhuriyet Savcısının Soruşturma Aşamasında Diğer Kamu Görevlilerine Yönelik Emir ve Talimatları ……..……..…..……..……..……..…. 51

B) CUMHURİYET SAVCISININ SORUŞTURMA EVRESİNDEKİ YETKİLERİ 52

1. Cumhuriyet Savcısının Doğrudan Doğruya Yapmaya Yetkili Olduğu Soruşturma İşlemleri ……..……..……..…..……..……..…. 52

a) Şüpheliyi Gözaltına Aldırma, Yakalatma, İfadesini Alma ……..……..…. 60

b) Tanık, Mağdur Çağırma ve Dinleme ……..……..……..……..…. 62

c) Bilirkişi Atama, Çağırma ve Dinleme ……..……..……..…. 63

d) Yer Gösterme Yaptırma ……..……..……..…..…….. 63

e) Fizik Kimliğinin Tespiti ……..……..……..…..…….. 65

f) Tutuklama ve Adli Kontrol Tedbirine Son Verme ..……..…..…….. 66

g) Adli Muayene, Otopsi ve Mezar Açma ..……..…..……... 67

2. CumhuriyetSavcısınınGecikmesindeSakıncaBulunanHallerdeSahipOlduğuYetkiler ... 71

a) Arama ..……...…..……..……..…..…….. 71

b) Elkoyma ..……...…..……..……..…..…….. 74

c) İletişimin Tespiti, Dinlenmesi, Kayda Alınması ve Teknik Takip …..…….. 76

d) Keşif ……...…..……..……..…..……..…… 80

e) Beden Muayenesi, Şüpheli veya Diğer Kişilerin Vücudundan Örnek Alınması ……...…..……..……..…..…….. 81

f) Gizli Soruşturmacı Görevlendirme…...…..……..……..…..…….. 83

3. Cumhuriyet Savcısının Sadece Talep Yetkisinin Bulunduğu Durumlar …… 85

a) Avukat Yazıhanesinde Arama Yapılmasını İsteme Yetkisi …...…..……...…..…… 85

b) Bilgisayar, Bilgisayar Programlarında ve Kütüklerinde Arama Yapılmasını İsteme Yetkisi 85
c) Şüphelinin Tutuklanmasını veya Adli Kontrol Altına Alınmasını İsteme Yetkisi 86
d) Şüphelinin Gözlem Altına Alınmasını İsteme Yetkisi 94
e) Moleküler Genetik İnceleme Yapılmasını İsteme Yetkisi 95
f) Şirket Yönetimi İçin Kayyım Tayinini İsteme Yetkisi 96

III. BÖLÜM

CUMHURİYET SAVCISININ SORUŞTURMA NETİCESİNDE VERECEĞİ KARARLAR

A) GENELOLARAK 98
B) KOVUŞTURMA YAPILMASINA YER OLMADIĞINA DAİR KARAR 98
1. Genel Olarak Takipsizlik Nedenleri 98
2. Uzlaşma Hali 102
3. Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi 105
C) KAMU DAVASININ AÇILMASI İÇİN İDDİANAMENİN MAHKEMEYE SUNULMASI 106

SONUÇ 111

YARARLANILAN KAYNAKLAR 115

KISALTMALAR

A.B	Adalet Bakanlığı
A.K.Y	Adli Kolluk Yönetmeliği
A.Y.İ.D.M.B.A.M.K.G.H.K	Adli Yargı İlk Derece Mahkemelerinin ve Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluşu, Görevleri ve Yetkileri Hakkında Kanun
A.İ.H.S	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
Arama Y	Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği
Av.K	Avukatlık Kanunu
Bkz	Bakınız
B.M.Y	Beden Muayenesi Yönetmeliği
C	Cilt
CD	Ceza Dairesi
CGK	Ceza Genel Kurulu
CGTİK	Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun
C.İ.G	Ceza İşleri Genel Müdürlüğü
CMK	Ceza Muhakemesi Kanunu
CMUK	Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu
E	Esas
G	Genelge
HSK	Hakimler ve Savcılar Kanunu
HSYK	Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu
JTK	Jandarma Teşkilatı Kanunu
K	Karar
m	Madde
ÖSYM	Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi
PVSK	Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu
RG	Resmi Gazete
S	Sayı

s	Sayfa
T.C.K	Türk Ceza Kanunu
U.Y	Uzlaşma Yönetmeliği
v.d	Ve Devamı
Y	Yönetmelik
Yar	Yargıtay
Y.İ.G.Y	Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği

GİRİŞ

01.06.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu 1412 sayılı CMUK ile karşılaştırıldığında, suçla mücadele politikası açısından soruşturma safhasında Cumhuriyet Savcısını daha çok ön plana çıkartan düzenlemeler içermektedir. Yasa, Meclis'te teknolojideki gelişmeler de izlenerek ve değerlendirilerek bu gelişmelere ayak uyduracak düzenlemeler ve kurumlar yasaya, tasarıyı hazırlayan bilim kurulu tarafından eklenerek kabul edilmiştir.

Yasanın bir süre daha tartışılıp ondan süre yürürlüğe girmesi yönündeki tüm eleştirilere rağmen ülkemizin kendi yetiştirmiş olduğu akademisyenlerinin, çağdaş batı hukukunu, ceza ve usul kanunlarını inceleyerek ve fakat aynen Türkçeye çevirmeden ülkemizin iç dinamiklerine, sosyal gerçeklerine uygun olarak hazırlamış oldukları tasarının Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kabul edilmiş olması hukuk biliminin ülkemizde ulaşmış olduğu seviye açısından bana göre üzerinde ayrıca durulması gereken bir gelişmedir. Bununla birlikte Yasanın yürürlüğe girmesiyle uygulamada pek çok güçlüklerle karşılaşılmıştır.

Hükümet Tasarısında ve tasarının Meclisteki görüşülmesi sırasında teşkilat olarak ayrı bir idari yapıya kavuşturulamamış olsa da savcıya bağlı adli kolluğun kurulmasının tartışılması ileri bir adım olarak görülmelidir. Nitekim adli kolluk terim olarak yasada muhafaza edilmiş, adli kolluk görevlilerinin kimlerden oluştuğu, görev ve yetkileri CMK'da ve bu kanuna dayanılarak çıkarılan Adli Kolluk Yönetmeliğinde ayrıntılı şekilde açıklanmıştır.

Soruşturma safhasında savcı merkezli olan Ceza Muhakemesi Kanunumuzda kanunun yürürlüğe girdiği tarihten günümüze kadar birçok değişiklikler yapılmıştır. Özellikle anılan yasada 5560 sayılı yasa ile yapılan değişiklikler önem arzetmektedir. Cumhuriyet Savcısına daha önce pozitif hukukumuzda yeri olmayan uzlaşma, kamu davasını açmayı erteleme yetkileri verilmiş, kamu davasının mecburiliği ilkesi çağdaş batı hukukunda olduğu gibi yumuşatılarak Cumhuriyet Savcısına kamu davasının açılması hususunda takdir yetkisi verilmiştir.

Biz de yüksek lisans tezimizde soruşturmanın koordinatörü olması nedeniyle savcı merkezli olan Ceza Muhakemesi Kanun'unda ve bu kanunda daha sonra yapılan köklü değişiklikler bağlamında Cumhuriyet Savcısının soruşturma safhasında görev ve yetkilerini incelemeye, savcının soruşturma safhasında işbirliği içinde çalıştığı sulh ceza yargıcı, adli kolluk görevlileri ve diğer kamu görevlileri, kurum ve kuruluşları ile ilişkisini irdelemeye çalışacağız.

Ayrıca çalışmamız sırasında mümkün olduğu kadarıyla uygulamada karşılaşılan güçlüklerden, örnek olaylardan, Yargıtay ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarından yararlanarak konuyu daha sağlam bir temele oturtmak suretiyle somut olarak ortaya koyduk.

I.BÖLÜM

CUMHURİYET SAVCISININ CEZA MUHAKEMESİ HUKUKU AÇISINDAN YERİ VE GENEL OLARAK GÖREV VE YETKİLERİ

A) CUMHURİYET SAVCISININ CEZA MUHAKEMESİ HUKUKUN-DAKİ YERİ

1. Genel Olarak

Ceza muhakemesi, sanığa isnat edilen fiilin suç olup olmadığını, fiil suç ise sanığın suçlu olup olmadığını, sanık suçlu ise cezalandırılıp cezalandırılmayacağını, cezalandırılacaksa cezanın ne olacağını belirlemek için yapılan faaliyetlerin bütünüdür[1]. Ceza muhakemesi hukuku ise ceza hukukunun ihlal edildiği iddiasının doğruluğunun araştırılması faaliyetidir[2].

Ceza muhakemesi hukuku ceza muhakemesini düzenleyen hukuk dalıdır. Ceza muhakemesinin ilke ve esaslarını ortaya koyan ceza muhakemesi hukukunun amacı, insan hakları ihlallerine yol açmadan maddi gerçeği araştırıp bulmaktır. Gerçekten bir suç işlendiğinde maddi gerçeği bulmak suretiyle suçlu cezalandırılmakta; suç işlenmek suretiyle bozulmuş olan sosyal barış yeniden sağlanmaktadır. Suç işlenmediği ya da suç işlediği iddia edilen kişinin aslında suçsuz olduğunun ceza muhakemesi sonucunda ortaya konulması ile de adalet gerçekleştirilmiş olmaktadır[3].

Ceza muhakemesinin ve ceza muhakemesi hukukunun temel pozitif düzenlemesi 5271 sayılı CMK'dır. CMK'nın kapsamı, birinci maddesinde ifadesini bulmaktadır. Söz konusu hükme göre bu kanun, ceza muhakemesinin nasıl yapılacağı hususundaki kurallar ile bu sürece katılan kişilerin hak, yetki ve yükümlülüklerini düzenler (CMK m.1).

1TOROSLU, Nevzat / FEYZİOĞLU, Metin, Ceza Muhakemesi Hukuku, Savaş Yayınevi, 5.Baskı, Ankara, 2006, s.20.
[2] ŞAHİN, Cumhur, Ceza Muhakemesi Hukuku, Seçkin, Ankara, 2007, s.17.
[3] ŞAHİN, s. 17.

Görüldüğü üzere, ceza muhakemesi kollektif bir şüphe ile başlamakta, sonunda bu şüphe elbirliği ile yenilerek gerçeğe ulaşılmakta ve bir hüküm verilmektedir. O halde, muhakemenin görevi kollektif hüküm vermektir. Ceza muhakemesinde hükmün kolektif olabilmesi için muhakemeye katılan süjelerden birinin kendi görüşünü diğerlerine dayatmaması, aksine hüküm verme faaliyetine katılanların düşüncelerini karşılıklı olarak ortaya koymaları ve tartışmaları gerekir.

Bir suçun işlenmesiyle Devletle fail arasında değişik evre ve aşamaları kapsayan bir ilişkinin oluştuğu bilinmektedir. Bu ilişki suçun ve faillerinin saptanmasından başlayarak verilecek hükmün kesinleşmesine kadar uzanmaktadır. Devletle fail arasında oluşan bu ilişkinin adil yargılanma ilkesine tam uyularak sürdürülmesi Anayasa'nın, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve diğer uluslar arası hukuk metinlerinin gereğidir.

Gerçek, çeşitli düşüncelerin tartışılmasından ortaya çıkar. Düşüncelerin karşılıklı olarak ileri sürülmesi ve tartışılması metoduna 'çelişme' metodu adı verilir. Çelişme, ceza muhakemesi hukukunda iddia, savunma ve yargılama makamlarını işgal eden süjeler arasında ortaya çıkmaktadır.

Çelişme en basit anlamıyla muhakeme süjelerinden her birinin muhakemenin konusu ile ilgili düşüncesini tekrar düşünülmek üzere diğer süjelerin önüne koymasıdır. Temel hak ve özgürlüklerle doğrudan ilgili olması nedeniyle büyük önem taşıyan ceza muhakemesi iddia, savunma ve yargılama görevi olarak üçe ayrılmaktadır. Sözü edilen görevlerden her biri kendisine karşılık gelen yargılama makamı tarafından yerine getirilmektedir[4].

İddia makamı isnadı ortaya koyar. Bu durum, ceza davasında tezi oluşturur, savunma makamı isnada karşı savunmasını yapar yani savunma antitezi oluşturur. Yargılama makamı ise tez ve antitez çatışmasından senteze yani gerçeğe ulaşmaya çalışır. Yani iddia etmek görevini Cumhuriyet Başsavcılığı, savunma görevini sanık avukatı olarak müdafi, yargılama görevini ise mahkemeler ifa etmektedir.

[4] KUYUCU, Abdullah, 'Türkiye'de Savcılık, Savcılığın Ceza Adalet Sistemindeki Rolü ve Örgütlenmesi' in: Bir Adli Organ Olarak Savcılık, 7-9 Temmuz 2006,Türkiye Barolar Birliği Yayını, Ankara, s.131 vd.

Ceza yargılaması, devletin belli makamlarının devlet egemenliğine dayanarak somut bir olayla ilgili suç isnadıyla ortaya çıkan uyuşmazlığı devletin egemenliğine dayanarak kesin, yerine getirilebilir ve göz önünde tutulabilir bir kararla çözmesi ve olay suç ise müeyyidenin belirlenmesi faaliyetidir. Hukuk düzeni içerisinde suç ve ceza hukuku düzeni toplumsal gerçeklik üzerine belli değerler sistemi olarak bir irade tezahürü olarak kurulmuş düzendir[5].

Ceza hukukunun amacı toplumun varlığına, sürekliliğinin sağlanmasına ilişkin koşulların güvence altına alınmasını sağlayacak düzeni sağlamaktır. Herkes için ortak olan hayatın güvence altına alınması, ilerlemesi koşullarının sağlanması Ceza Hukukunun nihai amacıdır ve bu aynı zamanda devletin en üstün görevidir[6].

Ceza hukuku, meşru hukuka uygun saydığı beşeri çıkar, irade ve davranışları ceza ile güvence altına almaktadır. Hukuk düzeninde Ceza Hukuku düzeni gayrı meşru, hukuka aykırı gördüğü beşeri çıkar, irade ve davranışları ceza denen kendine has bir tepki yani bir yaptırım düzeni ile önlemeye çalışmaktadır.

Ceza hukuku, kişi hak ve hürriyetleri üzerinde en fazla etkisi olan bir hukuk disiplinidir. Bu nedenledir ki, ceza hukuku uygulamasında kişi hak ve hürriyetlerini güvence altına almaya yönelik olarak bazı prensipler kabul edilmiştir[7]. Örneğin, 'suçta ve cezada kanunilik' ilkesi ve 'belirlilik' ilkesi bu ilkeler arasındadır.

Ceza yargılamasında süjelik makam veya şahıs itibariyle olabilir. Bir süjenin hak ve yükümlülükleri o süjenin uyuşmazlıkla kişisel ilişkisi düşünülmeden düzenlenmiş ise makam itibariyle süjelikten söz edilir. Bu anlamda savcılık iddia, mahkeme yargı ve müdafi müdafaa makamı itibariyle yargılamaya katılır ve işlemler yaparlar.

---

[5] www.zekihafizogulları.com/ Ceza Hukuku , s.30.
[6] AYDIN, F.Nurullah , Türk Suç ve Ceza Hukuku , Ankara ,2006, Turhan Kitabevi , s.13.
[7] ÖZGENÇ, İzzet , Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi (Genel Hükümler), Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı Yayını , Üçüncü Bası, Ankara , 2006, s.65.

Cumhuriyet Savcısı, ceza yargılaması faaliyeti içerisinde yargıçtan sonra gelen en önemli süjedir. Yargıç önüne gelen ceza uyuşmazlığını çözerken birinci planda rol oynarken onun önüne uyuşmazlığı getiren ve bunun için gerekli araştırma ve soruşturma işlemlerini yapan savcının da önemli rolü inkar edilemez[8]. C.Savcısı Devlet adına iddia görevini yerine getirir[9].

Cumhuriyet Savcısının görevlerini yerine getirirken en önemli ödevi bir hukuk adamı olarak yasaya bağlılıktır. Bunu belirtmek için savcının yasaların bekçisi olduğu söylenmektedir. Ceza yargılaması içinde Cumhuriyet Savcısı iddia faaliyetini yürüten süjedir. Devletin Anayasada belirtildiği gibi temel erkleri yasama, yürütme ve yargı olarak ayrıldığında savcının yaptığı iş yürütme ve yargı erkleri arasında kaldığı düşünülmelidir.

Cumhuriyet Savcıları, kanuna aykırılığın cezai yaptırım gerektirdiği durumlarda toplum adına ve kamu yararına bireyin haklarını ceza adalet sisteminin gerektirdiği etkinliği birlikte göz önünde bulundurarak hukukun uygulanmasını sağlayan görevlilerdir. Bu itibarla Cumhuriyet Savcısı, yasaların ihlal edildiğini yani suç işlendiğini iddia ederek yargılama makamlarına başvuran devlet ve kamu adına davacı olan kişidir. Cumhuriyet Savcısı bu faaliyeti kendi adına değil iddia makamı olarak başsavcılık makamı adına yapmaktadır[10].

Cumhuriyet Savcısının yürüttüğü iddia faaliyeti, adalete ilişkin bir faaliyettir. Adalete dahil tek faaliyet yargılama faaliyeti değildir. Savcılık, ceza muhakemesinde toplumsal iddia makamını işgal etmek ve yasaların uygulanmasını denetlemek suretiyle adalete ilişkin yetkileri kullanmakta ve bu anlamda bir adalet organı olmaktadır.

Cumhuriyet Savcısı, hakimin yanında ve onunla birlikte adaleti gerçekleştirme amacına ulaşmaya çalışan bir süjedir. Ancak savcılık idari yapıya sahiptir. Cumhuriyet

---

[8] YURTCAN, Erdener, Cumhuriyet Savcısının ve Ceza Yargıcının Başvuru Kitabı, Beta Yayınevi, 6.Baskı, İstanbul, 2007, s.3.

[9] TAŞDEMİR, Kubilay / ÖZİPEK, Ramazan Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi, C.1, Üçüncü Bası, Ankara, 2007, s.655.

[10] CENTEL Nur, 'Adil Yargılanma Hakkı ile Silahların Eşitliği Bağlamında Savcılık ve Savunma', in Bir Adli Organ Olarak Savcılık Sempozyumu, s. 193.

Savcılarının mahkemelerden bağımsız olmaları, iddiayı istedikleri gibi yapmaları, sanığın hem lehine hem de aleyhine delil toplamaları, soruşturma evresini ön ödeme veya kovuşturmaya yer olmadığına kararı ile sonuçlandırabilmeleri onların adalet organı sayılmaları için yeterli nedenlerdir[11].

Cumhuriyet Savcısı, süje olarak iddia görevini yerine getirirken tarihsel gelişimi içinde ceza soruşturması görevinin devlete ait olduğu devirlerden başlayarak savcılık adını alan bir örgüt içinde görev yapması sonucu ortaya çıkmıştır[12].

Ceza davasının aktif süjeleri Cumhuriyet Savcısı ve savcının yanında katılan müdahildir. Türk hukuk sistemi suçların işlenmesiyle kamu düzeninin bozulduğu için takibatı devlet olarak organize olan toplum adına savcının yapmasını kabul etmiştir[13]. Cumhuriyet Savcısı, yargılama içinde iddia görevini yerine getiren süje olarak sonuçta adalete hizmet eden bir kişidir. Suçla mücadele konusunda toplumda suç işlenmesi ile bozulan toplumsal denge ve düzenin yeniden kurulmasında ve suçluların cezalandırılmasında Cumhuriyet Savcısının büyük payı vardır[14].

Cumhuriyet Savcıları, kanunların verdiği diğer görevler yanında kamu davasının açılmasına yer olup olmadığına karar vermek üzere soruşturma yapmak veya yaptırmak, yargılama faaliyetlerini kamu adına izlemek, bunlara katılmak ve gerektiğinde kanun yollarına başvurmak, kesinleşen mahkeme kararlarının yerine getirilmesi ile ilgili işlemleri yapmak görev ve yetkileri ile donatılmıştır.

Bu anlamda Cumhuriyet Savcılarının görevi, ceza yargılamasında soruşturma ve kovuşturma evreleri ile sınırlı değildir. Kovuşturma evresinden sonra da süren görevleri bulunmaktadır[15]. Cumhuriyet Savcıları yapılan yargılama neticesinde mahkeme tarafından verilen ceza hükümlerinin infazı ve mahkeme kararlarının denetlenmesi görevlerini de yerine getirmektedir.

---

[11] CENTEL, Nur / ZAFER, Hamide, Ceza Muhakemesi Hukuku, 4. Bası, İstanbul , 2005, s.105.
[12] YURTCAN ,s. 1.
[13] SOYASLAN, Doğan , Ceza Muhakemesi Hukuku , 3.Baskı , Ankara , 2007 , s.176.
[14] YURTCAN ,s.3.
[15] KUYUCU , s. 143

Soruşturma evresinde başrolü oynayan makam savcılıktır. Soruşturmanın 'kamusallığı' ve kural olarak 'mecburiliği' ilkesi uyarınca Cumhuriyet Savcısı ihbar veya başka suretle bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hali öğrenir öğrenmez kamu davası açmaya yer olup olmadığına karar vermek için hemen işin gerçeğini araştırmaya başlar. Bu amaçla doğrudan doğruya veya emrindeki kolluk görevlileri aracılığı ile her türlü araştırma ve soruşturma işlemlerini yapabilir.

5271 sayılı CMK'da soruşturma işlemlerinin sulh ceza hakimi tarafından yapılması sınırlı bir şekilde kabul edilmiştir. Sulh hakimi ancak suçüstü hali ile gecikmesinde sakınca bulunan hallerde istisnai olarak Cumhuriyet Savcısına erişilemediği veya olayın genişliği itibariyle Cumhuriyet savcısının iş ve gücünü aştığı durumlarda soruşturma işlemlerini yapmakla görevli bulunmaktadır.

Her ne kadar istisnai durumlarda sulh ceza hakimi kanunen yetkili kılınmışsa da kural olan tüm soruşturma işlemlerini Cumhuriyet Savcılarının yapmasıdır. Yeni usul yasası yürürlüğe girdikten sonra bu durum Cumhuriyet Savcılarının yeni yasa ile birlikte soruşturmanın imparatoru yapıldığı iddialarını gündeme getirmiştir.

Ceza yargılamasının amacı her ne suretle olursa olsun maddi gerçeğe ulaşmak değildir. Maddi gerçeğe dürüst ve hukuk devleti anlayışıyla bağdaşan bir yargılama sonucunda ulaşmak gerekir insan onuruna yakışan da budur. Cumhuriyet Savcısı, soruşturma sırasında Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6. maddesinde güvence altına alınmış bulunan temel haklara ve evrensel hukuk kurallarına saygı içinde hareket etmelidir.

Bu nedenlerle, Cumhuriyet Savcısı maddi gerçeğe ulaşılması ve adil bir yargılanmanın yapılabilmesi için şüphelinin lehine ve aleyhine olan tüm delilleri toplayıp koruma altına almak ve aynı zamanda şüphelinin haklarını korumakla görevlidir. Bu anlamda Cumhuriyet Savcısı nesnel davranmak yükümlülüğü altındadır.

Bütün bunların yanında yeni CMK ile hukuku iyi bilen birisi olan savcı ile suç soruşturmasını kontrol etme düşüncesinin alınacak tedbirlerin tek tek neler olduğunun

Cumhuriyet Savcısınca belirlenecek olmasının büyük bir strateji hatası olduğu, karakol sayısı kadar savcıya ihtiyaç olacağı doktrinde ileri sürülmektedir[16].

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'na göre duruşmanın ara verilmeksizin bitirilmesi ilkesi benimsenmiştir. Bu durumun gerçekleşebilmesi için soruşturmanın eksiksiz yapılması, delillerin gecikme olmaksızın soruşturma safhasında Cumhuriyet Savcısı tarafından toplanması gerekmektedir.

Eksik yapılan soruşturmalar yargılamanın uzamasına sebebiyet verebileceği gibi adil yargılanma hakkının ihlal edildiği ileri sürülerek ülkemizin aleyhine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne çeşitli davaların açılmasına ve uluslar arası alanda ülkemizin haksız eleştirilere maruz kalmasına ve tazminat ödenmesi sonucunu doğurabilmektedir. Oysa Anayasamız'da " Herkes meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma bitirilmesi hakkına sahiptir" hükmü yer almaktadır (T.C Anayasası m. 36). Aynı doğrultuda yine Anayasamız'da "Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması yargının görevidir 'hükmü yer almaktadır (T.C Anayasası m. 141/son).

Yine ülkemizin kabul etmiş olduğu Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne göre "Herkes gerek medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili nizalar gerek cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan yasayla kurulmuş bağımsız ve tarafsız mahkeme tarafından davasının makul bir süre içerisinde hakkaniyete uygun ve açık olarak görülmesini istemek hakkına sahiptir" (A.İ.H.S m. 6).

Ceza Muhakemesi Kanunu, suç işleyenlerle Devlet arasında ilişkinin adil yargılanma esaslarına uygun olarak yürütülmesini sağlayan bağlayıcı hukuk kurallarını içermektedir. Adil yargılanma ilkesi ve cezanın amaçları yönünden ortaya çıkan yeni eğilimler nedeniyle ceza muhakemesinde yer alan organların aktörlerin, ajanların sayısı artmıştır. Zira içerdiği değişik evreler ve aşamalar yönünden ceza muhakemesi daha karmaşık hale gelmiştir. Hüküm, hakime aynı zamanda yardım sağlayan savcılar,

[16] ERYILMAZ, Bedri.M ,"Suçla Mücadele Politikası Açısından Yeni Ceza Muhakemesi Kanunu" , Ceza Hukuku Dergisi ,Ekim 2006, Sayı 1, s.215-216.

avukatlar, kolluk unsurları ve diğer elemanlar nedeniyle adeta ortak bir eser niteliğindedir[17].

Yargılama makamının bir süjesi olan sulh ceza hakimi soruşturma evresinde iki farklı sıfatla görev yapmaktadır. Birincisi asli konumda yani yargılama makamı olarak görev yapmasıdır. Soruşturmanın asıl hakimi savcı olmasına rağmen kanun bazı işlemlerin yapılabilmesi için hakim kararı alınmasını şart koşmuştur. Sulh ceza hakiminin ikinci ve istisnai sıfatı ise toplumsal iddia makamı olara görev yapmasıdır[18].

Gecikmesinde sakınca olan CMK'nın 163. maddesinde belirtilen istisnai halde sulh ceza yargıcı savcı yetkilerini haizdir. 5271 sayılı CMK'nın 162 maddesinin metni incelendiğinde soruşturma aşamasında Cumhuriyet savcısı ancak hakim tarafından yapılabilecek bir işleme gerek görmüşse işlemin yapılacağı yerdeki sulh ceza hakiminden yazılı istemde bulunacağı belirtilmektedir. Bu durumda, sulh ceza hakimi talebin hukuka uygun olup olmadığını inceleyerek bir karar verecektir.

Ayrıca istisnai olarak CMK'nın 163. maddesine göre suçüstü hali ve gecikmesinde sakınca bulunan halde Cumhuriyet Savcısına ulaşılamıyorsa veya meydana gelen olay genişliği itibariyle Cumhuriyet Savcısının iş ve gücünü aşıyorsa sulh ceza hakimi bütün soruşturma işlemlerini yapabilir. Fakat yukarıda açıklanmaya çalışılan bu durum uygulamada örnekleri görülen bir durum değildir.

Örneğin, hakim, savcıya ulaşılamadığı için meydana gelen olayla ilgili savcının yerine işlem yapmışsa savcıya niçin ulaşılmadığı savcının hangi iletişim araçlarıyla arandığı ve buna rağmen ulaşılamadığı Adalet Bakanlığı tarafından sıkı bir şekilde araştırılır, eğer bir ihmal olduğu kanaati hasıl olursa bu durum ilgilinin sorumluluğuna yol açabilecektir.

Sulh ceza yargıcına verilen bu yetki geçici olup geldiğinde veya olayın genişliği itibariyle Cumhuriyet savcısının iş gücünü aşmadığında savcıya düşen işleri yine savcı

[17] ŞAHİN, s.18
[18] ŞAHİN , s.123

yapacaktır[19]. Bu gibi durumlarda bu yargıçların yargı değil ve fakat iddia ve soruşturma yaptıklarını söylemek mümkündür.

Diğer yandan, Cumhuriyet Savcılığı ve mahkemeler adalete hizmet eden birbirinden bağımsız ve fakat eş seviyede olan kuruluşlardır. Bunun neticesinde ne mahkemeler savcılıklara ne da savcılıklar mahkemelere emir verebilirler. Savcıların yargıçları mesleki bakımdan denetlemesi söz konusu olamaz[20].

Cumhuriyet Savcıları yargıçların vermiş oldukları karar ve hükümleri kanuna aykırılık görmeleri halinde itiraz ve temyiz kanun yoluna gitmek suretiyle bir anlamda denetlemektedirler. Karar ve hüküm farklıdır, savcılar mahkemelerin bazı ara kararlarına da örneğin tahliye kararına itiraz yoluna gidebilirler.

Ayrıca, yargıç ve savcıların yargılama sürecindeki faaliyetlerinin nitelik olarak farklı olması nedeniyle kimse aynı zamanda yargıç ve savcı olamaz. İşin doğası gereği bunun böyle olması zorunludur bir kimsenin hem ceza davası ve bazı hukuk davalarını açması hem de bu davalara bakması mümkün değildir.

[19] TOROSLU / FEYZİOĞLU, s.159.
[20] YURTCAN, s.5.

2. Cumhuriyet Savcılığı Teşkilatı

Cumhuriyet Savcılığı, teşkilat olarak mahkemelerin yanında bulunmaktadır. Yargıçların yanında ayrı bir savcılık örgütü yoktur. Bu işleri yargıcın bağlı olduğu mahkeme yanındaki savcılık yapar[21]. Yani Cumhuriyet Savcılıkları, mahkemelerin yargı çevresinde faaliyette bulunmaktadır.

Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun'a göre mahkeme kuruluşu bulunan her il merkezi ve ilçede bir Cumhuriyet Başsavcılığı kurulur. Cumhuriyet Başsavcılıkları bulundukları il veya ilçenin adı ile anılırlar (5235 s.k m.16). Ülkemizde mahkemelerin örgütlenmesi idari yapılanma içerisinde ilçe düzeyinde oluşturulmuştur. Bunun sonucu olarak her ilçede bir asliye mahkemesi vardır. Bu nedenle de bu mahkemelerin yanında savcılık örgütü kurulmuştur[22].

Cumhuriyet Savcılığı örgütlenmesinin tarihi gelişimi incelendiğinde Cumhuriyetin ilk dönemlerinde ilk derece mahkemelerinin ve savcılık teşkilatının nerede ve nasıl oluşturulacağı 8.4.1924 tarihli ve 469 sayılı kanun ile düzenlenmiştir. Kanunun 5. maddesinde her asliye mahkemesi nezdinde savcılık teşkilatı kurulması öngörülmekte ve savcılık örgütünün bir savcı ve yeterince savcı yardımcısından oluşacağı belirtilmek suretiyle savcılık örgütlenmesinin esası ortaya konmaktadır. Bu düzenleme uyarınca her asliye ceza mahkemesi yanında bir savcılık örgütü bulunmaktadır. Sulh ceza mahkemeleri yanında savcılık örgütü bulunmamaktadır. Ancak asliye mahkemesi yanındaki savcılık asliye çevresindeki sulh mahkemelerinin yanında durumundadır.

Her başsavcılık kuruluşunun başında bir Cumhuriyet Başsavcısı bulunur. Yeteri kadar da Cumhuriyet Savcısı görev yapar. Gerekli görülen yerlerde Adalet Bakanlığının önerisi üzerine Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun kararı ile bir veya birden çok Cumhuriyet başsavcısı vekili atanır (5235 s.k m.16).

---

[21] YURTCAN, s.3 .
[22] YURTCAN, s.4.

5235 sayılı A.Y.İ.D.M.B.A.K.G.Y.H.K incelendiğinde öncelikle Cumhuriyet Başsavcılığı örgütü ve bu örgütün başında bulunan Cumhuriyet Başsavcısının görevleri ile başsavcılık örgütünde görevli savcıların görevleri başsavcı ile savcılar arasındaki hiyerarşik ilişkinin ayrıntılı bir şekilde düzenlendiği görülmektedir. Toplumsal iddia makamını savcılardan biri veya birkaçı ya da hepsi işgal edebilir. Bu sebeple birinin başladığı davaya diğerleri devam edebilirler. Kuruluşun başı başsavcı olduğundan, savcılar onun emrindedir.

Cumhuriyet savcıları, idari görevlerini yaparken kendi teşkilatı içinde hiyerarşik bir yapıya sahiptir. Savcılık teşkilatının en üstünde Adalet Bakanlığı bulunmaktadır. Anayasada savcıların idari görevleri yönünden Adalet Bakanlığına bağlı bulundukları belirtilmektedir.

Adalet Bakanlığının hemen altında idari görevlerini yerine getiren Ağır Ceza Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığı yer almaktadır. Başsavcı yanında bulunan savcıları ile Ağır Ceza Mahkemesine bağlı ilçe savcılarının üst savcısıdır[23]. Başsavcıların, ayrıca kendisine bağlı savcılar üzerinde denetim ve gözetim yetkisi vardır (H.S.K m. 5/1).

Hakimler Savcılar Kanununda yer alan Cumhuriyet Savcılığı ünvanı il ve ilçe Cumhuriyet Başsavcılığı, Cumhuriyet savcı yardımcılığı ünvanı ise Cumhuriyet savcısı olarak değiştirilmiştir (1990/3611 sayılı Kanun ile RG 01.02.1980).

Savcıların yetki alanları ile ilgili olarak legal düzenlemenin yapıldığı 5235 sayılı kanunun 21. maddesi incelendiğinde Cumhuriyet Savcıları kural olarak bulundukları il merkezi veya ilçenin idari sınırları ile bunlara adli yönden bağlanan ilçelerin idari sınırları içerisinde yetkilidirler.

Ancak ağır ceza mahkemesi ile özel kanunlarla kurulan diğer ceza mahkemelerinin yargı çevresinde yer alan Cumhuriyet Başsavcılıkları yetki alanları içerisinde yürüttükleri bu mahkemelerin görevine giren suçlarla ilgili soruşturmaları

[23] BARDAK, Cengiz, Ceza Muhakemesinde Hazırlık Soruşturması, Ankara , 1996, s.73.

yapar ve ivedi zorunlu işlerin tamamlanmasından sonra düşünce yazısına soruşturma evrakına ekleyip ağır ceza mahkemesi veya özel kanunlarla kurulan diğer ceza mahkemelerinin Cumhuriyet Başsavcılığına gönderirler[24].

Cumhuriyet savcılığı örgütlenme olarak üç sınıfa ayrılabilir:

a) Bir Mahkeme Yanındaki Cumhuriyet Savcılığı

Her asliye mahkemesi yanında Cumhuriyet Savcılığı örgütü vardır. Örgüt olarak Cumhuriyet Savcılığı bu yerde tektir çünkü bir yerde birden çok asliye mahkemesi olamaz. Söz konusu olan asliye mahkemelerinin daire olarak görev yapmasıdır. O yer savcılığı örneğin Bafra veya Ergani Cumhuriyet Başsavcılığı olarak adlandırılır ve iş yoğunluğuna göre o savcılıkta yeteri kadar Cumhuriyet Savcısı görevlendirilir[25].

Ağır ceza mahkemesinin aslında asliye mahkemesinin bir dairesi olduğu kabul edildiğinden aynı zamanda asliye mahkemesinin yanındaki savcılık da sayılabilir. Bir yerde hem asliye hem de ağır ceza mahkemesi olsa bile bir tek Cumhuriyet Başsavcılığı bulunur ve bu her iki mahkemenin de yanındadır[26].

Anayasanın 154. maddesine göre adliye mahkemelerince verilen ve kanunun başka bir adli yargı merciine bırakmadığı karar ve hükümlerin son inceleme mercii ve kanunla gösterilen belli davalara ilk ve son derece bakmakla görevli Yargıtay'ın yanında ise Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı bulunmaktadır. Örgüt olarak tek olup başında ilk derece mahkemelerinin yargı çevresinde görev yapan savcılıklarda olduğu gibi bir başsavcı vardır[27].

[24] KUYUCU, s. 137.
[25] YURTCAN, s.4.
[26] TOROSLU/FEYZİOĞLU, s.32.
[27] KUYUCU, s. .138.

b) Yüksek Mahkeme Yanındaki Savcılık

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, Cumhuriyet Başsavcısı, Başsavcı Vekili ve savcılarından oluşur. Yargıtay esas itibariyle temyiz mahkemesi olarak yargılama faaliyetinde bulunur. Bu hallerde Yargıtay Başsavcılığı olay mahkemelerinin son kararlarına karşı temyiz yoluna başvuramaz, ancak kararlar temyiz edildikten sonra dosyayı inceler ve karar hakkında mütalaasını Yargıtay'ın ilgili dairesine bildirirler [28].

Buradaki mütalaa asliye ceza ve ağır ceza mahkemelerindeki duruşmalarda verilen mütalaalardan farklıdır. Yargıtay savcıları ilk derece mahkemesinin temyiz edilen dosyası ile ilgili olan yazılı görüşü ile birlikte dosyayı temyiz incelemesine esas olmak üzere Yargıtay'ın ilgili dairesine tebliğ eder. Yani asliye ceza ve ağır ceza mahkemelerinde olduğu gibi Yargıtay Cumhuriyet Savcıları Yargıtay'daki karar oturumlarına katılmazlar.

Ayrıca Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının Anayasaya ve Kanunlara aykırı eylemlerde ve işlemlerde bulunduğunu düşündüğü siyasi partilere kapatma davası açma, Anayasa Mahkemesini Yüce Divan sıfatıyla harekete geçirmek, örneğin bakanların bakanlık görevleri sona erdikten sonra görevde iken işlemiş oldukları suçlardan dolayı yargılanmalarını sağlamak gibi Anayasal görevleri vardır.

c) Bir Mahkeme Yanında Sayılan Savcılıklar

Asliye mahkemesi yanında kurulmuş bulunan savcılık örgütü asliye mahkemesi yargı çevresindeki sulh mahkemelerinin yanında durumundadırlar. Ülkemizde sulh mahkemelerinin yanında ayrı bir savcılık örgütü yoktur. Sulh ceza mahkemelerinin duruşmalarında Cumhuriyet Savcısı hazır bulunmaz. Ülkemizdeki hakim ve savcı sayısındaki yetersizlik göz önünde tutulduğunda bu zaten mümkün de değildir. Hatta bazı zamanlarda asliye ceza mahkemesi duruşmalarına da savcının çıkmaması verilen kararları sadece görüldü yapması şeklinde görüşler ileri sürülmektedir.

[28] TOROSLU / FEYZİOĞLU, s.34.

Sulh ceza mahkemelerinde görülen davaları asliye ceza mahkemesinin yanında bulunan savcılık örgütü açar. Yine sulh ceza mahkemelerinin kararlarının denetimini asliye mahkemesi yanında bulunan Cumhuriyet Savcıları yapar. Sulh ceza mahkemeleri yanında ayrı bir savcılık örgütünün bulunmaması bu mahkemelerde görülen davaların Cumhuriyet Savcısı tarafından açılmadığı anlamına gelmez[29].

Bu biçimdeki bir düzenleme ülkemizde sulh mahkemelerinin yanında savcılık örgütünün olmamasının sakıncasını gidermek bakımından yapılmıştır. Sulh ceza mahkemelerinin kararların denetlemek üzere bir mahkeme yanında durumunda sayılan savcılıklara bu konuda yetki verilmiştir[30].

Üst savcılık olarak bir mahkeme yanında sayılanlar da bulunmaktadır. Bunlar ağır ceza mahkemesi yanındaki savcılıklardır. Bu savcılar çevrelerindeki öteki savcılıklara oranla üst durumunda olup onların yanında bulundukları ya da yanında durumunda oldukları mahkemelerin de kanun yolu bakımından yanında sayılırlar. Yani ağır ceza merkezinde bulunan Cumhuriyet Savcısı mülhakat mahkemesinin vermiş olduğu kararı temyiz edebilir.

[29] KUYUCU, s. 133.
[30] YURTCA , s.4.

3. Cumhuriyet Savcısının Hukuki Statüsü

a) Cumhuriyet Savcısının Atanması ve Kanuni Güvenceleri

Ülkemizde yargıç ve savcı olabilmek için gerekli staja kabule Adalet Bakanlığı yetkilidir. Staja kabulden önce iki aşamalı bir sınavı geride bırakmak gerekir. Yani günümüzde uygulanan sisteme göre hakim ve savcı olmak için yazılı ve sözlü olarak yapılan iki sınavda başarılı olmak gerekir.

Yazılı sınavı, ÖSYM yaparken sözlü sınavı Adalet Bakanlığı bünyesinde görev yapan Bakanlık bürokratları yapmaktadır. Adaylık süresi iki yıl olmasına rağmen ülkemizde hakim ve savcı sayısındaki yetersizlik nedeniyle bir yıllık eğitimini tamamlayan hakim ve savcı adaylarına yapılan yönetmelik değişikliği sonrasında kura çektirilerek göreve başlatılmaktadır.

Cumhuriyet Savcısı adaylarını mesleğe kabule ise, Anayasamız gereği Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu yetkilidir. Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun başkanı Adalet Bakanıdır. Kurulda, Yargıtay'dan ve Danıştay'dan Cumhurbaşkanı tarafından seçilmiş asil ve yedek üyeler ile Bakanlık müsteşarı asil üye sıfatıyla bulunmaktadır. Ayrıca yeteri kadar yedek üye Kurulda görev yapmaktadır. Yedek üyeler de Yüksek mahkeme üyeleri arasından seçilerek atanmaktadır.

Mesleğe Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu tarafından kabul edilen hakim ve savcı adayları hakim savcı sıfatıyla H.S.Y.K huzurunda kura çekmek suretiyle belirlenen görev yerlerine yasal süresi içerisinde hareket ederler.

Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu anayasal bir organdır. Cumhuriyet Savcılarının bütün özlük işleri, disiplin cezaları, terfileri, tayinleri ve meslekten çıkarılmaları hakkında karar verme yetkisi bu Kurula aittir. Yüksek Kurulun vermiş olduğu kararlara karşı yargı yolu kapalıdır[31]. Bu durum öğretide ve çeşitli platformlarda yargı yolunun kapalı olması nedeniyle eleştiriye ve tartışmalara neden olmaktadır.

[31] KUYUCU , s.143.

Cumhuriyet Savcıları 657 sayılı Devlet Memurları Kanununa tabi değildirler. Hakim ve savcılar 2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanuna tabidirler. H.S.K'a göre Kurulun vermiş olduğu kararlara karşı aynı Kuruldan yeniden değerlendirme istenebilir ve bu durumda Kurulun vereceği karara karşı itiraz yoluna gidilebilir. İtiraz incelemesini Kurul, yedek üyelerinin de katılımıyla itirazları inceleme kurulu sıfatıyla yapar, itiraz üzerine verilen karar kesindir.

Savcılar için Anayasada bir takım teminatlar getirilmiştir. Anayasanın getirdiği teminatlara göre 'Hakim ve savcılar azlolunamazlar'(A.Y m. 139/1) yine 'Hakim ve Savcılar, kendileri istemedikçe 65 yaşını bitirmeden önce emekliye sevk edilemezler' (A.Y m. 140/4). 'Hakim ve savcılar bir mahkemenin veya kadronun kaldırılması sebebiyle de olsa aylık ödenekler ve diğer özlük haklardan yoksun kılınamazlar' (A.Y m. 139/1).

Cumhuriyet Savcıları bakımından Anayasa'da coğrafi güvenceye de yer verilmiş ve ülkemiz görev açısından bölgelere ayrılarak savcıların belli sürelerle bu bölgelerde çalışmaları kabul edilmiştir. Bu husus, hakim ve Cumhuriyet savcıları hakkında halen uygulanan Atama ve Nakil Yönetmeliğinde detaylı olarak düzenlenmiştir.

Atama Yönetmeliği'ne göre Türkiye beş bölgeye ayrılmış her bölge için görev süreleri, görev yapılan yerin coğrafi durumu, ulaşım imkanları, diğer sosyal olanakları, eğitim, sağlık ve sosyal imkanları, mahrumiyet durumu gibi özelliklere göre belirlenmiştir.

Ancak hakim ve savcılar hakkında uygulanan atama yönetmeliğinde değişiklik yapılması için Adalet Bakanlığı tarafından çalışma yürütülmektedir. Bu çalışmaya göre Türkiye üç bölge olarak doğu, orta ve batı olarak düşünülmekte bu üç bölge de kendi içerisinde görev yapılan yerin çeşitli idari hizmetlere yakınlığı, mahrumiyetliği, eğitim, sağlık hizmetleri, ulaşım imkanlarına göre A,B ve C şeklinde ayrılmakta ve görev süreleri yeniden belirlenmektedir.

Ayrıca hazırlanma aşamasında olan yönetmelikte bu bölgelerden ayrı olarak bölgeler üstü yerler belirlenmiştir. Bu yerler ise her hakim ve savcının çalışmak istediği yüksek imkanlara sahip Türkiye'nin en çok gelişme kaydeden yerleridir.

Ülkemiz gerçekleri ve yargının bağımsız olması zorunluluğu göz önünde tutulduğunda hakim ve Cumhuriyet Savcılarının adaylığa atanması ile adaylığa son verilmesi işlemlerinin Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu tarafından yapılması hakim ve Cumhuriyet savcılarının atama ve benzeri tüm özlük işlerinin Kurul bünyesinde gerçekleştirilmesi Teftiş Kurulu Başkanlığının Adalet Bakanlığı'ndan ayrılarak Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'na bağlanması daha uygun olacaktır.

Aynı doğrultuda olmak üzere ayrıca Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun Adalet Bakanlığı'ndan ayrı bir sekretaryasının oluşturulmasının Cumhuriyet Savcılarının görevlerini yürütme erkine karşı bağımsız yerine getirmeleri bakımından daha etkin bir güvence oluşturacaktır[32].

b) Cumhuriyet Savcısının Görev Alanı

Cumhuriyet Savcısı, yasalarla kendisine verilmiş görevleri yerine getirirken hangi mahkeme yanında kurulmuş savcılık örgütünde görevli ise o yerdeki işleri görür. Örnek vermek gerekirse; örneğin Ergani ilçesinde görevli olan bir Cumhuriyet Savcısı o yerde bulunan asliye ceza mahkemesi yargı yetki alanı içine giren işlerde yetkilidir ve Ergani asliye ve sulh ceza mahkemelerinde görülmesi gereken davaları açmak ve yürütmekle görevlidir.

Eğer ağır ceza mahkemesinin görev alanına giren veya özel yetkili bir mahkemenin bakması gereken bir suç soruşturuluyorsa Cumhuriyet Savcısı kendi yetki alanında işlenen bu suçla ilgili tüm soruşturma işlemlerini yaptıktan sonra durumu düzenleyeceği bir fezleke ile bağlı olduğu ağır ceza Cumhuriyet Başsavcılığına bildirir.

[32] KUYUCU, s.143.

Yargıtay'ın içtihatlarında da savcıların yetki çevresinin bağlı bulundukları mahkemelerin yargı çevresi ile sınırlı olduğu kabul edilmiştir. Yargıtay'ın 5.4.1976 tarihli kararına göre Cumhuriyet Savcılarının atanmalarında da yetkilerinin bulunduğu yargı sınırlarıyla kayıtlı olduğu bir yasa gereğidir. Her asliye mahkemesi nezdindeki Cumhuriyet Savcısının yetkisi bağlı bulunduğu bu mahkemenin yargı sınırıyla mahduttur[33].

c) Cumhuriyet Savcısının Başsavcı ve Adalet Bakanı ile İlişkisi

Cumhuriyet Savcısı yargılamada iddia görevini yapan kişi olarak hem yargı hem de yürütme erki içerisinde yer aldığını gösterir izlenimler vermektedir. Hakimlerle karşılaştırıldığında Cumhuriyet Savcılarının birçok idari görevleri vardır. Cumhuriyet başsavcısı ile savcılar arasındaki ast üst ilişkisi dolayısıyla hiyerarşik yapı bu duruma neden olmaktadır. Her başsavcılık örgütü hukuki bir birliğe, bölünmez bir bütünlüğe sahiptir.[34].Savcılık hiyerarşik yapıya sahip bir makamdır. Hakimin aksine savcı bağımsız değildir. Başsavcı, savcılık makamını temsil eder ve onunla birlikte çalışan savcılara belli bir olayla ilgili emirler verebilir[35].

Bundan maksat her başsavcılık makamına dahil başsavcı ve savcıların hukuken bir bütün sayılmaları ve her birinin faaliyetini başsavcılık makamı adına yapmalarıdır. Tüm savcılar başsavcılık makamını temsil ederler. Savcılığın bölünmezliği aynı başsavcılık makamı yönünden söz konusudur.

Çeşitli başsavcılık makamları arasında böyle bir bölünmezlik yoktur. Başsavcılık örgütünün başı olan Cumhuriyet başsavcısının, savcılar üzerinde birçok yetkisi vardır. Cumhuriyet başsavcısının savcılar üzerindeki denetim ve gözetim yetkisi 5235 sayılı yasadan doğmaktadır ve çeşitli şekillerde ortaya çıkmaktadır.

[33] Yar. CGK, 5.4.1976, E.168, K.182
[34] TOROSLU / FEYZİOĞLU, s.115.
[35] CİHAN, Erol / YENİSEY, Feridun, Ceza Muhakemesi Hukuku, 2.Bası, İstanbul, 1997, s.125.

aa) Göreve ilişkin denetleme yetkisi

Cumhuriyet Savcılığı yürütme içerisinde ve her mahkeme yanında tek olunca bunun başında yer alan başsavcının, birlikte görev yaptığı savcılar üzerinde gözetim ve savcıları denetleme yetkisi söz konusu olmaktadır. Bu takdirde başsavcının denetim ve gözetim yetkisi alt seviyedeki savcıların yaptıkları işlemlerin hukuka uygun olup olmadığını denetleme ve savcılar hakkındaki şikayetleri dinleme yetkisini vermektedir[36].

Ağır ceza Cumhuriyet Başsavcısının kendisine bağlı olan Cumhuriyet Savcılarına sicil verme, haklarında yükselme fişi düzenleme yetkisi vardır. Ayrıca asliye ceza başsavcısının birlikte çalıştığı savcılar üzerinde gözetim ve denetim yetkisi vardır (5235 s.k m.9). Ancak asliye ceza başsavcıları birlikte çalıştıkları Cumhuriyet Savcıları hakkında sicil fişi düzenlemeye yetkili değildirler.

bb) Cumhuriyet başsavcısının savcılığı yönetme yetkisi

Başsavcının kendisine bağlı olan savcıları yönetmek hak ve ödevi vardır. Bunun neticesi olarak Cumhuriyet başsavcısı savcılık örgütünü yönetmek üzere kendisine bağlı çalışan savcılar arasında bir işbölümü yapar. Başsavcının yetkileri de 5235 sayılı yasadan doğmaktadır. Kanundan doğan bu yetki ana çizgileriyle üç şekilde görünmektedir:

***) Emir verme yetkisi**

Cumhuriyet Başsavcısı, birlikte çalıştığı savcılara ifa ettikleri göreve ilişkin vazifenin daha iyi yürütülmesi ve başsavcılığın daha verimli çalışması için emirler verebilir. Bu emirler genel nitelikte olabileceği gibi özel nitelikte de olabilir. Örneğin bir mahkeme kararına karşı kanun yoluna gidilmesini bir savcıdan istemesi özel nitelikte bir emir iken, kolluk ile ilişkileri düzenleyen emirler vermesi genel nitelikte sayılabilecek emirlerdendir. Başsavcı makamı temsil eder ve savcılara emir verebilir.

[36] YURTCAN, s.6.

Başsavcı savcı ilişkisi iç ilişkide geçerlidir. Dışa karşılık savcılık teşkilatı bir bütündür[37].

****) Görevi bizzat yerine getirme yetkisi**

Cumhuriyet Başsavcısı, başında bulunduğu savcılık örgütünün yetki çevresinde bulunan bütün işlemleri bizzat yerine getirme yetkisine sahiptir. İsterse bunları kendisi yaparak yönetimindeki savcılara vermeyebilir[38].Yani başsavcı dilerse duruşmalara girebilir, mütalaa verebilir, mahkeme kararlarına kaşı kanun yoluna gidebilir, kalem denetimi yapabilir, dilediği soruşturmayı kendisi yürütebileceği gibi ihbar veya şikayet üzerine kendisi re'sen bir soruşturmayı başlatabilir.

*****) İkame yetkisi**

Başsavcı bir işin takibi ile görevlendirdiği bir savcının yerine bir başkasını görevlendirebilir ve savcılar arasında görev değişikliği yapabilir. Savcılar arasında işbölümü yapmaya yetkili olan başsavcı bu işbölümünü değiştirmeye de yetkilidir. Cumhuriyet başsavcısı bir Cumhuriyet savcısının yürütmekte olduğu bir soruşturma dosyasını o savcıdan alarak uygun göreceği aynı savcılık örgütünde görev yapan diğer bir savcıya verebilir. Soruşturma dosyası kendisinden alınan Cumhuriyet savcısının bu duruma itiraz hakkı olmadığı gibi yeni görevlendirilen savcı da soruşturmaya soruşturmanın kaldığı yerden devam etmekle görevlidir.

1412 sayılı CMUK'da değişiklik öngören 5219 sayılı yasa ceza yargılamasında iddia faaliyetinin yürütülmesi konusunda savcının Adalet Bakanı ile ilişkisini sona erdirmiştir. Bu sonuç CMUK'un 148. maddesinin yürürlükten kaldırılması ile olmuştur. Daha önce savcıya dava açma emir verme yetkisi Adalet Bakanı'na tanınmışken sözü geçen yasa ile bu yetki kaldırılmıştır. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda da Adalet Bakanının savcıya dava açması konusunda emir verme yetkisi yoktur. Bu durum yerinde olmuştur.

[37] BARDAK , s.73.
[38] YURTCAN , s.6.

Gerçekten Adalet Bakanı, Bakanlar Kurulu içerisinde yer alan siyasal sorumluluğu bulunan bir kişidir. Cumhuriyet Savcısı kanunen bakanın emrinde olan bir görevli olmadığından bakanın emirlerine uymak zorunda değildir. Daha doğrusu Adalet Bakanının Cumhuriyet Savcısına adli açıdan emir verme yetkisi yoktur. İdari bakımdan ise hem hakimler hem de savcılar Anayasa ve H.S.K gereğince Adalet Bakanlığı'na bağlıdır.

Cumhuriyet Savcısı yargıç gibi bağımsız değildir, hiyerarşik olarak başsavcıya bağlıdır başsavcı ile arasında ast üst ilişkisi vardır fakat yargılama sürecindeki faaliyetlerinde özgürdür yani mütalaasını istediği şekilde verebilir. Sanığın mahkumiyetini veya beraat etmesini mütalaa edebilir.

4. Cumhuriyet Savcısının Bağımsızlığı, Tarafsızlığı ile Reddi Sorunu

a) Cumhuriyet Savcısının Bağımsızlığı ve Tarafsızlığı Sorunu

Bağımsızlık; sözlük anlamıyla itibariyle karar verirken özgür olmak hiçbir etki ve baskı altında kalmamak demektir. Bağımsız olma veya olmama sonuçta emir alma veya almama sorunudur. Bağımsızlık açısından özellikle yürütme organına karşı korunma güvence sahibi olmak önemlidir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de vermiş olduğu kararlarında bağımsızlık güvencesinin asıl göstergesinin yürütme gücüne karşı tamamen bağımsız olma noktasında toplandığını belirtmektedir.

Hakim anlayış, savcının yürütme karşısında yargıç gibi bağımsız olmadığı ve olmaması gerektiği şeklindedir. Bu anlayış savcının bağımlı olmasını, iddia görevinin yargılama görevinden farklı olmasına dayandırmaktadır[39]. Adli kuruluşların işlemesinin siyasi sorumluluğunu taşıyan Adalet Bakanının idarenin bir makamını işgal eden savcı üzerinde yönetim yetkisi değil, denetim yetkisi olması normal karşılanmalıdır[40].

1982 tarihli Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda hakimlerin bağımsızlığından bahsedilmiş iken savcıların bağımsızlığından söz edilmemiştir. Ancak 1982 Anayasası'nda güvence açısından hakimlerle savcılar arasında fark yaratılmamıştır. Yargıçlık güvencesiyle savcılık güvencesi aynıdır (Anayasa m.139). Ancak bu durum, savcıların her yönden yargıçlara benzediği anlamına gelmez[41]. Nitekim Anayasa'da yargıçların görevlerinde bağımsız olduklarını yargı yetkisinin bağımsız mahkemelerce kullanılacağı belirtilmesine rağmen savcıların bağımsızlığından söz edilmemiştir.

Adalet Bakanının Cumhuriyet Savcısı'na dava açması için emir verme yetkisinin 1412 sayılı CMUK döneminde olmasına karşılık sonradan yasa değişikliği ile kaldırılmış olması, 01.06.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5271 sayılı yeni usul yasamızda da Adalet Bakanı'na bu yönde yetki veren böyle bir hükme yer verilmemiş olması yürütme gücünü karşı savcıyı güçlendirmeye yöneliktir ve çok olumlu olmuştur.

---

[40] TOSUN , Öztekin , Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri , İstanbul , 1981, C.1, s. 475.
[41] TOROSLU / FEYİZİOĞLU, s.116.

Savcı bağımsız değildir, ancak bağımlı da değildir. Savcının özerk olduğundan söz etmek gerekir. Özerk oluş kanun yararına bozmada olduğu gibi belli durumlarda yürütme organının istemine uygun hareket edilmek zorunda oluşa engel değildir[42].

Ancak Cumhuriyet Savcısının Cumhuriyet Başsavcısı ile olan ilişkisi incelendiğinde açıklanacağı üzere ağır ceza Cumhuriyet Başsavcısının Cumhuriyet Savcısının sicil amiri olması başsavcılığı temsil etmesi ve savcılar arasındaki işbölümünü yapması, emir verme yetkisi savcılar ile başsavcılar arasındaki hiyerarşik yapının sonucudur. Başsavcılık teşkilatı tek ve bütünlük içinde olduğundan savcının şahsı öne çıkmamakta; işlemler Başsavcılık adına yapılmakta bir savcının başladığı bir işe bir diğeri devam edebilmektedir. Bu durum ise neticede savcıların hakimler gibi bağımsız olamaması sonucunu doğurmaktadır.

Bağımsızlık ve tarafsızlık birbiriyle iç içe ancak birbirlerinden farklı kavramlardır. Tarafsızlık sözlük anlamı itibariyle yan tutmama, objektif, nesnel olma ve kişiliğinden sıyrılabilmek demektir. Cumhuriyet Savcısının taraf olup olmadığı konusu öğretide tartışmalı olan bir konudur. Savcının muhakeme ilişkisinin bir süjesi olduğu kuşkusuzdur. Bu süjelik sıfatı kendisine savcılık makamını işgal ettiği için verilmiştir. Savcılık makamı ise suçtan zarar gören taraf olan devletin iddia görevini yapmak üzere kurulmuştur.

Suçtan zarar gören taraf olan devletin iddia makamını işgal eden savcı, şahsi yönden değil sadece işgal ettiği makam yönünden taraftır[43]. Nitekim 5271 sayılı CMK'nın 170. maddesi ile kamu davasını açma görevi hukukumuzda sadece Cumhuriyet Savcısına verilmiştir. Öte yandan savcı yürüttüğü soruşturmada sadece şüpheli aleyhine değil aynı zamanda şüpheli lehine olan delilleri de toplayarak bu açıdan tarafsız nesnel davranmaktadır.

Cumhuriyet Savcısının tarafsızlığı sanığa ve mağdura karşı objektif olması bunlardan birini herhangi bir nedenle kayırmaması ve delil toplama, mütalaa verme gibi

[42] ŞAHİN, s.112.
[43] TOROSLU/FEYZİOĞLU, s.117.

işlemleri sadece maddi gerçeğin ortaya çıkarılması kaygısıyla yürütmesi olarak anlaşılmalıdır. Ceza Muhakemesi Yasası incelendiğinde Cumhuriyet Savcısına sadece şüpheli aleyhine değil aynı zamanda şüpheli lehine olan delilleri de toplama görevi verilmiştir[44].

Aynı nedenledir ki; savcı şüpheli lehine delilleri de toplayabilmekte, kovuşturmaya yer olmadığına karar verebilmekte, gerektiğinde kamu davası açmış olmansa rağmen duruşmada sanığın beraatini talep edebilmekte, ceza verildiği veya fazla ceza verildiği düşüncesiyle sanık lehine kanun yolun müracaat edebilmektedir. Bu durumlarda ise Cumhuriyet Savcısının tarafsızlığına işaret edilmiş olmaktadır[45].

Yani Cumhuriyet Savcısı devletin tarafında devlet adına iddia görevini yerine getirmekte suç işlenmesi ile bozulan toplumsal dengeyi yeniden tesise uğraşmaktadır. Bu açıdan bakıldığında savcı, makam itibariyle devletin tarafında yer almaktadır. Savcılar ceza davasında taraftır. Mahkemeler, hakimler, Cumhuriyet savcılarının iddiaları ile bağlı değildir. Savcı, hakimlerin hükümlerine, kararlarına her ne suretle olursa olsun karışamaz. Eğer karar savcının görüşüne uygun değilse kanun yollarına başvurabilir[46].

b)Cumhuriyet Savcısının Reddi Sorunu

Savcının belli ölçüde taraf olması tarafsızlığı sağlama çareleri olan red ve çekinme kurumlarının savcı bakımından da geçerli olup olmayacağı hususunu tartışılır hale getirmektedir. Bu doğrultuda yapılan tartışmaların değerlendirilmesi neticesinde bize göre de hakimlerde olduğu gibi buna benzer bir red süreci Cumhuriyet Savcısı için mümkün değildir ve olmamalıdır[47].

Şayet savcının kişisel olarak önyargılı davrandığı konusunda ciddi bir endişe mevcutsa ancak Başsavcıya başvurmak suretiyle savcının denetlenmesi ve gerektiğinde

---

[44] CENTEL , s.195.
[45] CENTEL / ZAFER , s.108.
[46] TANER, Tahir, Ceza Muhakemeleri Usulü, Üçüncü Basım, İstanbul , 1955 , s.48.
[47] ŞAHİN , s.113.

değiştirilmesi mümkündür. İddia makamında yer almak bakımından savcının şahsının hakimde olduğu gibi bir önemi olmadığından ve bir savcının başladığı bir işi diğer savcı devam ettirebileceği için Başsavcı bir başka savcıyı görevlendirebilecektir.

Yine Cumhuriyet Savcısı taraflardan biri olduğuna göre bir tarafın diğer tarafı reddetmesi kabul edilemez. Eğer savcı bir takım vaziyetler ve alakalar dolayısıyla tarafsızlıktan ayrılarak kasten görevini kötüye kullanırsa hakkında şikayette bulunulabilinir[48]. Yine de bir savcının şahsında bir hakimin davaya bakmaktan yasaklılığını gerektiren bir durum varsa reddedilemezse de savcının o davada kendiliğinden bulunmaması uygun olur[49].

Savcı tarafsız olmadığından reddi de mümkün değildir. Ancak hakimin reddi sebeplerinin savcı için de söz konusu olduğu durumlarda bir başka savcının görevlendirilmesi adil yargılanma hakkının bir gereğidir[50]. Bu bakımdan yürütme organını temsil etse de savcı ceza davasının temel zorunlu tarafıdır. Taraf olduğu, hüküm vermek durumunda olmadığı için reddedilemez. Oysa hakimler belli nedenlerle reddedilebilir. Çünkü taraf değil hakemdirler. Hüküm vermek için tarafsız olmak durumundadırlar. Taraflar hiçbir zaman reddedilemez. Bir şikayetçi muhalifini reddedemez[51].

[48] TANER , s.48.
[49] TANER , s.48-49.
[50] ÖZBEK, Özer Veli / KANBUR, Nihat.M / BACAKSIZ , Pınar / DOĞAN Koray, Ceza Muhakemesi Hukuku Bilgisi, Ankara ,Seçkin Yayınevi, 2007 , s.56.
[51] SOYASLAN , s.179.

B) Cumhuriyet Savcısının Genel Olarak Görev ve Yetkileri

1. Genel Olarak

İddia makamını işgal ettiği için ceza muhakemesinin makam itibariyle süjesi olan savcı da bir kısım muhakeme işlemleri yapmaktadır. Ancak bunlar da kanunlarda sistemli bir şekilde düzenlenmemiştir. Savcının işlemleri görüş, karar, araştırma ve koruma tedbirleri işlemleridir[52].

Savcının önemli işlemlerinden biri 'görüş' bildirmektir. Görüşler de iddianame ve esas hakkında görüş gibi adlar alır. Mahkemeler değişik iş üzerinden verecekleri kararlarından önce Cumhuriyet Savcılığından görüş isteyebilirler (CMK m.33).

Savcının 'karar' şeklinde işlemleri de vardır. Kanun, savcının kovuşturmaya yer olmadığına ilişkin karar verebileceğini kabul etmiştir (CMK.m 172).

Savcının kamu davasının açılıp açılmayacağını belirlemek için ve açılacaksa davayı hazırlamak için yaptığı veya kolluğu yaptırdığı işlemler 'araştırma' işlemleridir.

Muhakemenin gereği gibi yapılabilmesi araçlarından biri olan koruma tedbirlerine başvurmak gereği kendisini daha çok soruşturma evresinde hissettirdiğinden ve bu evrede söz konusu tedbirlerin çoğunu savcı da gerçekleştirebildiğinden savcının yakalama, gözaltı, arama, el koyma gibi işlemleri 'koruma tedbirleridir'.

2. Suçu Araştırma ve Soruşturma

5271 sayılı CMK'nın 2. maddesinde de belirtildiği gibi, kamu davasında iki temel evre kabul edilmiştir. Buna göre; kamu davasında soruşturma ve kovuşturma olmak üzere iki evre vardır. Soruşturma evresindeki işlemler daha çok Cumhuriyet Savcısı tarafından yerine getirmektedir.

---

[52] TOROSLU / FEYZİOĞLU , s.157.

Soruşturma evresi, suç şüphesinin öğrenilmesi anından başlatılmış ve iddianamenin kabulüne kadar geçen evreyi ifade edecek şekilde düzenlenmiştir[53]. Soruşturma ve araştırma davanın hazırlanmasına ilişkin olup işlenen suça ilk müdahaleden başlayarak iddianamenin mahkemeye verilene kadar geçen aşağıda anlatılmaya çalışılacak olan bütün işlemleri kapsar.

Cumhuriyet Savcıları, kamu davasını ancak bulundukları yargı çevresi içerisindeki adli yargı organına dahil olan ceza mahkemelerine açabilirler. Askeri ve idari yargının görev alanına giren konularda dava açamazlar[54].

Suç işlendiği haberini alan Cumhuriyet Savcısı işlendiği iddia olunan suçla ilgili araştırma işlemlerine başlar. Takibi ihbar ve şikayete bağlı olmayan suçlarda savcı kendiliğinden soruşturma yapabilir. C.Savcısı suç işlendiği izlenimini veren bir hal olduğunu öğrenince keşif, otopsi, ifade alma, yer gösterme, teşhis, bilirkişi incelemesi dahil tüm araştırmaları yapabilir[55].

Cumhuriyet Savcısı, ihbar veya başka bir suretle bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hali öğrenir öğrenmez kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere hemen işin gerçeğini araştırmaya başlar (CMK. m. 160/1).

Cumhuriyet Savcısı araştırma yaparken suç haberinin gerçekliği üzerinde durur, bu konuda yeterli bir kanıya ulaşmaya çalışır. Bu araştırma neticesinde ya suç haberinin asılsız olduğu anlaşılır veya bir suç işlendiği konusunda yeterli şüphe elde edilemez ya da böyle bir şüphe doğar ve bunun ortadan kaldırılması gerekir.

Kısacası yapılan araştırma ve inceleme işlemleri neticesinde Cumhuriyet Savcısı kamu davası açılması için yeterli şüphe olduğu kanısına varması halinde, kamu davası açması gerekir. Bu durum kanuni bir zorunluluktur. Bu halde 'kamu davasının mecburiliği' söz konusudur.

---

[53] ŞAHİN , s.21.
[54] ARSLAN Saadettin , Soruşturma Evresi , Seçkin Yayınevi, Ankara, 2007, s.28.
[55] TAŞDEMİR / ÖZİPEK , s. 656.

Cumhuriyet Savcısı yaptığı tüm araştırmalara rağmen eğer yeterli şüpheye ulaşamadıysa kamu davası açılmasına yer olmadığına karar vermesi gerekir. Cumhuriyet Savcısı daha sonra aşağıda ayrıntılı olarak anlatılacak olan araştırma ve inceleme işlemlerini adli kolluk aracılığıyla ile yapar.

Adli kolluk görevlileri elkoydukları olayları, yakalanan kişiler ile uygulanan tedbirleri emrinde görev yaptıkları Cumhuriyet savcısına bildirmek ve bu Cumhuriyet savcısının adli soruşturmaya ilişkin bütün emirlerini derhal yerine getirmek zorundadır (CMK.m.161/2).

Türkiye'de olduğu gibi dünyanın birçok ülkesinde soruşturmadaki araştırmaları bilfiil yapan organ polistir[56]. Zira kolluk savcının eli koludur. Kolluk görevini yerine getirdiği sırada savcının kolluğun tereddüt ettiği hususlarda ne şekilde hareket edileceğine dair sürekli öğretici açıklayıcı ve yol gösterici olması hatta bu hususları yazılı olarak ilgililere bildirmesi gerekir[57].

Cumhuriyet Savcısı, hem sanığı hem mağduru, hem de kamu düzenini korumakla görevlidir. Savcının iddianame düzenleme zorunluluğu bulunduğu durumlar varsa da, yargılama sonunda mahkumiyet veya sanığın beraatini istemekte savcı serbesttir. Savcı soruşturmanın amacının zorunlu kılmadığı hallerde şüpheliyi küçük düşürmekten sakınmak zorundadır. Özellikle diğer makam ve kişilerle yapılan yazışmalarda buna özen göstermesi gerekir.

Doktrinde savcı yardımcısı zabıta statüsünün hukuk sistemimize getirilmesi önerilmektedir. Böylece savcı, adli konularda araştırma yapma emrini savcı yardımcısı zabıtaya verecektir[58].

Cumhuriyet savcılarının insan haklarına saygılı olarak maddi gerçeğin araştırılması ile adil bir yargılamanın yapılmasının sağlanabilmesi için şüphelinin aleyhine olduğu kadar lehine olan delilleri de dikkatle toplaması, bu doğrultuda

---

[56] CİHAN / YENİSEY, s.143.
[57] Bkz. Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğünün 2 nolu Genelgesi , s.4.
[58] CİHAN / YENİSEY , s.148_149.

hukuken önem ifade eden konuların araştırılması ve ispatlayıcı belgelerin soruşturma evrakına eklemesi hasar ve değer tespitlerinin ve işin özelliğine göre evrakın mahkeme önüne tam bir şekilde gitmesi için bütün gayreti sarf etmesi gerekir[59].

3) Kamu Davasını Açma ve Yürütme

Cumhuriyet Savcısı, yapmış olduğu soruşturma işlemleri neticesinde kamu davası açılması için yeterli suç şüphesi bulunduğu kanısına varırsa kamu davasını açmakla yükümlüdür. Bu durum kamu davasının 'mecburiliği' olarak açıklanmaktadır. Türk hukukunda iddia suçtan zarar gören amme adına savcılık tarafından yapılır. Muhakemede savcılığın oluşturduğu makama iddia makamı adı verilir. İddia makamı suç işlenerek kamu düzeninin bozulduğu ve bu nedenle failin cezalandırılması gerektiğine ilişkin iddianameyi hazırlamadan önce suç olayını araştırır. Delilleri toplar ve davayı açar. Buna kamu davası denilir[60].

Cumhuriyet Savcısı sadece kamu davasını açmakla kalmaz yargılama boyunca kendisine tanınan yetkileri kullanmak, gerektiğinde kanun yollarına gitmek ve kamu davasını kamu adına takip etmekle görevlidir. 2005 yılında yürürlüğe giren Ceza Muhakemesi Yasası ile şahsi dava kaldırılmış olduğundan hukuk sistemimizde dava açma yetkisi sadece Cumhuriyet Savcısınındır.

Kamu davası açıldıktan sonra savcının görevi davayı takip etmektir. Başta iddianamede mahkumiyet istemiş olan savcılık daha sonra sanığın beraat etmesini isteyebilir[61].

[59] Bkz. Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğünün , 01/01/2006, 2 Nolu Genelgesi, s.4.
[60] SOYASLAN, s.170.
[61] CİHAN / YENİSEY , s.126_127.

4. Kanun Yollarına Başvurma

Adil bir karara varılmasının en önemli araçlarından birisi etkin, amaca ulaşmada elverişli, sınırları iyi çizilmiş bir yasa yolu yargılamasıdır. Aksi takdirde adil yargılanma hakkı açısından giderilmesi olanaksız bir eksikliğin ortaya çıkması söz konusu olur.

Adil yargılanma hakkını güvence altına almak üzere farklı yasa yolu yargılama usulleri düşünülmüş ve zaman içerisinde kabul görmüştür. Bunlardan hangisinin amaca ulaşmada daha etkin daha uygun olduğu konusunda tartışmalar sürekli var olmuş ve gelecekte de varolacaktır[62].

Mahkeme kararlarının denetlenmesinin yargılama sürecini genel olarak uzattığı kabul edilmektedir. Bu yüzden de tüm mahkeme kararlarına karşı yasa yolu başvuru olanağı tanınmamıştır. Yasa koyucu, diğerlerine göre önemsiz olarak değerlendirdiği bazı suçlara karşı yasa yoluna başvuruyu kabul etmemiştir. Çünkü hiçbir kararda hata olmasın düşüncesiyle tüm kararlara karşı başvuru hakkı tanımak yasa yollarını işlemez hale getireceğinden önemsiz sayılan hatalar ihmal edilmiştir[63].

Yasa yollarının tanımlanmasında hareket noktası kesin hüküm kavramıdır. Uyuşmazlıkların çözümünde yargılama aşamasında belli bir noktada son vermek hem kişi özgürlükleri hem de hukuk güvenliği ve kamu düzeni bakımından bir zorunluluktur. Bir başka deyişle yargılama, bir noktada son bulmalı ve karar kesin hüküm gücüne kavuşmalıdır.

Kanun yollarına ilişkin en çok tercih edilen sınıflandırma, olağan ve olağanüstü kanun yoludur. Biz de genelde tercih edilen bu sınıflandırmayı esas alacağız.

Olağan yasa yollarından olan itiraz başvurusu kural olarak yargıç kararlarına karşı yapılabilir. Yani son kararlara karşı itiraz başvurusu yapılması olanaklı değildir. İtiraz yoluna konu karar istinaf ya da temyiz yoluna tabi aşamaya gelmemiş karardır.

---

[62] İNAN, Kubilay , Ceza Yargılamasında Yasayolları , Seçkin Yayınevi , Ankara , 2006, s.24.

[63] GÜLER, Mahmut / TAŞDEMİR, Kubilay , Açıklamalı İçtihatlı Ceza Yargılamaları Usulü Cezaların İnfazı ve Memurların Yargılanması Hakkında Yasa , Adalet Matbaacılık , s.496.

Ancak; 5728 sayılı yasanın yürürlüğe girmesi ile uygulama alanı genişleyen hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına dair kararlar son kararlara karşı itiraz yoluna başvurulmayacağı yönündeki genel kuralın istisnasıdır. Çünkü bu durumda mahkeme sanık hakkında davayı esastan sonuçlandıran bir hüküm vermesine rağmen CMK'nın 231. maddesi gereğince bu karara karşı itiraz kanun yoluna Cumhuriyet Savcısı ve diğer ilgililer başvurabilmektedir.

Ceza yargılaması faaliyeti devam ederken dahi yargılama açısından yaşamsal önem taşıyan kararlar verilebilmektedir. Bu kararların hukuka uygunluğunun denetiminin yargılama sonunda yasa yoluna bırakılması yargılamanın sağlıklı bir şekilde seyretmesini engelleyeceği gibi bireyin haklarının telafi edilemez biçimde zarar görmesi sonucunu da doğurabilir. Bunun içindir ki; ceza yargılaması sistematiğinde itiraz yasa yoluna yer verilmiştir. İtiraz incelemesinde denetim hem maddi hem hukuki açıdan yapıldığından itiraz yolu ikinci derece yasa yoludur.[64]

Temyiz incelemesinin niteliği ve henüz kesinleşmemiş kararlara karşı başvurulabilmesi bu yolun olağan yasa yolu olduğunu göstermektedir. Temyiz yasa yolunun amaçlarından birisi tüm yasa yollarında olduğu gibi kararlardaki hataları düzeltmek olarak kabul edilmektedir. Maddi gerçeğin bulunması ve adaletin sağlanması amacına hizmet eden bu yolun diğer bir amacı hukukun uygulanmasında birliğin sağlanmasıdır.

Olağanüstü kanun yollarından birisi de Başsavcının itirazıdır. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı, ceza daireleri veya cezai nitelikte olmak üzere icra iflas işlerine bakan hukuk dairelerinden birinin kararlarına karşı ilamın kendisine verildiği tarihten itibaren otuz gün içinde Ceza Genel Kuruluna itiraz edebilir.

Bir diğer kanun yolu yasa yararına bozmadır. Yasa yararına bozma Yargıtay incelemesinden geçmeksizin kesinleşen mahkeme kararları ya da hükümlerinin incelenmesini sağlayan bir yasa yoludur. Eski yasa yazılı emir terimini kullanırken yeni yasa kanun yararına bozma terimini tercih etmiştir.

---

[64] KUNTER, Nurullah / YENİSEY, Feridun, Ceza Muhakemesinin Yürüyüşü, İstanbul, 2005, s.1109.

Yargılama neticesinde mahkeme tarafından verilen kararlara karşı Cumhuriyet Savcısı bu kararların hukuka uygun olmadığını düşünüyorsa kanun yoluna gider. Kanun yoluna gitmek Cumhuriyet Savcısının mahkemenin kanuna aykırı olduğuna inandığı kararlarına karşı bir üst mahkemeye itiraz etmesi veya kararı temyiz incelemesi için Yargıtay'a göndermesidir.

Kanun yoluna başvurmanın Cumhuriyet Savcısının asli görev ve yetkileri arasında olduğu kabul görmektedir. Cumhuriyet Savcısı bu yolla yargılamada maddi gerçeğin ortaya çıkmasına ve kararların yasalara ve hukuka uygun olmasına hizmet eder. Cumhuriyet Savcısı görevi gereği sanığın lehine de kanun yoluna gidebilir.

5. Cezaların infazı

Ceza yargılaması neticesinde mahkeme tarafından verilen ve kesinleşen mahkumiyet hükümlerinin infazını yapmak Cumhuriyet Savcılığının görevidir, bu görevi infaz savcıları yerine getirir. Mahkeme kararları kesinleşmesi üzerine ilam adını alır. Cumhuriyet Savcısı kamu davasını takip etmekle birlikte verilen ve kesinleşen hükmü de yerine getirir[65].

Mahkumiyet kararlarının infaz edilebilmesinin ön şartı kararın kesinleşmesidir. Kesinleşme, kararın temyiz edilerek Yargıtay tarafından onanması, kararın Cumhuriyet Savcısı, müdahil veya sanık tarafından temyiz edilmemesi veya kararın verildiği anda kesin olması durumunda olur.

Mahkemeler tarafından verilen hapis cezalarının infazı, yerine getirilmesi Adalet Bakanlığına bağlı Cumhuriyet Savcılarının eliyle organize edilen ve yönetilen cezaevlerinde, hükmedilen adli para cezalarının infazı ise idari bir makam olan maliyeye yatırılması ve para cezasının yatırıldığına ilişkin makbuzun hükümlünün infaz dosyasına konmak suretiyle olur.

[65] TANER , s.50.

Cezaların infazı hususunda tereddüt hasıl olması durumunda Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanunun 98. maddesi gereğince Cumhuriyet Savcısı kararı veren mahkemeden konuyla ilgili bir karar talep eder yani her ne kadar cezaların infazından savcı sorumlu ise de şartlı tahliye, hükümlüye verilen disiplin cezalarına hükümlünün itirazı ve hükmün infazında tereddüte düşülmesi gibi durumlarda infaz hakimliği ve asıl hükmü veren mahkemeler karar makamıdır.

6. Bazı hukuk davalarını açma ve yürütme

Cumhuriyet Savcısının asıl görevi ceza yargılamasında iddia makamını temsil etmek ve yukarıda açıklanmaya çalışılan görevlerini ifa etmek olmakla birlikte, bazı savcıların bazı hukuk davalarını açması ve açılmış bulunan bazı hukuk davalarına katılmaları yasalarda öngörülmüştür. Örneğin vakfın veya derneğin feshi, evlenmeye itiraz, nüfus kanunundan doğan isim ve soy isim, kayıt düzeltme davaları ile vatandaşlık ve sendikalar kanunundan doğan dava açma yetkileri Cumhuriyet Savcısına tanınmıştır. Savcılar belirtilen davaları açabilecekleri gibi nüfus davalarına katılmaları zorunludur.

Cumhuriyet Savcısının, Nüfus Kanunun 36. maddesi gereğince yaş, isim tashihi, kayıt iptali davalarına katılmamasını Yargıtay temyiz incelemesinde bozma sebebi yapmaktadır. Duruşmaya katılmanın doğal sonucu olarak savcı, mahkemenin hukuka aykırı olduğuna inandığı kararlarını temyiz incelemesi için Yargıtay'a gönderebilmektedir. Cumhuriyet Savcılarının yukarıda anılan davaları açabilmesinde ve nüfus davalarına katılmalarında ki amaç konusu ve neticeleri itibariyle bu davaların kamu düzenini yakından ilgilendirmeleri olarak açıklanmaktadır.[66]

[66] Yargıtay 18. Hukuk Dairesi 2007, 2312 Esas 3123 Karar Nolu Bozma Kararı Bkz.

II. BÖLÜM

CUMHURİYET SAVCISININ SORUŞTURMA EVRESİNDEKİ YETKİLERİ

A) CUMHURİYET SAVCISININ SORUŞTURMA YAPMASI

1. Cumhuriyet Savcısının Suçu Öğrenmesi ve Harekete Geçmesi

Cumhuriyet Savcısı, işlenmekte olan veya işlenmiş olan bir suça ilişkin ihbar, şikayet veya suç duyurusunun kendisine ulaşması ile suçu öğrenir. Bunun üzerine derhal harekete geçerek işin gerçeğini araştırmaya başlar. Ceza muhakemesinde önemli olan maddi gerçeği ortaya çıkarmaktır. İşin gerçeğini araştırmaktan maksat da maddi gerçeğin ortaya çıkarılması için gerekli soruşturma işlemlerinin yapılmasıdır. Soruşturmanın iyi yapılması ileride kovuşturma yani mahkeme aşamasında verilecek kararın sağlıklı olması bakımından önem taşımaktadır.

Daha sonra değinileceği üzere, Cumhuriyet Savcısı işin gerçeğini ortaya çıkarmak amacıyla emrindeki adli kolluk görevlileri aracılığı ile her türlü delili toplayabilir, soruşturması yürütülen olayla ilgili gerekli olan her türlü araştırmaları yapabilecektir. Savcı suç haberini alır almaz kamu adına şüpheli veya sanığın eskiden farklı olarak sadece gerektiğinde değil her zaman lehine olarak da araştırma ve soruşturma işlemlerine girişmek, suç şüphesinin yeterli yoğunluğa ulaşması halinde kamu davası açmakla yükümlüdür. CMK'nın 160. maddesi C.Savcısının temel görevini belirtmektedir[67].

Şikayet, suçtan zarar gören şahsın veya kuruluşun soruşturmayla yetkili kimselere başvurması, onun hareket geçmesini sağlamasıdır. İhbar, haber verme bildirme ya da duyurma demektir. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Yasasının 158. maddesine göre ihbar, suç duyurusu veya şikayet ilgili Cumhuriyet Başsavcılığına veya kolluk birimlerine yapılabilir. Mahkemelere, valiliklere veya kaymakamlıklara yapılan ihbar veya şikayetler değerlendirilmek üzere ilgili yer Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilir.

[67] TAŞDEMİR / ÖZKEPİR , s.649.

Ceza Muhakemesi Yasası'nın 158. maddesinin 3. fıkrasına gereğince yurtdışında işlenip de Türkiye Cumhuriyetinde takibi gereken bir suç olması halinde Türkiye'nin elçilik ve konsolosluklarına da ihbar veya şikayette bulunabilir. Elbette bu başvurular da gereği takdir edilmek üzere ilgili yer Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilecektir. Bir kamu kurumunda veya kurulusunda yapılan bir kamu görevi ile ilgili olarak işlendiği iddia edilen suç veya suçlarla ilgili ihbar veya şikayetler vakit geçirilmeksizin derhal ilgili yer Cumhuriyet Başsavcılığına iletilir.

İhbar veya şikayetin şekli konusunda yazılılık kuralı yoktur. Usul olarak tutanağa geçirilmek üzere sözlü olarak ihbar ve şikayette bulunulması mümkündür. İhbar veya şikayetin şekli Ceza Muhakemesi Yasası'nın 158. maddesinde açıklanmıştır. İhbar veya şikayeti alan kamu kurumu veya ilgili Cumhuriyet Başsavcılığı ihbarı tutanağa geçirmekle yükümlüdür eğer ihbar veya şikayet yukarıda anlatıldığı gibi mahkeme, valilik, kaymakamlık veya yürütülen bir kamu hizmeti ile ilgili olarak bir kamu kuruluşuna yapılmışsa gereği takdir edilmek üzere ihbar veya şikayet tutanağa bağlanacak ve gereği takdir edilmek üzere ilgili yer Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilecektir.

Özel kişiler ihbar yoluyla sadece soruşturma evresini tahrik edebilirler. Soruşturma evresinin açılıp açılmamasına C.Savcısı karar verir. C.Savcısı şüphelinin leh ve aleyhindeki kanıtların toplanmasında eşit davranması gerekir. C.Savcısı kanıtları toplarken bunların hukuka uygun olarak elde edilip edilmediğini gözetmesi gerekir.[68] Hukuka aykırı olarak elde edilen kanıtlar, hükme esas alınamaz. (CMK m. 206/b, m. 217/2)

Suç şüphesi doğuran bir diğer hal de şüpheli ölümdür. Ölümün doğal nedenlerden meydana gelmediği kuşkusunu doğuran bir durumun varlığı halinde veya ölünün kimliğinin belirlenememesi halinde Ceza Muhakemesi Yasası'nın 159. maddesi gereğince durumdan haberdar olan ilgili adli kolluk görevlisi, köy muhtarı, ya da sağlık veya cenaze isleriyle görevli kişiler durumu derhal ilgili Cumhuriyet Başsavcılığına

[68] YAŞAR, Osman, Uygulamalı ve Yorumlu Ceza Muhakemesi Kanunu, C.1, Seçkin Yayınevi, Ankara , 2007, s.826.

bildirmekle yükümlüdür. Böyle bir durumda ölünün gömülmesi ancak Cumhuriyet Savcısı tarafından verilecek yazılı izinle olur.

Cumhuriyet Savcısı kendisine ulaşan ihbar ve şikayet üzerine ne yapacaktır? Elbette ihbar ve şikayetle ilgili sonuç olarak bir karar verilecektir fakat sonuca yani karara ulaşabilmek için aşılması gereken bir süreç vardır. Süreçten maksat yukarıda değinildiği gibi maddi gerçeğe ulaşmak için Cumhuriyet Savcısı tarafından yapılacak ve ayrıntılı olarak aşağıda anlatılmaya çalışılacak olan adli soruşturma işlemleridir. Bu işlemler neticesinde Cumhuriyet Savcısı yeterli şüpheye ve delile ulaşması halinde kamu davasını açacaktır.

Yapılan soruşturma işlemleri neticesinde yeterli şüpheye ulaşılamaması halinde kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilecektir. Zira 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Yasası kamu davası açılabilmesi için Cumhuriyet savcısının yeterli şüpheye ulaşmış olmasını zorunlu görmektedir.

Ceza Muhakemesi Yasasının 160. maddesinin başlığı bir suçun işlendiğini öğrenen Cumhuriyet Savcısının görevidir. Bu maddeye göre Cumhuriyet Savcısı ihbar, şikayet veya herhangi bir şekilde bir suç işlendiğini öğrendiğinde kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere işin gerçeğini araştırmaya başlayacaktır.

Adli soruşturmanın amacı maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasıdır, bu husus yukarıda değinildiği gibi adil yargılama yapılabilmesi için gereklidir. Bu amaçla Cumhuriyet Savcısı adli kolluk görevi gören jandarma ve emniyet görevlileri marifetiyle şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplamak, muhafaza altına almak ve şüphelinin haklarını korumakla görevlidir.

Ayrıca Cumhuriyet Savcısı bütün kurum ve kuruluşlarından adli soruşturmayla ilgili her türlü bilgi ve belgeyi isteyebilir, kendisinden belge ve bilgi istenen ilgili kurum ve kuruluş her türlü bilgi ve belgeyi Cumhuriyet Başsavcılığına göndermekle yükümlüdür.

2. Cumhuriyet Savcısının Soruşturmaya Başlaması ve Delil Elde Etmesi

a) **Genel olarak**

Cumhuriyet Savcısının, adli soruşturma aşamasında görev ve yetkileri 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Yasasının 161. maddesinde düzenlenmiştir. Madde metni incelendiğinde maddenin birinci fıkrasında Cumhuriyet Savcısının doğrudan doğruya veya emrindeki adli kolluk görevlileri aracılığı ile her türlü araştırmayı ve incelemeyi yapabileceği bütün kamu görevlilerinden her türlü bilgi ve belgeyi isteyebileceği belirtilmektedir.

Yine aynı maddede belirtildiği üzere Cumhuriyet Savcısı nezdinde görev yaptığı mahkemenin yargı çevresi dışında bir işlem yapmak ihtiyacı duyarsa yapılmasını istediği adli işlemi talimat konusu yaparak ilgili yer Cumhuriyet Savcısından talimat konusu işlemin yapılmasını isteyecektir. Cumhuriyet Savcısının talimat konusu yapabileceği işlemlere örnek olarak şüpheli, müşteki, mağdur ifadesinin alınması, tanık dinlenilmesi, keşif veya otopsi yapılması gösterilebilir.

Suç işlendiğini herhangi bir şekilde öğrenen Cumhuriyet Savcısının zaman geçirmeksizin soruşturmaya başlaması, delillerin tespit edilerek, muhafaza altına alınması, gerektiğinde olay yerinin güvenliğinin sağlanması suretiyle delillerin kaybolmasını ve bozulmasını önleyici tedbirlerin alınarak olay yerine derhal gidilmesi, olay yerinin fotoğraflarının veya görüntülerinin soruşturmayı aydınlatacak şekilde tespit edilmesi ayrıca yapılan işlemlerin ayrıntılı olarak tutanağa geçirilmesi, şüpheli veya sanığın beden muayenesi ve vücudundan örnek alınması gibi soruşturma işlemlerinin usul ve kanun hükümlerine göre geciktirilmeksizin yerine getirilmesi olayla ilgili şüpheli, tanık, müşteki, mağdur, ifadelerinin eksiksiz bir şekilde ve usulüne uygun olarak kaydedilmesi gerekmektedir.

Cumhuriyet Savcılarının, ülkemizin taraf olduğu milletlerarası sözleşmeler, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarını ve bu konulardaki ilgili hukuki düzenlemeleri dikkatle incelemeleri ve anılan düzenlemelere uygun hareket etmeleri

gerekir. Aksi uygulamalar devletimizi uluslararası alanda zor durumda bırakacağı, devletimizin prestij kaybına uğramasına neden olacağı gibi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi nezdinde ülkemizin tazminat sorumluluğuna yol açabilecektir.

Diğer yandan, Ceza Muhakemesi Yasası'nın 157. maddesine göre Cumhuriyet Başsavcılığınca adli soruşturmaya ilişkin yapılan usul işlemleri kural olarak gizlidir. Gizlilik işin doğası gereğidir; istisnai olarak savunma hakkının kullanılması ile ilgili olarak gizlilik kuralından ayrılmak mümkündür. Bu durumda dahi Avukatlık Yasası ve Ceza Muhakemesi Kanunu hükümleri gereğince adil yargılanma ve savunma hakkının gereği olarak şüpheli müdafi soruşturma dosyasından istediği belgelerden örnek alabilir.

Adli kollukta şüpheli müdafiinin ancak Cumhuriyet savcısının yazılı emri olması halinde soruşturma dosyasından örnek alabileceği yönündeki yönetmelik hükmü Danıştay tarafından savunma hakkının kısıtlandığı gerekçesiyle iptal edilmiştir. Cumhuriyet savcısı soruşturmanın koordinatörü olduğu için iptal edilen düzenleme yapılmıştı, fakat yapılan ve fakat iptal edilen bu düzenleme savunma hakkına bir müdahele niteliği taşımaktaydı.

Sulh ceza hakimi tarafından talep üzerine soruşturma ile ilgili olarak gizlilik kararı verildiği halde dahi müdafi CMK'nın 153/3 maddesi gereğince şüpheli ifadesi, bilirkişi raporları ve tarafların hazır bulunmaya yetkili olduğu diğer işlemler konusunda soruşturma dosyasından örnek alması mümkündür. Mahkemenin şüpheli ifadesi, bilirkişi raporları veya tarafların hazır bulunmaya yetkili oldukları diğer işlemler hakkında gizlilik kararı vermesi mümkün değildir.

Kanunun yukarıda açıklanan bu açık hükmüne, soruşturmanın gizliliğinin kanun gereği olmasına rağmen özellikle basında, yürütülen adli soruşturmaların safahatı hususunda yapılan haberlerin burada eleştirilmesi gerektiğini düşünmekteyim. Masumiyet karinesi ve soruşturmanın gizliliği ilkeleri gereğince bu tür haberlerin yayını son derece sakıncalıdır ve hukuka aykırıdır. Gizliliğin amacı suçun işlenmesinden kamu davası açılıncaya kadar geçen sürede fail ya da faillerin gecikilmeden tespiti, firarların

önlenmesi, suçla ilgili tüm delillerin sağlıklı olarak ve eksiksiz toplanması ve kamu davasının temelini teşkil eden soruşturmanın eksiksiz olarak yapılmasıdır[69].

Bu durum basın özgürlüğü veya toplumun haber alma hakkıyla açıklanamaz. Basın yayın organlarında yapılan haberlerde izlenme oranlarının arttırılması için yanlış ve abartılı haberler verilebildiği hatta mahkeme yerine geçilerek soruşturulması yürütülen olayla ilgili hüküm dahi verildiği gözlemlenmektedir.

Anayasamızın 38. maddesi hükmüne göre ‘ Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar kimse suçlu sayılamaz’ denilmektedir. Yine aynı doğrultuda Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 6. maddesinde ‘Bir suç ile itham edilen herkes suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar suçsuz sayılır’ hükmü yer almaktadır.

Nitekim, basında yer alan bu tür haber ve yayınlar sorumlular hakkında 5237 sayılı TCK’nın 258. maddesinde düzenlenen soruşturmanın gizliliğinin ihlali suçunu oluşturabilir ilgililerin sorumluluğuna yol açabilir. Soruşturmanın gizliliğinin ihlalinin basın ve yayın yolu ile gerçekleştirilmesi durumunda kanunda, verilen cezanın yarı oranında artırılacağı öngörülmektedir, 5187 sayılı Basın Kanunun 19. maddesinde ve 3984 sayılı Radyo ve Televizyonlarının Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanunun 4. maddesinde de soruşturmanın gizliliğinin ihlali durumunda uygulanacak müeyyideler belirtilmiştir.

Bu itibarla Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğünün 26 sayı numaralı genelgesine göre, soruşturma evresinde basın ve yayın organlarında Cumhuriyet Savcıları açıklama yapamazlar. Ancak, kamuoyunun bilgilendirilmesinin zorunlu olduğu düşünülen durumlarda şüpheli kesin olarak belirlendikten sonra ve suçla ilgili deliller toplandıktan sonra, Cumhuriyet Başsavcısı tarafından basın bildirisi yoluyla açıklama yapılması bu bildiride suçsuzluk karinesi ve kişilik hakları da göz önünde bulundurulmak suretiyle kişilerin onurlarını kırıcı, küçük düşürücü, siyasi görüşlerini açıklayıcı mahiyette veya bu anlama gelebilecek nitelikte ifadeler ile soruşturmanın

[69] Bkz. Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü’nün 26 Nolu Genelgesi , s.1.

amacını tehlikeye düşürebilecek açıklamalara yer verilmemesi, gizli kalması gereken hususların açıklanmaması gerekir[70].

Kuşkusuz, Cumhuriyet Savcısının soruşturmayla delil olmadan bir sonuca gitmesi mümkün değildir. Cezai uyuşmazlığın bir maddi bir de hukuki yönü vardır. Muhakeme makamları öncelikle uyuşmazlığın maddi yönünü çözmek zorundadır. Bunun içinde mantıki ve kronolojik yönden birbirine bağlı olan bir seri belirlemelerin yapılması ve böylece gerçeğe ulaşılması gerekmektedir. Öncelikle işlendiği iddia edilen fiilin işlenip işlenmediği işlenmiş ise bunun suç teşkil edip etmediği suç teşkil ediyorsa bunun sanık tarafından işlenip işlenmediği belirlenecektir[71].

Yargıcın muhakeme sonucunda maddi olayı çözmesine ve böylece bunu sabit görmesine veya görmemesine hizmet eden araçlara delil denir. Deliller, muhakemenin önemli bir süjesi olan yargıcın karar kaynaklarını oluşturur ve muhakeme de esas itibariyle bu kaynakların yani delillerin değerlendirilmesidir.

Ceza muhakemesi bir bakıma bir suç işleme şüphesi doğduktan sonra bu şüphenin yenilmesine yönelik olarak yapılan faaliyetler bütününü ifade etmektedir. Bu faaliyetlerin en önemli ise hiç şüphesiz delil elde etmeye yönelik olarak yapılan araştırma faaliyetleri oluşturmaktadır. Bu araştırmalar sonunda muhakemenin soruşturma safhasında savcı kovuşturma safhasında mahkeme bir karara varacaktır[72].

Her hükmün verilmesi hukuksal değerlendirmeye tabi kılınacak belirli vakıaların ispat araçları ile belirli bir biçime ispatını gerekli kılmaktadır. Yalın inanç, soyut vicdanı inanış ilke olarak yeterli değildir. Vicdani kanı demek sadece inanç, keyfi kabul veya gerekçesiz veyahut delilsiz ispat değildir[73].

---

[70] Bkz, Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü'nün 01/01/2006 tarihli 26 Numaralı Genelgesi, s.2.
[71] TOROSLU / FEYZİOĞLU , s.168
[72] KOCA Mahmut , Ceza Muhakemesinde Deliller , Ceza Hukuku Dergisi , Aralık , 2006, s.207
[73] ÜNVER Yener , Ceza Muhakemesinde İspat, CMK ve Uygulamamız , Ceza Hukuku Dergisi, Aralık,2006, s.103

Ceza muhakemesinde ispat edilecek olayın geçmişe dayalı olan ve önceden gerçekleşeceği bilinemeyen olaylar olması nedeniyle ceza muhakemesinde 'delil serbesti ilkesi' benimsenmiştir[74]. Maddi gerçeğe ulaşmaya çalışan ceza yargıcı tarafların ileri sürdükleri delillerle bağlı değildir. Ceza muhakemesinde delil serbestisi olması bunun sınırsız olduğu anlamına gelmez. Ceza muhakemesi hukuku delillerin bazı özelliklerinin olmasını aramaktadır. Deliller gerçekçi, akılcı, olayı temsil edici, elde edilebilir, müşterek olmalıdır. Deliller kanuna aykırı olmamalıdır.

Geçmişte meydana gelen olay hakkında şüpheler delillerle giderilecek ve olay belli hale gelecektir. Muhakeme hukukunda bellilik nisbidir. Yani sübut konusunda bir kanaatten ibarettir. Nitekim, muhakemede deliller hiçbir zaman objektif kesinliği göstermez. Delillerin gösterdiği objektif bakımından ihtimaldir. Ancak, ihtimal belli bir dereceye varınca kanaati oluşturur yani şüphenin yerini kanaat alır. İspat için aranan bellilik budur[75].

Deliller vasıtasıyla ulaşılmaya çalışılan kanı delilin tüm özelliklerini taşıyan ve özellikle kolektif ve hukuka uygun delilin duruşmada irad ve ikame edilmesine yargı organınca ve özgürce edinilen kanıya göre tesis edilmiş ve somut ispat araçları ile ilişkilendirilip açıklanmış gerekçesi gösterilen bir kanı günümüz anlamında vicdani daha doğru bir ifadeyle serbestçe oluşturulan kanıdır.

Ceza muhakemesi sonunda toplanan delillerden hareketle olay belliliğe kavuşmamışsa hakim olayın gerçekleştiği yani sübutu konusunda şüphesini yüzde yüz yenememişse şüpheden sanık yararlanır ilkesi gereğince mahkumiyet kararı verilemeyecektir. Bu ilkenin kaynağı suçsuzluk karinesidir[76].

Ceza muhakemesinde hükümle ilişkin her vakıanın ispat edilmesi gerektiği ilkesinin istisnası aşikar vakıalardır. Yargıtay'a göre ceza yargılamasının amacı maddi gerçeğin hiçbir duraksamaya yer kalmaksızın ortaya çıkarılmasıdır.[77] Ceza

---

[74] ÖZBEK Veli Özer , Ceza Muhakemesi Hukuku , Ankara , 2006, s.93.
[75] TOROSLU / FEYZİOĞLU , s. 173.
[76] FEYZİOĞLU ,Metin , '5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Hakkında Bazı Tespit ve Değerlendirmeler',in Türkiye Barolar Birliği Dergisi , Şubat, 2006, s.36.
[77] Bkz. , CGK. 19.4.1993 .,E.1993/679, K. 1993/108

muhakemesinde geçerli olan resen araştırma ilkesi hüküm bakımından önemli olan vakıaların çok kapsamlı bir biçimde aydınlatılmasını gerektirmektedir.

Yargıtay'a göre delilin kaynağı temsil olgusu, sağlamlığı veya ispat konusu veya yönü hususunda kuşku varsa mahkemenin bunu resen araştırması gerekmektedir. Delilin bu yönleri araştırılmadan ve delilin gerçekten temsil ettiği olgular veya kimin tarafından üretilmiş olduğu araştırılmadan eksik soruşturmaya dayalı olarak mahkumiyet kararı verilirse bu karar hukuka aykırı olur[78].

İspat vasıtası olan deliller beyan, belge ve belirti olmak üzere üç çeşittir. Ayrıca beyan delili tanık beyanı, şüpheli sanık beyanı ve şüpheli sanıktan başka tarafların beyanı olarak üçe, belge delili yazılı belgeler, şekil tespit eden belgeler ve ses tespit eden belgeler olarak üçe ve nihayet belirteler de tabii ve sun'i belirtiler olmak üzere ikiye ayrılır[79].

Belge somut bir olayı temsil eden ve insan yapısı olan bir ispat vasıtasıdır. Belgenin içeriğinin sağlamlığı ihtimali beyanınkinden daha yüksektir. Zira belge çoğu defa olay anında ve yerinde düzenlendiğinden hata ihtimali daha azdır. Ancak belgenin sağlamlığı onu düzenleyenin güvenirliğine bağlıdır. Bu itibarla düzenleyeni belli olmayan yani anonim belgelerin değerlendirilmesinde çok dikkatli olunmalıdır.

Belgeler yukarıda genel bilgiler kısmında ifade edildiği üzere kendi içerisinde üçe ayrılır. Yazılı belgeler bir olayı nakleden veya irade beyanını içeren her türlü yazıdır. Bir memurun görevi nedeniyle düzenlediği belgeye resmi belge denir. Bunun dışında kalan belgeler özel belgedir. Resmi belgenin ispat gücü özel belgeninkinden daha fazladır.

Resmi belgeler de ispat gücü yönünden aksi sabit oluncaya kadar geçerli resmi belge ve sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli resmi belge olmak üzere ikiye ayrılır. Şekil tespit eden belgeler belli bir olayı temsil etmek üzere olayın şeklinin tespit edildiği belgelerdir. Örneğin fotoğraf, resim kroki, plan gibi ses tespit eden belgeler ise ses

[78] Bkz. , 8.CD.8.4.2002. ,E.2002/143 , K.2002/1024
[79] KUNTER , s. 628 v.d.

kaydeden belgelerdir. Bu tür belgeler açısından en büyük sakınca bunlar üzerinde kolayca değişiklik yapılabilmesidir.

Genel nitelikte olmaları nedeniyle somut olayı temsil edebilmeleri için diğer delillerle desteklenmesi gereken belirtiler tabii veya suni olabilir. Tabi belirti olayın bir parçası olan ve suçu işleyenin iradesi dışında olayı tabii bir şekilde temsil eden bir delildir[80]. Örneğin olay yerinde bulunan kan lekesi veya parmak izi. Suni belirti ise bir olayın suni olarak temsil eden insan yapısı işarettir.

Suni belirti ispat amacıyla yapılır. Örneğin biletin kullanıldığını göstermek için zımbalanması gibi. Giyilen üniforma, takılan nişan, eşya üzerindeki alameti farika evsafı gösteren damga, eşyanın kime ait olduğunu gösteren harfler, suni belirtiye örnek olarak gösterilebilir[81].

b) Cumhuriyet Savcısının Adli Kolluk Görevlileri ve Diğer Kamu Görevlilerine Soruşturma İşlemleriyle İlgili Olarak Emir ve Talimatlar vermesi

Kolluğun genel olarak idare hukukunda tarif edilen görevi toplumun güvenliğini ve düzenini sağlamak, dirliğini korumaktır. Bu amaçla toplumu tehlikelerden korumak görevi kolluğa verilmiştir. Bir toplumda kolluk bu amaçları gerçekleştirmek için örgütlenir ve idari niteliğinden ötürü de genel olarak içişleri ile görevli bakanlığa bağlanır. Bunu belirtmek için bu tür kolluk görevine önleyici kolluk adı verilir. Yani bu tür kolluk suç işlenmesinden önce suçun işlenmesini engellemek için görev yapmaktadır.

Adli kolluk ise suç işlendikten sonra ortaya çıkan , suçun işlendiği yere göre, teşkilatlanma olarak jandarma ve polisten oluşan adli bakımdan Cumhuriyet Savcısının emrinde görev yapan kolluktur. Adli kolluğun en üst adli amiri Cumhuriyet Savcısıdır. Adli kolluk görevlileri ortaya çıkan adli olayı Cumhuriyet Savcısı adına soruştururlar.

[80] TOROSLU / FEYZİOĞLU, s. 193.
[81] KUNTER , s. 654.

Asıl olan yeni usul yasasına göre Cumhuriyet Savcısının adli tahkikatı bizzat yapmasıdır. Ancak ülkemiz koşullarında soruşturmanın bir bölümü veya tamamı kolluk görevlileri tarafından yapılmaktadır. Fakat soruşturma belgelerinden sonuç çıkarmak yetkisi sadece Cumhuriyet Savcısına aittir[82].

Ülkemizde kolluğun örgütlenmesinde genel kolluk olarak polis, onun yanında özel kolluk olarak gümrük, sağlık, toplum, trafik kolluğu dikkati çekmektedir. Özellikle kırsal alanlarda görev yapan jandarmanın karma bir niteliği vardır. Jandarma bir bakıma kolluk hizmeti görür. Ancak İçişleri ve Milli Savunma Bakanlığı ile ilişkisi vardır.

Kolluk teşkilatı Türkiye'de polis ve jandarma olarak ayrılmıştır. Jandarmanın görev alanı şehir ve kasaba dışında polisin görev alanı ise şehir içidir. Genelde coğrafi sınır her il ve ilçe teşkilatında sorumluluk bölgesi olarak belirlenmiştir. Polis örgütü idari, siyasi ve adli olarak belirlenmiştir. Adli polis asgari bir polis karakolu bulunan yerlerde adli işlerde uğraşmak üzere genel müdürlükçe kadrodan ayrılan bir kısım polis memurudur. Özellikle illerde veya büyük ilçelerde polis karakolları mıntıka karakolu olarak birden çok sayıda faaliyet göstermektedir.

Jandarma örgütü, görev ve hizmet yönünden İçişleri Bakanlığına, askeri eğitim bakımından Genelkurmay Başkanlığına, silah ve araç gereç yönünden Milli Savunma Bakanlığına bağlıdır. Henüz polis teşkilatı kurulmayan yerlerde zabıta ve güvenlik faaliyetleri jandarma vasıtasıyla yürütülmektedir. Adli hizmetler bölük ve karakol seviyesinde jandarma birimleriyle görülür.

Kolluğun genel görevi toplumun güvenliğini, dirliğini ve düzenini sağlamaktır. Kolluk ülkemizde idari niteliğinden dolayı İçişleri Bakanlığı'na bağlıdır. Bir ülkede kolluğun önleyicilik görevi vardır yani kolluk idari olarak suç işlenmesini önlemekle görevlidir. Kolluk örgütlenme olarak genel kolluk olarak polis ve jandarma onun yanında özel kolluk olarak gümrük, sağlık ve trafik kolluğu olarak anılmaktadır.

[82] ARSLAN , s.41.

Cumhuriyet Savcısı ihbar, şikayet veya herhangi bir şekilde öğrendiği ve suç niteliğin taşıyan olayın soruşturmasının tamamını veya bir bölümünü kolluk kuvvetine bırakabilir. Cumhuriyet Savcısının bilgisi olmadan adli kolluk görevlileri kendiliğinden herhangi bir işlem yapamaz. Bütün kolluk birimleri Cumhuriyet Savcısı adına adli görev yapmaktadır. Soruşturma safhasında asıl görev ve yetkili Cumhuriyet Savcısıdır.

Yeni Ceza Muhakemesi Kanunu savcı merkezlidir bütün yetkiler savcıdadır. Savcı karar verecek polis, jandarma uygulayacaktır. Kolluğun karar alma yetkisi yoktur[83].Suçu ortaya çıkarma ve soruşturma görevi savcıya verilmiştir. Ancak savcının en büyük yardımcısı kolluktur. Savcı bir suçla ilgili araştırma ve soruşturmayı kendisi yürütebileceği gibi bunda kolluktan da yararlanabilir[84].

Kolluk adli bakımdan 5271 sayılı yasaya göre Cumhuriyet savcısına bağlı olmakla birlikte örgütlenme olarak ayrı bir adli kolluk birimi ülkemizde yoktur. Gerçi 5271 sayılı yasanın yürürlüğe girmesinden önce mecliste hükümet tasarısı görüşülürken ayrı bir adli kolluğun kurulması yönünde bazı çalışmalar yapılmış olmasına rağmen netice olarak ayrı bir adli kolluk teşkilatı kurulamamıştır.

Polis ve jandarma adli bakımdan Cumhuriyet Savcısının emrinde olmasına rağmen idari olarak kolluk ile Cumhuriyet Savcılığı arasında organik bir bağ kurulmamıştır. Dolayısıyla adli işler dışında kolluk görevlileri, idari amirlerinin emrinde çalışırlar. Cumhuriyet Savcıları hangi kolluk görevlilerinin adli işlerde çalıştırılacağı hususunda söz sahibi değildir.

Kolluk görevlilerinin adli islerle ilgili görevlendirilmeleri idari bakımdan bağlı oldukları idari amirleri tarafından yapılır. Ayrıca idari amirleri tarafından adli işlerde görevlendirilen kolluk görevlileri hakkında Cumhuriyet Savcıları sicil fişi de düzenleyemezler. Sicil fişleri kolluk görevlilerinin idari amirleri tarafından düzenlenir. Cumhuriyet Savcıları kolluk amirleri hakkında yıl sonlarında bağlayıcılığı olmayan değerlendirme raporu düzenleyebilir.

---

[84] YURTCAN , s. 10.

Bu konuda jandarma il alay komutanları ile il emniyet müdürleri hakkında Cumhuriyet Başsavcılarının yıl sonlarında değerlendirme raporu düzenleyip düzenlemeyecekleri tartışma konusu olmuştur. Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğünün, 13.05.2008 tarihli İller İdaresi Genel Müdürlüğü'ne ve Jandarma Genel Komutanlığı'na göndermiş olduğu yazılarıyla sorun çözüme kavuşturulmuştur.

Bu yazılara göre Cumhuriyet Başsavcıları, İl Jandarma Alay Komutanları ve İl Emniyet Müdürleri hakkında yıl sonlarında adli görevleriyle ilgili değerlendirme raporu düzenleyecekler ve düzenledikleri raporu il valiliğine göndereceklerdir.[85] Ayrı bir adli kolluk örgütünün kurulmaması karşısında Cumhuriyet Başsavcılarına bu yetkinin tanınması doğal ve gereklidir.

Suç türlerinin gelişen teknoloji ile birlikte arttığı Devlet içerisinde dahi çeteleşmelerin illegal yapılaşmalarının oluşabildiği, suçların daha karmaşık bir hale geldiği günümüzde suçla hızlı ve etkin bir mücadele için idari yapıdan ayrı Cumhuriyet Savcısına bağlı bir adli kolluk örgütlenmesine gidilmesinin ve bu görevlilerle ilgili olarak tüm özlük işlerde tek yetkilinin Cumhuriyet Savcılarının olması gerektiği bu görevlilerin sicillerinin ve görevlendirilmelerinin Cumhuriyet Savcıları tarafından yapılmasının gerekeceği aşikardır. Bu durum öğretide de değişik platformlarda sık sık dile getirilmektedir.

Adli kolluk görevlilerinin kimlerden oluştuğu neyi ifade ettiği CMK'nın 164. maddesinde belirtilmiş, aynı maddede soruşturma işlemlerinin öncelikle adli kolluk görevlilerine yaptırılacağı ifade edilmiştir. Yine CMK'nın 167. maddesine dayanarak çıkarılan Adli Kolluk Yönetmeliği'nde adli kolluk görevlilerinin kimlerden oluştuğu, nitelikleri ve çalışma esaslarını içeren hükümler içermektedir.

Anılan yönetmeliğin 3. maddesinde adli kolluk görevlileri tanımlanmaktadır. Buna göre adli kolluk görevlileri 5271 sayılı CMK, 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunun 8,9 ve 12. maddeleri, Jandarma Teşkilat Yetki ve Görevleri Hakkında Kanunun 7. maddesi, 2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanunun 4. maddesinde

[85] Bkz, Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü Web Sitesi , 13/05/2008 tarihli , Yazı 1 , Yazı 2

belirtilen, soruşturma işlemlerini yapmak üzere, tabi oldukları atama usulüne göre görevlendirilen komutan, amir, memur ve diğer kamu görevlilerini ifade eder.

Adli Kolluk Yönetmeliği adli kolluğun çalışma esaslarını, adli kolluk görevlilerinin niteliklerini, adli işlemlerin denetimini, hizmet öncesi ve içi eğitimini, diğer hizmet birimleri ile ilişkisini, değerlendirme raporlarının düzenlenmesini, uzmanlık dallarına göre hangi bölümde çalıştırılacaklarını ve diğer hususları düzenlemektedir (A.K.Y m.3).

Genel kolluğun parçası olan polisin genel güvenlikle ikinci görevi suçu bastırmak ve yasalarda yazılı görevleri yapmaktır (PVSK ek m.6/1). Genel kolluğun parçası olan jandarmanın adli görevi polis teşkilatı kurulmamış olan yerlerde işlenen suçlarla ilgili olarak yasalarda gösterilen işlemleri yapmak ve bunlara ilişkin adli hizmetleri yerine getirmektir (2803 sayılı JTK m.7).

Adli kolluk görevlileri her türlü adli olayı, yakalanan kişiler ile ilgili uygulanan adli tedbirleri Cumhuriyet Savcısına derhal bildirmekle görevlidir. Bu husus CMK'nın 161/2. maddesinde düzenlenmektedir. Adli kolluk görevlileri Cumhuriyet Savcısının adli işlere ilişkin emirlerini CMK'nın 161. maddesine göre derhal yerine getirmekle görevlidir. Gerektiğinde Cumhuriyet savcısının talebi üzerine diğer kolluk birimleri de adli kolluk görevini yerine getirmekle görevlidir (CMK m.165). Cumhuriyet savcısı idari veya siyasi polis ve jandarma ile özel kolluktan yardım isteyebilir[86].

Cumhuriyet Savcısı adli kolluk görevlilerine adliyeye ilişkin emirlerini kural olarak yazılı olarak verir istisnai olarak acele hallerde söz konusu emirler CMK'nın 161/3. maddesine göre sözlü olarak verirler, bu durumda dahi verilen sözlü emirler en kısa sürede yazılı hale getirilirler. Burada incelenmesi önem arz eden diğer bir konu da Cumhuriyet Savcılarının sözlü veya yazılı emirlerini veya istemlerini yerine getirmekte kötüye kullanmaları veya ihmalleri görülen kolluk görevlileri ve amirleri hakkında Cumhuriyet Savcısının bir yaptırım uygulama yetkisinin olup olmadığıdır.

[86] CENTEL / ZAFER , s.128.

Bu konuda CMK'nın 161/5. maddesinde yasal bir düzenleme bulunmaktadır. Madde metnine göre Cumhuriyet Savcılarının yazılı istem ve emirlerini yapmakta kötüye kullanma veya ihmalleri görülen kolluk amir ve memurları hakkında Cumhuriyet Savcıları tarafından 4483 sayılı yasa hükümleri uygulanmaksızın doğrudan doğruya adli soruşturma açılabilir adli görevi kötüye kullanmak suçundan kamu davası açılabilir[87].

Vali ve kaymakamlar hakkında CMK'nın 161/5 maddesi gereği 4483 sayılı yasa hükümleri il ve ilçelerde görevli en üst dereceli kolluk amirleri hakkında ise hakimlerin görevlerinden dolayı tabi oldukları yargılama usulleri uygulanır. Adli görev dışında ağır cezayı gerektiren suçüstü halinde ne yapılacağı CMKnın 161/5 maddesinde düzenlenmiştir. Vali ve kaymakamların kişisel suçlarından dolayı haklarında genel hükümlere göre soruşturma yapılması kaymakamların mensup oldukları il Cumhuriyet başsavcısına il valilerinin ise bulundukları ile yakın il Cumhuriyet başsavcısına aittir.

5271 sayılı CMK'nın yürürlüğe girmesinden önce adli kolluk teşkilatının idareden ayrı bir yapı olarak kurulması çalışmalarının yapılmış olması ve 5271 sayılı CMK ve CMK'ya istinaden çıkarılan Adli Kolluk Yönetmeliğine göre adli kolluğun kağıt üzerinde kurulmuş olmasına rağmen adli kolluk görevlilerinin emrinde görev yaptıkları Cumhuriyet Savcısına idari yönden de bağlı olmaları gerektiğini idari polisle bağlantısının tamamen kesilmesinin sicillerini de emrinde çalıştıkları Cumhuriyet Savcılarının vermesinin daha uygun olacağını düşünmekteyiz. Ülkemizin daha da demokratikleşmesi için Cumhuriyet Savcısına bağlı kolluk düşüncesinin yaşama geçirilmesi gerekir.[88]

[87] CENTEL , s. 200.

c) Cumhuriyet Savcısının Soruşturma Aşamasında Diğer Kamu Görevlilerine Yönelik Emir ve Talimatları

Cumhuriyet Savcısının, kamu kurum ve kuruluşları ile adli soruşturma safhasındaki ilişkisi 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Yasasında düzenlenmektedir. Yasanın 161/4 maddesine göre diğer kamu görevlileri de yürütülen soruşturma kapsamında ihtiyaç duyulan bilgi ve belgeleri talep eden Cumhuriyet Savcısına vakit geçirmeksizin temin etmekle yükümlüdür.

Madde metninde yer alan vakit geçirmeksizin ifadesinden ne anlamak gerekir şu an yürürlükte olan mevzuatımızda süreye ilişkin somut bir hüküm var mıdır? 5271 sayılı CMK'nın 332. maddesi incelendiğinde incelediğimiz konuya ilişkin bir süre hükmü olduğun görmekteyiz. Yasa hükmüne göre suçların soruşturulması ve kovuşturulması aşamasında Cumhuriyet Savcısı veya mahkeme tarafından yazılı olarak istenen belgelerin on gün içerisinde ilgili kurumca isteyen makama göndermekle yükümlü olduğu belirtilmektedir.

Eğer istenilen bilgi ve belgelerin verilmesi imkansız ise sebebi ve en geç hangi tarihte cevap verilebileceği aynı süre içinde bildirilir. Yasal süre olan on gün içinde bilgi ve belgelerin gönderilmemesi durumunda sorumlular hakkında belge ve bilgiyi isteyen Cumhuriyet Savcısı tarafından Türk ceza kanunun 257. maddesi gereğince adli görevi kötüye kullanmak suçundan soruşturma açılabilir.

Bu husus ilgili merciden bilgi ve belgeler istenirken ayrıca müzekkerede belirtilmelidir. Uyarıya aykırı davranan kurum personeli hakkında 4483 sayılı yasa hükümleri uygulanmaksızın kurum amirinin soruşturma iznine tabi olmaksın doğrudan doğruya soruşturma açılabilir. Bu konuda tek istisnai hal yasama dokunulmazlığıdır. CMK'nın 332/2. maddesinde bu ayrık hal de açıkça belirtilmektedir.

B) CUMHURİYET SAVCISININ SORUŞTURMA EVRESİNDEKİ YETKİLERİ

1. Cumhuriyet Savcısının Doğrudan Doğruya Yapmaya Yetkili Olduğu Soruşturma İşlemleri

a) Şüpheliyi Gözaltına Aldırma, Yakalatma, İfadesini Alma

Kişi özgürlüğünün sağlanıp korunmasına yönelik hükümler taşıdıkları önem sebebiyle bütün insan haklarına ilişkin belgelerde ve birçok ülkenin başta anayasası olmak üzere iç hukuk düzenlemelerinde yer almış bulunmaktadır. Ülkemizin de kabul etmiş bulunduğu Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 5. maddesinde, 'Herkesin kişi özgürlüğüne ve güvenliğine hakkı vardır' hükmü yer almaktadır. Anayasamızın 19 ve 2. maddelerinde de bu yönde düzenlemeler bulunmaktadır[89].

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de çeşitli kararlarında A.İ.H.S'nin 5. maddesinin sağladığı güvencelerin en önemli yanının, demokrasilerde kişiyi yetkililer tarafından gerçekleştirilen keyfi gözaltına alınmalardan korunması olduğunun kişinin özgürlüğünden herhangi bir şekilde mahrum bırakılmasının sadece ulusal hukukun esas ve usule ilişkin kurallarıyla değil aynı derecede 5. maddenin amacına uygun bir biçimde gerçekleştirilmesi gerektiği sıklıkla vurgulanmıştır.

Buna ilişkin olarak Mahkeme, Çiçek / Türkiye davasında (Başvuru numarası 25704/9494) gözaltına alınanların isimleri, gözaltına alınma sebepleri ve bu işlemi yapan kişinin isminin yanı sıra, tarih, zaman ve gözaltında tutulan yer gibi hususlara ilişkin bilgi kayıtlarının yokluğu, Sözleşmenin 5. maddesinin esas amacıyla bağdaşmaz şeklinde karar vermiştir.

Suç işlendiğinden şüphe edilen kişinin, ele geçirilmesi gerekiyorsa tutulmasını ve böylece ceza muhakemesinin sağlıklı bir şekilde yürütülmesini sağlamak amacıyla henüz bir tutuklama kararı olmadan kişi özgürlüğünden mahrum edilmesi yakalama

[89] Bkz. T.C Anayasası m.2, 19/5, 6 ,7 ,9

olarak adlandırılır[90]. Yakalama, bir kişinin hakim kararı alınmış olmamasına rağmen, geçici bir süre için özgürlüğünün kısıtlanmasıdır[91].

Yakalama, ancak zorunlu hallerde başvurulan geçici bir tedbirdir. Yakalama yargıç kararı olmadan kişi özgürlüğünün kaldırılması olduğundan yakalamanın şartları Anayasa ve Kanunda sıkı bir şekilde düzenlenmiştir. Yakalamanın ne anlama geldiği Yakalama Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliğinin 4. maddesinde belirtilmiştir.

Buna göre, yakalama kamu güvenliğine, kamu düzenine veya kişinin vücut veya hayatına var olan bir tehlikenin giderilmesi için denetim altına alınması gereken veya suç işlediği yönünde hakkında kuvvetli iz, eser, emare ve delil bulunan kişinin gözaltına veya muhafaza altına alma işlemlerinden önce özgürlüğünün geçici olarak fiilen yani kolluk aracılığıyla kısıtlanarak denetim altına alınmasıdır.

CMK'nın ilk halinde kolluk tarafından yakalanan kişinin hemen Cumhuriyet Savcılığına gönderilmesi mecburiyeti konmuştu. Cumhuriyet Savcılığının altından kalkamayacakları kadar ağır bir iş yükü yükleyen bu hüküm hemen değiştirilerek ve yakalanan hakkında Cumhuriyet Savcısına hemen bilgi verilerek emri doğrultusunda işlem yapma şeklinde değiştirildi (CMK m. 90/5)[92]. Buna rağmen, yakalama ve gözaltına alma ayrı bir işlem olarak kalmıştır. Gözaltına almak için savcı kararı gereklidir. Cumhuriyet Savcısı zorunlu ise suçun emaresi varsa gözaltına alma kararı verir[93].

Mevzuatımız incelendiğinde; CMK'nın 90. maddesinde üç ayrı yakalama hali düzenlenmektedir: Birinci hal 90. maddenin birinci fıkrasında düzenlenen herkesin yakalama yetkisine sahip olduğu haldir kişinin suç işlenirken görülmesi veya suçüstü bir fiilden dolayı izlenen bir kişinin kaçma olasılığını bulunması veya derhal kimliğinin belirlenmesi imkanının olmaması bu halde herkes suç şüphesi altında olan kişiyi yakalayabilir.

---

[90] CENTEL, Nur , Ceza Muhakemesinde Tutuklama ve Yakalama , İstanbul , 1992, s.175.
[91] YENİSEY, Feridun , "Yakalama" Polise Görev, Yetki ve Sorumluluk Veren Mevzuat Uygulamaları Eğitim Projesi (MUYEP) Tebliğleri II ,23-28 Ekim 2007, Antalya /Alanya , Emniyet Genel Müdürlüğü Yayını ,Ankara , 2008 ,s.123.
[92] YENİSEY , s.136.
[93] YENİSEY , s.136.

Yakalamanın gerçekleştirilebileceği ikinci hal CMK'nın 90. maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenmiştir. Buna göre kolluk görevlileri tutuklama kararı verilmesi veya yakalama emri düzenlenmesini gerektiren veya gecikmesinde sakınca bulunan hal olması durumunda Cumhuriyet Savcısına veya amirlerine derhal başvurma olanağı olmaması durumunda yakalama yetkisine sahiptir.

Madde metninde yer alan gecikmesinde sakınca bulunan hal, geniş bir kavram olup, ne anlama geldiği Yakalama Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliğinin 4.maddesinde açıklanmıştır. Buna göre derhal işlem yapılmadığı halde suçun iz, delil ve emarelerinin kaybolması, şüphelinin kaçması veya kimliğinin belirlenememesi ihtimalinin ortaya çıkması gecikmesinde sakınca bulunan hal olarak değerlendirilmektedir.

Üçüncü halde ise, soruşturulması ve kovuşturulması şikayete tabi olmakla birlikte çocuklara, akıl hastalarına veya beden hastalığı nedeniyle kendini idareden aciz olanlara karşı suç işlenmesi halidir bu durumda suçüstü varsa şüphelinin yakalanması mağdurun şikayetine tabi değildir. Kanun çocukları akıl hastalığına düçar olan kişileri veya beden hastalığı nedeniyle kendini idareden aciz olan kişileri takibi şikayete tabi olan suçlar bakımından da koruma altına almış, böylece bu kişilere karşı işlenecek suçların cezasız kalması ihtimalinin ve bu kişilerin toplumda aciz halleri nedeniyle ezilmelerinin önüne geçilmeye çalışılmıştır.

Yakalama işleminin ne şekilde yapılacağı 5271 sayılı CMK'daki hükümlere uygun olarak düzenlenen Yakalama Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliğini 6. maddesinde ayrıntılı olarak açıklanmıştır. CMK'nın 90. maddesinin 4. bendinde ve Yönetmeliğin 7. maddesinde yakalanan veya tutuklanarak bir yerden başka bir yere nakledilen kişilere uygulanacak tedbirler belirtilmiştir. Buna göre, yakalanan kişinin kaçacağına veya kendisinin veya başkalarının hayat ve beden bütünlükleri bakımından tehlike arz ettiğine ilişkin belirtilerin varlığı halinde kişiye kelepçe takılabilir.

CMK'nın 90. maddesinin birinci fıkrasına uygun olarak yakalanarak kolluk görevlilerine teslim edilen veya kolluk görevlilerince yakalanan kişiler hakkında

Cumhuriyet Savcısına derhal bilgi verilir. Cumhuriyet Savcısının emri doğrultusunda, kişi hakkında işlem yapılır. Yakalanan kişi savcı tarafından bırakılabilir gözaltına alınmasına karar verilebilir veya tutuklanması ya da adli kontrol uygulanması talebiyle yargıç huzuruna sevk edilebilir. Kolluk, savcı emri olmadan yakalanan kişiyi bırakamaz[94].

Yakalanan kişinin yakınlarına yakalama işleminden sonra haber verilir. Eğer yakalanan kişi gözaltına alınacaksa veya yakalanırken zor kullanılmışsa yakalanan kişi sağlık kontrolünden de geçirilir. Sağlık kontrolü, zor kullanma dolayısıyla daha sonra ileri sürülebilecek kötü muamele veya işkence iddialarının tespitinin yapılması amacıyla konulmuştur.

Cumhuriyet Savcısının bir diğer delil toplama yöntemi gözaltı işlemidir. Gözaltı, Yakalama Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliğinin 4.maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, Kanunun yani verdiği yetkiye göre suç şüphesi altında olan veya işlediği bir suçtan aranan kişinin hakkındaki işlemler tamamlanana, serbest bırakılana veya yetkili hakim önüne çıkarılana kadar geçici olarak kanuni süre içerisinde yetkili birim tarafından sağlığına zarar gelmeyecek şekilde kişinin özgürlüğünün kısıtlanmasıdır.

1412 sayılı CMUK'da sadece yakalamadan söz edilmesine rağmen gözaltı kavramına yer verilmemiştir. Gözaltı ilk defa Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliğinde ve 5271 sayılı CMK'nın 91/2 ve 99/1 maddelerinde açıkça belirtilen bir koruma tedbiridir[95]. Gözaltına alma kanunun verdiği yetkiye göre yakalanan kişinin Cumhuriyet Savcılığınca hakkındaki soruşturmanın tamamlanması amacıyla adli mercilere teslimine veya serbest bırakılmasına kadar kanuni süre içinde özgürlüğünün geçici olarak kısıtlanıp alıkonulmasını sağlayan bir koruma tedbiridir[96]. CMK 91/1ve 2 fıkralarıyla sıkı şartlara bağlanmış gözaltı açısından Cumhuriyet Savcısının takdir yetkisi sınırlandırılarak keyfilik önlenmeye çalışılmıştır.

---

[94] KUNTER, Nurullah / YENİSEY, Feridun / NUHOĞLU, Ayşe , Ceza Muhakemesi Hukuku, 15.Baskı , İstanbul 2006, s. 842.

[95] SEVÜK ,Yokuş Handan , '5271 Sayılı CMK'da Koruma Tedbiri Olarak Yakalama ve Gözaltı' in Hukuki Perspektifler Dergisi , Nisan 2005, Sayı 3 ,s.63_64.

[96] SEVÜK, s.66.

CMK ile her defasında bir günü geçmemek üzere uzatılacağı belirtildiğinden bir kere de dört güne uzatılmasının önüne geçilmiştir. Bu suretle, Cumhuriyet Savcılığınca sürenin yeniden değerlendirilmesi sağlanmış olmaktadır. Gözaltı süresinin uzatılmasını gerektiren sebeplerin ortadan kalkıp kalkmadığı uzatılan her günün sonunda Cumhuriyet Savcılığınca yeniden incelenecek ve sebepler ortadan kalktığında gözaltına son verilecektir[97].

Burada yetkili olan gözaltı birimi aynı yönetmeliğin 4. maddesinde açıklandığı üzere kişiyi yetkili adli mercilerin önüne çıkarılana kadar veya serbest bırakılana dek kanuni süre içinde kişiyi tutmakla görevli ve yetkili kolluk birimidir. Cumhuriyet Savcısı, CMKnın 90. maddesinde belirtilen ve yukarıda açıklanmaya çalışılan şekilde yakalanan kişinin soruşturmanın tamamlanması için serbest bırakmazsa gözaltına alınmasına karar verebilir.

Yönetmelikteki yer alan kanuni süre CMK'nın 91. maddesinde ve Yönetmeliğin 13. maddesinde açıklanmaktadır. Buna göre, yakalananın yetkili hakim önüne çıkarılması için gerekli yol süresi hariç kural olarak gözaltı süresi yirmi dört saati geçemez. Ayrıca yetkili hakim önüne çıkarılması için zorunlu süre on iki saati geçemez.

Gözaltı süresinin Cumhuriyet Savcıları tarafından çok iyi değerlendirilmesi gözaltının şahsı cezalandırmak veya ikrarını elde etmek için değil, gerekli delilleri bulmak ve karatılmasını önlemek amacına yönelik olduğunun Cumhuriyet Savcıları tarafından hatırdan çıkartılmaması gerekmektedir[98]. Ancak CMK'nın 250.maddesinde sayılan terör suçlarına ve örgütlü suçlara bakmakla görevli yine anılan madde gereğince Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu tarafından özel yetki verilen ağır ceza mahkemelerinin görev alanına giren suçlarla ilgili yapılan soruşturmalarda gözaltı süresi kırk sekiz saattir.

Gözaltı işlemi bir tedbirdir, bu işlemin yapılması için gözaltının yapılan soruşturmanın amacı yönünden zorunlu olması ve kişinin suç işlediğine dair emarelerin olması gerekir.

---

[97] SEVÜK, s.67.
[98] Bkz., Adalet Bakanlığı C eza İşleri Genel Müdürlüğünün, 01/01/2006, 2 Numaralı Genelgesi , s.6.

Burada değinilmesi uygun olacak bir konu da, basında her ne kadar kolluğun şüpheliyi veya sanığı gözaltına aldığı sık sık belirtilse de kolluğun kendiliğinden şüpheli veya sanığı gözaltına alma yetkisinin olmadığıdır. Bu konuda tek yetkili kişi Cumhuriyet savcısıdır. Görevli ve yetkili kolluk birimi Cumhuriyet Savcısının gözaltına alma emrini yerine getirir.

Gözaltı süresine ilişkin bir diğer usul hükmü CMK'nın 91. maddesinin üçüncü bendinde ve Yönetmeliğin 14. maddesinde yer almaktadır. Buna göre, toplu olarak işlenen suçlarda delil toplanmasında güçlük olması veya şüpheli sayısının çok olması durumudur. İstisnai olarak Cumhuriyet Savcısı yukarıda anlatılan durumda gözaltı süresini her defasında yirmi dört saati geçmemek üzere üç gün süreyle uzatılmasına karar verebilir bu durumda Cumhuriyet savcının vermiş olduğu karar kişiye tebliğ olunur.

Toplu suç, Yönetmeliğin 4. maddesinde aralarında iştirak iradesi olmasa bile üç veya daha fazla kişi tarafından işlenen suç olarak tanımlanmıştır.

Gözaltına alma kararına ve uzatılmasına ilişkin Cumhuriyet Savcısının verdiği karara karşı sulh ceza mahkemesinde itiraz etmek mümkündür. İtirazın ne şekilde yapılacağı CMK'nın 91. maddesinin 4. bendinde açıklanmıştır. Sulh ceza hakimi, itiraz üzerine evrak üzerinde derhal ve nihayet en geç yirmi dört saat içinde karar verir. Gözaltına alınan kişi serbest bırakılmazsa en geç yukarıda belirtilen süreler içinde sulh ceza hakiminin önüne çıkarılır.

Şüpheli, çoğu defa soruşturulması yürütülen olayı en iyi bilenlerden birisidir. Bu itibarla beyan delillerinden birisi de şüpheli beyanıdır. Kanunda şüpheli hakkında Cumhuriyet Savcısının uyguladığı bu işleme ifade alma denmektedir. İfade alma, suçlanan kişinin olay hakkında bildiklerini kolluk görevlileri veya savcı önünde anlatmasıdır. Bu kişilerin suçlandıkları olay dışında başka amaçla sorulara muhatap olmaları ifade niteliği taşımaz[99].

[99] YURTCAN , s.48.

Beyanın doğruluğu kişinin suçlu olup olmamasıyla yakından ilgilidir. Zira; şüpheli suçlu ise gerçeği gizlemesinde yararı vardır[100]. Ancak, kişinin suçsuz olduğu hallerde dahi gerçeği gizlemesi mümkündür. İfade alma CMK'nın 145 v.d. maddeleri ile Yakalama Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliğinin 23 v.d. maddelerinde düzenlenmiştir. Kanun, ifade alırken uyulacak kaideleri göstermiştir. Buna göre; önce ifadesi alınacak kişinin kimliği tespit edilir. Şüpheli kimliği ile ilgili sorulan sorulara doğru olarak cevaplandırmak zorundadır. Ondan sonra şüpheliye kendisine isnat edilen suç anlatılır kanuni hakları hatırlatılır. İfade her türlü baskıdan uzak cereyan etmelidir.

İfade sırasında şüphelinin özgür iradesini kısıtlayan bozan yöntemler yasaktır. İfade alma işlemini sadece Cumhuriyet Savcıları ve kolluk görevlileri yapabilirler. Hakimin yaptığı işlemler ifade alma değildir. Hakim, soruşturma safhasında Cumhuriyet Savcısının talebi ile sorgu yapar soruşturma ve kovuşturma aşamasında şüpheli veya sanığın savunmasını alır.

Şüphelinin beyanı bir başkası aleyhine de olabilir. Suç atma denilen bu beyan da delildir. Ancak bu tür beyanlar samimi olabilir veya olmayabilir. Dolayısıyla mahkumiyet için tek başına yetmeyebilir.

Şüpheli anlatımında yardımcı olmak için arada aydınlatıcı, açıklığa kavuşturucu sorular sarmak bir takım hatırlatmalarda bulunmak onu konuda tutmak ve söylemek istediği şeyleri mümkün olduğunca açık, net ve çelişkisiz anlatmaya sevk etmek ifade alanın veya sorgulayanın yetkisinde hatta yükümlülüğündedir[101].

Yukarıda açıklanmaya çalışıldığı gibi Cumhuriyet Savcısının bir diğer delil toplama yöntemi ifade almadır. İfade alma, yapılmakta olan soruşturmaya ilişkin en önemli ve can alıcı delillerden biridir. İyi bir Cumhuriyet Savcısı kanunun çizdiği sınırlar içerisinde şüpheliyi veya ifadesini aldığı kişiyi etkili bir şekilde sorgulayabilmelidir.

---

[100] TOROSLU / FEYZİOĞLU , s.188.
[101] ŞAHİN , s .146.

Fiili gerçekleştirmiş olan kişiden Cumhuriyet Savcısı olayı dinlemekte ve gerçeği bulmaya çalışmaktadır. Bu niteliği gereği ifade alma çok önemli bir delil toplama yöntemidir. Şüphelinin beyanı ikrar şeklinde yani kendi aleyhine olabilir ancak bu ikrarın yargıç önünde önem taşıması için bunun sanığın özgür iradesine dayanması gerekir.

Savcılıkta verilen ifadenin duruşmada okunması ve hükme esas alınabilmesi için ifade alma işlemi sırasında müdafiin hazır bulunmasına gerek yoktur. Ancak mecburi müdafilik gerektiren kanunda sayılan hallerde elbette ifade alma işlemi sırasında şüphelinin yanında baro tarafından atanan müdafii bulunacaktır.

İfade ve sorgu CMK'nın beşinci kısmının başlığıdır. CMK'nın 145. maddesinde ifade için çağrı düzenlenmiştir buna göre şüpheli ifade için kural olarak davetiye ile çağırılır davetiyede şüphelinin çağrılma nedeni açıkça belirtilir gelmemesi halinde zorla getirileceği davetiyede belirtilir.

İfadenin ne şekilde alınacağı ifade alınırken uygulanacak usul CMK'nın 147. maddesinde ve kanuna göre çıkarılan yönetmeliğin 23 v.d. maddelerinde belirtilmektedir. İfade şüphelinin özgür iradesine dayanmalıdır şüphelinin özgür iradesi ile vereceği ifadesini bozacak şekilde kötü davranma, işkence, ilaç verme, yorma, aldatma, cebir veya tehditte bulunma bazı araçları kullanma gibi bedensel veya ruhsal müdahalelerde bulunmak ifadede yasak yöntemlerdir bu şekilde alınan ifadeler geçersizdir delil olarak kullanılamaz.

Yukarıda belirtilen şekilde yasak usullerle alınmış ifadeler rıza ile verilmiş olsa dahi delil olarak kullanılamaz. Şüphelinin müdafii olmaksızın kollukta vermiş olduğu ifadesini şüpheli mahkeme veya hakim önünde kabul etmedikçe hükme esas alınamaz. Şüphelinin alınan ifadesi ifadeyi alan makam tarafından tutanakla tespit edilir.

Kanun, şüphelinin kolluk tarafından alınan ifadesinde müdafi hazır değilse alınan ifade ancak şüpheli veya sanık tarafından doğrulanırsa hükme esas alınabilir demektedir (CMK 148/4). Görüldüğü gibi kollukta alınan ifadenin hükme esas

alınabilmesi için ifadenin müdafi huzuru ile alınması şarttır. Savcılıkta verilen ifadenin duruşmada okunması ve hükme esas alınabilmesi için ifade alma işlemi sırasında müdafiin hazır bulunmasına gerek yoktur. Zorunlu müdafilik hali bundan müstesnadır.

Zorla getirme ise, ifadesinin alınması için usulüne uygun olarak çağrılan şüphelinin yapılan tebligata rağmen gelmemesi veya hakkında tutuklama kararı veya yakalama emri düzenlenmesi için yeterli nedenler bulunan şüphelinin kendisini çağıran Cumhuriyet Savcısının önüne yol süresi hariç 24 saat içinde kolluk tarafından götürülerek ifadesinin alınmasıdır.

CMK'nın 146. maddesinde düzenlenen zorla getirme kararını hangi makamın yani Cumhuriyet Savcısının kendisinin mahkeme kararı olmaksızın verip veremeyeceği konusunda 5271 sayılı CMK'nın 146. maddesinin 5560 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile değiştirilmesinden önce tereddüt vardı fakat 5560 sayılı yasanın 20. maddesinde yapılan düzenleme ile bu tereddüt ortadan kalkmıştır. Madde metni açıkça şüpheli kendisini zorla çağıran Cumhuriyet Savcısının önüne getirilir demektedir.

Yani; soruşturma evresinde Cumhuriyet Savcısının şüpheliyi ifadesini almak için zorla getirilebilir. İfade alma, çok önemli bir delildir kendi rızası ile savcı önüne gelmeyen şüpheli hakkında yaptırım uygulanması zorunludur. Bu yaptırım da zorla getirme yetkisinin Cumhuriyet savcısına verilmesidir. Zorla getirme işlemi Cumhuriyet savcısının dolaylı yoldan delil toplama yöntemlerinden biridir.

b) Tanık ve Mağdur Çağırma ve Dinleme

Tanık, olayın aydınlatılmasında ve gerçeğin bulunmasında savcı ve hakime yardımcı olan süjedir. Tanık, kural olarak yemin verilerek dinlenilir. Tanık yargılamanın tarafı olmayan ve beş duyusu ile elde ettiği gözlemleri yetkili makam önünde açıklayan kişidir. Tanık olayın aydınlatılmasında ve gerçeğin bulunmasında ışık tutar[102]. Tanık beyanı esas itibariyle tanığın mahkeme veya yetkili yargıç huzurunda

[102] YURTCAN , s .90

sözlü olarak yaptığı açıklamadır. Kanunumuz soruşturma safhasında Cumhuriyet Savcısının da tanık dinleyebileceğini kabul etmiştir. Tanık olayın aydınlatılmasına ışık tutmasına rağmen tanık delilinin son derece zayıf bir delil olduğu unutulmamalıdır.

Cumhuriyet Savcısı soruşturmasını yürüttüğü adli olayla ilgili olarak yeminli olarak tanık dinleyebilir. Adli makamların tanıkları çağırırken ve dinlerken uygulayacakları usul 5271 sayılı CMK'nın 43 v.d maddelerinde düzenlenmiştir. CMK'nın 43. maddesinin başlığı tanıkların çağrılmasıdır. Buna göre yürütmekte olduğu adli soruşturmada Cumhuriyet Savcısı bir kişiyi tanık sıfatıyla dinlemek isterse bu kişiyi çağrı kağıdı ile çağırmalıdır. Çağrı kağıdında gelmemenin hukuki sonuçları da yazılır, buna göre usulüne uygun olarak çağrı kağıdı ile çağrılmış olan tanık eğer mazeretini bildirmeksizin gelmezse 5560 sayılı yasa ile değişik 5271 sayılı CMK'nın 146. maddesi gereğince zorla getirilmesine Cumhuriyet Savcısı tarafından karar verilebilir.

Ayrıca tanığa gelmemesinin sebep olduğu giderler ödettirilir. İstisnai olarak tutuklu işlerde tanık çağrı kağıdı olmaksızın Cumhuriyet Savcısı tarafından zorla getirilebilir. Bu durum tutuklu işlerin gecikmesizin yapılması kamu davasının bir an önce açılması zorunluluğu ile açıklanabilir.

Tanıklar ayrıca CMK'nın 43/2 maddesine göre telefon, telgraf ve faks gibi iletişim araçları kullanılarak da çağrılabilir fakat bu halde gelmeyen tanığın zorla getirilmesi veya gelmemesinin sebep olduğu giderlerin tanığa ödettirilmesi mümkün değildir.

Tanıkların dinlenilmesinde uygulanacak usul CMK'nın 52.maddesinde düzenlenmiştir. Her tanık ayrı ayrı ve yanında diğer tanıklar olmaksızın dinlenir tanıklar dinlenilmeden önce kendilerine yemin verilir. CMK'nın 54/2. maddesine göre Cumhuriyet Savcıları da tanık dinlerken tanıklara yemin verirler.

CMK'nın 55. maddesinde tanıklar dinlenirken verilecek yeminin şekli düzenlenmektedir. CMK incelendiğinde ifade alırken yemin verebilecek makamlar veya kişiler arasında kolluk makamları sayılmamıştır. Yani jandarma ve emniyet görevlileri

yeminli tanık dinleyemezler. Tanık dinlemeye yetkili olmayan makamlar veya kişiler önündeki açıklamalar tutanağa geçirilince belge delili olarak nazara alınır.

Feyzioğlu'na göre olayın tanığı olmuş kişinin kollukta dinlenmesi halinde de tanık olarak nitelendirilebileceği ancak kolluğun tanığın beyanını değil ifadesini alacağı kollukta ifade veren kişinin yaptığı işin tanıklık etmek olmadığı görüşündedir.[103]

Hükümet Tasarısındaki gerekçeye göre soruşturma evresinde Cumhuriyet Savcısının tanığa yemin verebilmesi istisnai hallerde olasıdır. Zira esas hakkında hüküm verecek olan hakim tanığı bizzat dinlemelidir. Bu istisnasıyla doğrudan doğruyalık kuralına aykırı olarak birlikte davaları hızlandırmak amacıyla tanığın Cumhuriyet Savcısı huzurunda da ceza tehdidi altında doğruyu söylemesi için Cumhuriyet Savcısının da yemin verebileceği benimsenmiştir[104].

c) Bilirkişi Atama, Çağırma ve Dinleme

Bilirkişi maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasında ispat konusunda hakim ve savcıya yardımcı olan uzman, ehil kişidir kanun özel ve teknik bilgiye sahip bulunan bilirkişiye başvurma yetkisini kural olarak yargılama makamına vermiştir. Ancak CMK'nın 63/3.maddesi uyarınca Cumhuriyet Savcısı da soruşturma evdesinde doğrudan doğruya hakim kararı olmadan ve gecikmesinde sakınca olmasa bile atayabilir böylece, soruşturma safhasında bilirkişiden yararlanabilir. Aksi belirtilmediği sürece tanıklara ilişkin hükümler bilirkişiler hakkında da uygulanır (CMK m. 62/1).

Bilirkişi en çok üç kişiden oluşur. Bilirkişi bir ispat sorununun çözümünde uzmanlığından yararlanılan kişidir. Bilirkişi olabilmenin başta gelen koşulu özel bilgi sahibi olmaktır. Özel bilgi sahibi olmayan ya da uzman olmayan kişinin bilirkişi olması mümkün değildir.

Bilirkişi hakim veya Cumhuriyet Savcısına genel tecrübe kurallarını bildirme, özel bilgi sahibi kişinin gözlemleyebileceği olguları tespit etmek ve özel bilgiyle

[103] FEYZİOĞLU , Metin , Ceza Muhakemesi Hukukunda Tanıklık , Ankara , 1996 , s.28
[104] NOYAN, Erdal, Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara , Adil Yayınevi, 2005, s.188.

bilimsel kuralları uygulayıp sonuç çıkarmak şeklinde yardımcı olmaktadır. Ateşli silahlar, şüphelinin akli durumu, mala ilişkin değer tespiti, şüpheli veya mağdurun yaşının tespiti gibi durumlarda bilirkişiye başvurulacaktır[105].

CMK'nın 63. maddesine göre Cumhuriyet Savcısı soruşturmasını yürüttüğü olayla ilgili olarak çözümü özel veya teknik bilgiyi gerektiren hallerde bilirkişinin oy ve görüşünü alabilir.

Bilirkişi davetiye ile çağrılır. Gelmemenin sonuçları davetiyede gösterilir. Bilirkişi görevlendirilmesine ilişkin kararda cevaplandırılması özel veya teknik bilgiyi gerektiren sorular inceleme konusu ve incelemenin yapılacağı süre belirtilir. Bilirkişi uzmanlık alanına girmeyen bir sorunla ilgili olarak aydınlatılma ihtiyacını duyar ise görevlendirme kararını veren merci bilirkişinin nitelikli ve konusunda bilgisiyle tanınmış kişilere danışmasına izin verebilir. İnceleme safhasını mütalaanın oluşturulması safhası izler. Mütalaa bilirkişiye başvurmadan beklenen faydayı sağlayacak şekilde olmalı yani sadece varılan sonucun belirlenmesiyle yetinilmemeli, bu sonuca nasıl varıldığı da ortaya konulmalıdır[106].

Yargıtay, vermiş olduğu kararlarda bilirkişinin tarafsız olmasını aramakta; müdahil idareye bağımlı bilirkişilerce düzenlenen raporlara dayanılarak hüküm kurulmasını hukuka aykırı kabul etmektedir. Buna göre bilirkişinin müdahil tarafla tarafsızlık ve bağımsızlığını bozacak nitelikte bir ilişkisinin bulunmaması gerekmektedir.

d) Yer Gösterme

CMK'nın 85. maddesine göre Cumhuriyet Savcısı kendisine yüklenen suçla ilgili olarak açıklamada bulunan şüpheliye yer gösterme işlemi yaptırabilir. CMK'nın 250. maddesinin birinci fıkrasında sayılan suçlar söz konusu olduğunda adli kolluk amiri da yer gösterme yaptırmaya istisnai olarak kanunen yetkilidir. CMK'nın 250.

[105] ÖZKAN Hasan, Açıklamalı İçtihatlı Ceza Davalarında Keşif ve Tatbikatı , Ankara , Seçkin Yayınevi, 1995, s.32.

maddesinde sayılan suçlar örgütlü suçlar ile terör suçlarıdır. Yer gösterme işlemi sırasında şüpheli müdafi de soruşturmayı geciktirmemek koşulu ile hazır bulunabilir.

CMK'nın 85. maddesinde yer gösterme işleminin hukuki niteliği açıklığa kavuşturulmuştur. Buna göre ancak soruşturma evresinde başvurulabilecek bir işlem olan yer gösterme yüklenen suç konusunda açıklamada bulunmama hakkını kullanmış olan şüpheli açısından geçerli olmayacaktır. Yüklenen suç konusunda açıklamada bulunan şüphelinin bu açıklamalarının doğruluğunu kontrol etmek amacıyla yer gösterme yaptırılabilecektir. Böylece Cumhuriyet Savcısı soruşturma evresinde sağlam deliller elde edilebilecek ve iade edilmeyecek şekilde bir iddianame düzenleyebilecektir[107]. Yer gösterme işlemi CMK öncesinde yasal bir dayanağı olmadan öteden beri uygulana gelmiş bir işlemdir[108].

Yer gösterme, yalnızca kendisine yüklenen suç hakkında açıklamada bulunmuş olan şüpheli hakkında uygulanabilir. Bundan anlaşılması gereken susma hakkını kullanmayarak ifade vermiş ve bu ifadesinde soruşturma konusu suçla ilgili bir yerden söz etmiş olan şüphelidir. Yer gösterme işlemi Cumhuriyet Savcısı tarafından yaptırılır. Yer gösterme soruşturması yürütülen olayın faillerinin ifadeleri alındıktan sonra suç mahallinde olayın oluş biçimi olayın nasıl gerçekleştirildiği hakkında ayrıntılı açıklamada bulunmalarıdır.

Yapılan işlemler CMK'nın 169. maddesi gereğince tutanakla tespit edilir. Bu tutanakta olay yeri, toplanan deliller ve beyanlar, var olan durum ile olayın özel niteliğine göre varlığı umulan fakat bulunamayan delillerin yokluğu da yazılmalıdır[109]. Tutanak işleme katılanlar tarafından hep birlikte imza edilir.

---

[107] YILMAZ, Zekeriya , Ceza Muhakemesi Kanunun Getirdiği Yenilikler ve Yargılama Sistemi , 2.Baskı ,Ankara, Seçkin Yayınevi , 2007 , s.68_69.

[108] KARAGÜLMEZ ,Ali ,"Yer Gösterme İşlemi ve 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunun 85. maddesinin İncelenmesi" ,in Türkiye Barolar Birliği Dergisi , Mart_Nisan ,2005 ,s.64.

[109] TOROSLU / FEYZİOĞLU , s.206.

e) Fizik Kimliğin Tespiti

Fizik kimliğinin saptanması, esasta soruşturma evresinde yapılması gereken alışagelmiş bir kolluk işlemidir ve şüpheliler ile sanıkların soruşturma ve kovuşturma makamlarınca tanınmasını amaçlamaktadır. Kişiler hakkında belirli bilgiler esasta özel hayata ilişkin bulunduğundan ve hukukun koruması altında kaldığından bu hususta bilgi ve bulguların ancak belirli ağırlığı olan suçlar bakımından saptanması ve kovuşturmaya yer olmadığına veya beraate karar verildiğinde kayıtların dosyadan çıkarılıp yok edilmesi gerekir[110].

Soruşturması yürütülen bir suçla ilgili olarak suçun kanunda öngörülen cezası iki yıl veya daha fazla ise Cumhuriyet Savcısı şüphelinin kimliğini teşhis edilebilmesi için gerekli görmesi halinde Cumhuriyet Savcısının emriyle şüphelinin fotoğrafı, beden ölçüleri, parmak ve avuç izi bedeninde yer almış olup teşhisini kolaylaştıracak diğer özellikleri ile sesi ve görüntüleri kayda alınarak soruşturma dosyasına konulabilir.

Şüphelinin fizik kimliğinin tespiti ile ilgili usul hükümleri mevzuatımızda 5271 sayılı yasanın 81. maddesinde ve bu yasaya uygun olarak çıkarılan Beden Muayenesi ve Fizik Kimliğin Tespitine İlişkin Yönetmeliğinin 15 ve devamı maddelerinde yer almaktadır. Beden Muayenesi ve Fizik Kimliğin Tespitine İlişkin Yönetmeliğinin 15. maddesine göre Cumhuriyet Savcısının talimatı ile şüphelinin fizik kimliğinin tespiti işlemi için öncelikli olarak şüphelinin elinin iç yüzeyindeki derinin özel kıvrımlı şekilleri olan parmak ve avuç izleri fotoğrafı ve eşkal bilgileri kullanılır.

Bu işlemler olay yeri inceleme ve kimlik tespit konusunda özel eğitim almış uzman kolluk mensubu tarafından yapılır. Fizik kimliğinin tespiti açısından kişinin ağzındaki dişlerin incelenmesi ve diş izlerinin alınması gerekiyorsa bu işlemler diş tabibi tarafından yapılır.

Beden Muayenesi ve Fizik Kimliğin Tespitine İlişkin yönetmeliğinin 16. maddesinin başlığı verilerin imhasıdır. Fizik kimliğinin tespiti için elde edilen veriler

[110] TAŞKIN, Ahmet , 'Ceza Muhakemesinde Bilirkişiye Başvurma Zorunluluğu', in Ceza Hukuku Dergisi, Sayı 1 , Nisan 2007 , s.146.

soruşturma neticesinde şüpheli hakkında kovuşturma yapılmasına yer olmadığına karar verilmesi ve bu kararın kesinleşmesi halinde Cumhuriyet savcısının denetiminde imha edilir ve ayrıca yapılan işlemler tutanağa geçirilir.

Yönetmeliğin 17. maddesine göre ise sanık hakkında mahkumiyet kararı verilmesi halinde elde edilen veriler fizik kimliğin tespitine ilişkin yukarıda açıklanan verileri toplayan ilgili kurumca muhafaza edilir. Mevzuat hükümleri hep birlikte incelendiğinde fizik kimliğinin tespiti için hakim kararına gerek olmadığı sonucuna varılmaktadır.

f) Tutuklama ve Adli Kontrol Tedbirine Son Verme

Tutuklamaya ilişkin her türlü kararın hakim veya mahkeme tarafından verilebileceği kuralının bir istisnası CMK'nın 103. maddesinin ikinci fıkrasında yer almaktadır. Kişi özgürlüğüne verilen önemin bir ifadesi olan bu hükme göre soruşturma evresinde Cumhuriyet Savcısı adli kontrol veya tutuklamanın artık gereksiz olduğu kanısına varacak olursa şüpheliyi resen serbest bırakabilir[111]. Kanunun bu hükmüne rağmen uygulamada Cumhuriyet savcısının hakim kararı olmaksızın şüpheliyi serbest bırakması söz konusu değildir.

Diğer yandan CMK'nın 109/5. maddesine göre aynı maddenin (d) bendinde belirtilen şüphelinin her türlü taşıtları veya bunların bazılarını kullanamamak ve gerektiğinde kaleme, makbuz karşılığında sürücü belgesini teslim etmek yönünde hakim tarafından verilen adli kontrol hükmünü hakim veya Cumhuriyet savcısı bu yükümlülüğün uygulanmasında şüphelinin mesleki uğraşlarında araç kullanmasına sürekli veya geçici olarak izin verebilir denilmektedir. Görüldüğü gibi kanun hükmüne göre Cumhuriyet savcısı hakim hükmettiği adli kontrol tedbirini geçici olarak kaldırabilmektedir.

[111] ŞAHIN , s.230.

g) Adli Muayene, Otopsi ve Mezar Açma

Ölüm olayı, çeşitli nedenlerden meydana gelmiş olabilir. Bir sınıflandırma yapmak gerekirse ölüm doğal nedenlerden, cinayet, intihar, kaza ve şüpheli ölümler olarak sıralanabilir. Ölü muayenesi, bir tür keşiftir ve kanun bunu özel olarak düzenlemiştir. Ölünün muayenesi iki şekilde olur: Birincisi; ölünün adli muayenesi ikincisi ise; otopsidir. Ölüm olaylarında ölü muayene ve otopsi işlemlerinin yapılması gerekir.

Yapılan işlemler tutanakla saptanacağı için tutanağın düzenli bir şekilde hazırlanması olaydan hangi saat ve tarihte haberdar olunduğunun olayı kimin ihbar ettiğinin olay yerine kimlerle saat kaçta gelindiğinin düzenli bir girişle anlatılması tutulan tutanağın muayeneye katılanlar tarafından hep birlikte imzalanması gerekir.

Ayrıca tutanak içeriğinden cesedin duruş biçimi, suç kanıtları ile ceset arasındaki mesafe, cesedin boyu, kilosu, saç ve sakal biçimi, ceset üzerindeki elbiseler, bu elbiselerde barut izi veya kan olup olmadığı ayrıntılı olarak tespit edilmelidir. Ölünün muayenesi onun dıştan muayene edilmesidir. Ceset üzerindeki elbiseler tamamen çıkarıldıktan sonra çıplak cesetteki bulgu ve arazlar gözlenir ve tek tek tutanağa geçirilir.

CMK'nın 86. maddesine göre engelleyici sebepler olmadıkça ölü muayene ve otopsi işlemlerinden önce ölünün kimliği her suretle özellikle de ölü kendisini tanıyanlara gösterilerek belirlenir hatta ölü şüpheli veya sanığa dahi gösterilebilir.

Ölü muayenesinde tüm tıbbi belirtiler ölüm zamanı ve nedeninin belirlenmesi için tüm bulgular saptanır. Ölü muayene işlemi Cumhuriyet Savcısı huzurunda bir hekim ile yapılır. Ölü muayenesi işlemleri sırasında cesedin görüntüleri teknik araçlar kullanılmak suretiyle kayda alınır, fotoğrafları çektirilir, çekilen fotoğraflar soruşturma dosyasına eklenir.

Ayrıca; ölü muayenesi işleminden sonra otopsiden önce ateşli silahla vurulma neticesinde meydana gelen cinayet olaylarında cesedin röntgen filmleri çektirilerek vücudunda mermi çekirdeği olup olmadığı tespit edilmesi uygun olur. Cinayet vakıalarında vücutta mermi çekirdeği varsa bu çekirdeğin muhakkak çıkartılması

gerekir zira ileride cinayet silahı ele geçirildiğinde bu çekirdek ispat aracı olarak silah ile birlikte balistik incelemeye gönderilecektir.

Günümüz şartlarında en iyi seçenek otopsi yapılacaksa ölü muayenesi yapıldıktan sonra cesedin bir adli tıp merkezine gönderilmesidir. Otopsi için gönderilen ceset ile birlikte olay ile ilgili bilgi, dış muayene tutanağı, olay yeri inceleme tutanakları, görüntüler, çizdirilen kroki, çekilen resimler, ifade tutanakları, hastane evrakları gönderilir.

Ceset muhakkak çıplak olarak gönderilmeli üzerinden çıkan giysiler ve eşyalar gerekli ise muhafaza altına alınmalıdır. Ateşli silah yaralanmasına bağlı ölümlerde elbiseler kesilerek çıkarılmalı kurutulmalı ve önce kağıt pakete sonra bez torbaya konularak mühürlenmelidir.

Ölümün doğal sebeplerden meydana gelmemesi şüpheli bir ölümün varlığı halinde kesin ölüm sebebinin tespiti için otopsi Cumhuriyet Savcısının huzurunda bir adli tabip ve bir patoloji uzmanı veya diğer dallardan birisinin mensubu veya biri pratisyen iki hekim tarafından yapılır.

Otopsi yapılırken muhakkak üç boşluk açılarak iç organlarda görülen lezyonlar tespit edilmelidir[112]. Otopside her organ ayrı ayrı incelenmeli ve durumları tek tek tutanağa geçirilmelidir. Baş saçlı deri kulak üzerinden diğer kulağa kadar enine bir kesikle açılır. Kafasında kırık ya da şişlik olup olmadığına bakılmalıdır. Beyin zedelenmeden çıkarılıp incelenir, beyinde kanama olup olmadığı tespit edilir.

Asıda boynun da açılması gerekir. Burada kırık çatlak ve kanamalar ölüm nedenini gösterecektir. Göğüs ortasında karnına doğru kesilip göğüs alt ve adale dokusu memeler dışına kadar göğüs kafesi üzerinden sıyrılarak göğüs kafesi kaldırılır. Göğüs kafesi ve bütün kaburgalar kıkırdak sınırından kesilip ayrılmak suretiyle iç organlar çıkarılır ve trajeler, patalojik ve travmatik lejyonlar tutanağa geçirilir. Kalp, mide ve bağırsaklar ve diğer organlar incelenmelidir[113].

---

[112] GÜNAY, Erhan , Ceza Davalarında Usul ve Esaslar , Seçkin Yayınevi ,Ankara ,1998, s.121.
[113] ARSLAN , s. 167.

Huzurda bulunan biri adli tabip veya patalog ile diğer tabibin kimlikleri tespit edilir yeminleri yaptırıldıktan sonra ceset incelemelerine bırakılır. Zorunluluk bulunması halinde otopsinin tek hekim tarafından yapılması da kanunen mümkündür bu durum otopsi tutanağına geçirilir yani otopsinin kaç hekimle yapıldığı eğer tek hekimle yapılıyorsa nedeni otopsi tutanağına yazılır.

Anadolu'da birçok yerde adli tıp kurumu şube müdürlüklerinin olmaması ilçelerde ve bazı illerde adli tıp uzmanı veya patoloji uzmanı olmaması nedeniyle otopsinin tek hekimle yapıldığının bu hekimin de genelde pratisyen hekim olduğunun burada belirtilmesinde yarar vardır.

Otopsinin ne şekilde yapılacağı CMK'nın 86. maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenmiştir olanaklar elverdikçe cesedin baş, göğüs ve karnı açılır ayrıca gömülmüş bir cesedin kesin ölüm sebebinin belirlenmesi için soruşturma safhasında Cumhuriyet Savcısı tarafından kovuşturma aşamasında mahkeme tarafından cesedin mezardan çıkarılmasına karar verilebilir.

Otopsi sonucunda ölüm nedeni açıklanmalı ve birden çok yara varsa ölüme neden olup olmadıkları ölüme neden olmayan yaraların kaç gün iş ve güçten alıkoyduğu ayrı ayrı belirlenmelidir. Otopsi tutanağının her sayfası Cumhuriyet savcısı, zabıt katibi, otopsi yardımcısı ve otopsiye katılan bilirkişiler tarafından imzalanmalıdır. Otopsi sırasında cesedin görüntüsü kameraya alınır çeşitli açılardan fotoğrafları çekilerek teknik araçlarla kayda alınır[114].

Yeni doğmuş bir ceninin adli muayene ve otopsisinin yapılması CMK'nın 88.maddesinde düzenlenmiştir. Anılan yasa maddesine göre, yeni doğan ceninin adli muayene ve otopsi işlemleri ceninin sağ doğup doğmadığı biyolojik olarak yaşamını rahim dışında sürdürebilmek kadar olgunlaşıp olgunlaşmadığını ve yaşama yeteneğini bulunup bulunmadığını saptamak için yapılır.

[114] Bkz Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğünün 23/11/2006 tarihli, 136 Numaralı Genelgesi s.3.

Gömülen ölünün muayenesine veya üzerinde otopsi yapılmasına gerek görülürse ölünün mezardan çıkarılmasına soruşturma safhasında Cumhuriyet savcısı kovuşturma safhasında mahkeme tarafından karar verilebilir. Açılmasına karar verilen mezarın şüpheli ölünün gömülü olduğu mezar olup olmadığı mezarı tanıyanlardan sorularak tutanağa geçirilir. Amaç yanlış mezarın açılmasının önüne geçmektir[115].

Mezar tahrip edilmeden üzerindeki toprak bir kenara atılmak suretiyle kazma ve kürekle açtırılır. Tamamen dışarı alınan ceset temiz bir örtü üzerine alınır. Kefen açıldıktan sonra adli muayene ve otopsi işlemleri yapılır. Yapılan tüm işlemler tutanağa bağlanarak altı hazır bulunanlar tarafından imza edilir. Ceset mezardan çıkarıldıktan sonra otopsi işlemi yapılana kadar özellikle taşınırken son derece dikkatli olmak gerekir zira yapılan dikkatsiz bir hareket örneğin boynun kırılmasına yol açabilir bu durum ise soruşturmanın seyrini değiştirebilir. Bu durumda da bilirkişi incelemesi yapılması mecburidir. Bu gibi hallerde ölüde ya da başka yerlerde bulunmuş olan maddeler bir kimyagere ya da bu konuda faaliyette bulunan resmi kurumlara incelettirilir.

Doğal nedenlerle meydana gelmediği şüphesini doğuran bir ölüm olayının soruşturan Cumhuriyet Savcısı maktülün zehirlendiğinden şüphelenmesi halinde kesin ölüm sebebinin tespiti için cesedin vücudundaki organlarından otopsi sırasında parça alınması ve zehirlenme olup olmadığının tespiti için bu organ parçalarının uzman bilirkişiye incelettirilmesi gerekir.

Mümkün olduğu kadar çok parça göndermekte fayda vardır. Uygulamada bu iş için 4 büyük 2 küçük kavanoz hazırlanmalıdır. Birinci kavanoza mide ve içeriği bağırsak parça ve içeriği mesane ikinci kavanoza karaciğer böbrek ve dalaktan parçalar üçüncü kavanoza beyin dördüncü kavanoza akciğerden parça ve kalp konur beşinci küçük kavanoza kan altıncısına tespit mahlülu konur.

Ülkemizde genel olarak ölüden alınan parçaları İstanbul veya Ankara Adli Tıp Kurumu incelemektedir. Organlardan parça alınırken organın mevcut durumu CMK'nın 89. maddesine göre otopsi tutanağına geçirilir ayrıca yapılan otopsi işlemleri teknik araçlar kullanılmak suretiyle görüntülenmelidir.

[115] GÜNAY ,s.121.

2. Cumhuriyet Savcısının Gecikmesinde Sakınca Bulunan Hallerde Sahip Olduğu Yetkiler

a) Arama

Soruşturmanın çabuk yapılabilmesinin bir gereği olarak kanun gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısının yazılı emriyle de adli aramanın yapılabileceğini kabul etmiştir (CMK 119/1, Arama Y m.7/2). Bu takdirde Cumhuriyet Savcısı aramaya ilişkin yazılı emrinin 24 saat içinde görevli hakimin onayına sunulmasına gerek bulunmamaktadır[116]. Sadece Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda sayılan suçlar dışında özel konut ve eklentilerinde hakim kararı olmadığı takdirde arama yapılamaz (Arama Y m .7/4).

Öğretide; bazı akademisyenler tarafından tıpkı elkoyma kararında olduğu gibi kıyasen Cumhuriyet Savcısının resen vermiş olduğu arama kararının hakim onayına sunulması gerektiği ileri sürülmüşse[117] de uygulamada Cumhuriyet Savcısının doğrudan vermiş olduğu arama emirleri hakim onayına sunulmamaktadır. Zaten kanunda da savcının vermiş olduğu arama emrinin hakim onayına sunulacağı belirtilmemiştir.

Elkoyma, hakkında Cumhuriyet Savcısı tarafından verilen kararın hakim onayına sunulacağı yönündeki hükmün kıyasen arama kararı için de uygulanması bizce mümkün değildir çünkü arama ve elkoyma işlemleri birbirlerine yakın işlemler olarak gözükse de, sonuçları itibariyle birbirinden tamamen farklı işlemlerdir. Eğer savcının vermiş olduğu arama emrinin hakim onayına sunulacağı savunulursa hakim tarafından onaylanmayan arama emirlerinin akıbetinin ne olacağının da tartışılması gerekir. Savcı tarafından verilen arama emrinin hakim tarafından onaylanmaması halinde savcı tarafından verilen emir usul ve yasaya aykırı olur bu durumda emri veren için haksız arama suçu oluşabilir, savcının sorumluluğunu doğuracak bir durum ortaya çıkabilir.

---

[116] GÜLŞEN , s.94.

[117] Bkz. ÖZBEK, Veli Özer / KANBUR , M.Nihat / BACAKSIZ, Pınar / DOĞAN, Koray , Ceza Muhakemesi Hukuku Bilgisi , Ankara, Seçkin , Yayınevi, 2007 , s.228.

Kanun koyucu, uygulamada sıkıntı ve karışıklık yaratabilecek, hakim kararı beklerken suçlunun kaçabileceği, suç delillerinin karartılabileceği durumları öngörerek suçla mücadele politikasının bir gereği olarak Cumhuriyet savcısına gecikmesinde sakınca bulunan hallerde arama emri verme yetkisi vermiş ve fakat arama emrinin ise hakim onayına sunulmasına gerek görmemiştir. Burada doğru olan da, arama emrinin hakim onayına sunulmamasıdır.

Ceza muhakemesi tedbirlerinden biri olan arama suç işlediklerinden şüphe edilen kişileri suç delillerini ve müsadereye tabi eşyayı ele geçirmek için bir kimsenin konutunda, [118] etrafı çevrili diğer mahallerinde, üzerinde ve eşyasında yapılan araştırmadır[119]. Arama, bu amaçlara hizmet eden ve gizli olanı bulmayı hedef alan bir aştırma faaliyetidir.

Arama emri yazılı olacaktır. Bu konuda CMK 161/3 maddesinde belirtilen acil hallerde sözlü verilen emir yeterli değildir. Arama kararı savcının talebi üzerine duruşma yapılmaksızın dosya üzerinden verilir. Konut işyeri ve diğer kapalı alanlarda yapılacak aramalarda Cumhuriyet savcısı hazır bulunabilir. Hazır bulunmazsa CMK 119/4'de belirtilen o yer ihtiyar heyetinden veya komşularından iki kişi aramada hazır bulundurulur[120].

Arama, ceza uyuşmazlığının çözümünde yararlanılan bir araştırma işlemidir. Arama işlemi Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliğinin 5. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre; bir suç işlemek veya buna iştirak veyahut yataklık etmek makul şüphesi altında bulunan kimsenin saklanması, şüphelinin sanığın veya hükümlünün yakalanması ve suçun iz eser emare ve delillerinin elde edilmesi için bir kimsenin özel hayatının gizliliğinin sınırlandırılarak kendisine ait olan konutunda, işyerinde veya diğer yerlerinde üzerinde, özel kağıtlarında, eşyasında CMK ve diğer kanunlara göre yapılan araştırma işlemidir.

---

[118] GÜLŞEN , s.94.
[119] ÖZTÜRK ,Bahri, Uygulamada Ceza Muhakemesi Hukuku , Ankara, 1994 , s.484.
[120] GÜLŞEN, s.98.

Görüldüğü gibi arama işleminin temel şartı makul şüphedir. Makul şüphe, arama işleminin yapılması için temel gerekçedir makul şüphe yönetmeliğin 6. maddesine göre hayatın olağan akışına göre somut olaylar karşısında genellikle duyulan şüphedir. Arama işleminin yeri konusu ve yöneldiği kişiler değişiktir arama kararını kural olarak yargıç verir istisnai olarak savcının da arama kararı verme yetkisi vardır.

CMK'nın dördüncü bölümünün başlığı arama ve elkoymadır. CMK'nın 116. maddede belirtildiği üzere soruşturma safhasında yakalanabileceği veya suç delillerinin elde edilebileceği hususunda makul şüphe varsa şüphelinin üstü, evi, işyeri eşyası veya ona ait diğer yerler aranabilir. Madde metnine yer alan makul şüpheden ne anlamak gerekeceği adli ve önleme aramaları yönetmeliğinin 6. maddesinde açıklanmıştır.

Makul şüphe, yukarıda da söylendiği gibi hayatın akışına göre somut olaylar karşısında genellikle duyulan şüphedir makul şüphede şikayet veya ihbarı destekleyici emarelerin olması gerekir. Şüphelinin veya sanığın yakalanabilmesi veya suç delillerinin elde edilebilmesi için diğer kişilerin üstünde konutunda, işyerinde veya ona ait diğer yerlerde de arama yapılabilir.

Kural olarak, gece vakti konutta, işyerinde veya diğer kapalı yerlerde arama yapılamaz. Fakat, kanunen gecikmesinde sakınca bulunan halde, suçüstü halinde veya yakalanan veya gözaltına alınmış bir kişinin firar etmesi durumunda gece vakti arama yapılabilir. Gece vaktinden ne anlamak gerekeceği adli ve önleme aramaları yönetmeliğinin 4. maddesinde açıklanmıştır. Buna göre: güneşin batmasından bir saat sonra başlayan ve doğmasından bir saat evvele kadar devam eden süre gece vaktini ifade eder.

Aynı maddede suçüstü hali ise işlenmekte olan suçu, henüz işlenmiş olan fiil ile fiilin işlenmesinden hemen sonra yakalanan kişinin işlediği suçu, fiilin pek az zaman önce işlendiğini gösteren eşya veya delille yakalanan kişi olarak tanımlanmıştır. Gecikmesinde sakınca bulunan hal yakalama kısmında yukarıda açıklanmıştı aynı tanım yönetmeliğin 4. maddesinde tekrarlanmıştır.

Arama kararı vermeye yetkili makamlar CMK'nın 119. maddesinde belirtilmiştir. Arama, kural olarak hakim kararıyla yapılır. Gecikmesinde sakınca bulunan halde Cumhuriyet Savcısının veya Cumhuriyet Savcısına ulaşılamadığı hallerde kolluk amirinin yazılı emriyle de kolluk görevlileri arama yapabilirler. Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde kolluk, makul şüphe nedenlerini iletişim araçlarıyla derhal C.Savcısına bildirmelidir. C.Savcısının da gerekli gördüğü takdirde, verdiği yazılı arama emrini iletişim araçlarından yararlanarak ilgili kolluğa en seri şekilde iletmesi gerekir[121].

Fakat konutta, işyerinde veya diğer kapalı yerlerde ancak hakim kararı veya Cumhuriyet Savcısının yazılı emriyle adli arama yapılabilir. Kolluk amirinin emriyle yapılan aramanın sonuçları derhal Cumhuriyet Başsavcılığına bildirilir.

Arama kararında veya emrinde adli aramanın nedenini oluşturan fiil arama yapılacak yerin açık adresi kişilerin açık kimlik bilgileri ve arama karar veya emrinin geçerli olduğu süre açıkça yazılır. Yani hakimin verdiği arama kararında ve Cumhuriyet Savcısının verdiği arama emrinde yukarıda yer verilen hususlar yer alır. Yine mevzuata göre hakkında arama emri uygulanan kimsenin belge ve kağıtlarını inceleme yetkisi Cumhuriyet Savcısı veya hakime aittir. Bunun için zilyedin rızasına gerek yoktur[122].

Bilgisayar, bilgisayar programlarında ve kütüklerinde arama, kopyalama ve elkoyma açısından Cumhuriyet Savcısına yetki verilmemiştir. Bu konuda kişisel verilerin gizliliğinin korunması için hakim kararı istenmiştir[123].

b) Elkoyma

Elkoyma, ceza muhakemesinde delil olabilecek veya müsadere edilebilecek bir malvarlığı değeri üzerinde zilyedin sahip bulunduğu tasarruf yetkisinin kaldırılmasıdır.

---

[121] AKSOY, Şemsettin , Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Uluslararası Yargı ve Yargıtay Kararları Işığında Önleme ve Koruma Tedbiri Olarak Arama , Ankara, Seçkin Yayınevi , 2007 , s.73_74.
[122] GÜLŞEN , s.107.
[123] AKSOY s..68.

Tasarruf yetkisi bazı taşınabilir malvarlığı değerlerinin zilyetten fiilen alınarak Devletin eli altında bulundurulması suretiyle kaldırılabileceği gibi malvarlığı değerleri zilyette bırakılarak sadece fiilen tasarrufta bulunabilmesini engellemek suretiyle de kaldırılabilir. Örneğin taşınmazlara hak ve alacaklara elkoyma malvarlığı değeri kişide bırakılmak suretiyle gerçekleştirilebilir. Yine şirket yönetimi için kayyım tayini suretiyle de bir takım malvarlığı değerleri kişiden alınmaksızın elkoyma gerçekleştirilebilir.

Elkoyma çoğunlukla arama ile ilişkili olarak uygulanan bir tedbirdir. Başka bir ifadeyle genellikle suç delillerinin elde edilmesi amacıyla yapılan bir arama sonunda elkonulabilecek bir eşyanın bulunup bulunup bulunmadığı ortaya çıkabilir. Bu nedenle arama ve elkoyma kararlarının birlikte verilmesi uygun olabilir[124].

Elkoyma CMK'nın 127. maddesinde düzenlenmiştir. Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliğinin 4. maddesinde elkoyma işleminin tanımı yapılmıştır. Buna göre; elkoyma suçun veya tehlikelerinin ortadan kaldırılması için suçun delili olabileceği veya müsadereye tabi olduğu için bir eşya üzerinde rızası olmamasına rağmen zilyedin tasarruf yetkisinin ortadan kaldırılmasıdır. Kural olarak ceza muhakemesinde ispat aracı olarak yararlı görülen ya da eşya veya kazanç müsaderesinin konusunu oluşturan her türlü malvarlığı değerlerine elkonulabilir.

Hakim kararı olmaksızın yapılan elkoyma işlemi yirmi dört saat içerisinde hakim onayına sunulur. Hakim kararını 48 saat içerisinde açıklar. Ayrıca elkoyma işleminin özel bir hali CMK'nın 128. maddesinde yer verilmiştir bu maddeye göre taşınmazlara hak ve alacaklara da elkoyma mümkündür.

CMK'nın 129/1. maddesine göre postada elkoymaya ancak hakim karar verir. C.Savcısı, ancak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde elkoyma kararını verebilir. Bu kararın hakim tarafından onaylanması zorunluluğuna ilişkin kanunda bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak CMK'nın elkoymaya ilişkin 127/3. maddesinde hakim kararı olmaksızın yapılan elkoyma işleminin hakim onayına sunulacağı belirtilmektedir.

---

[124] ŞAHİN , s.249.

Postada elkoyma CMK'da özel olarak düzenlendiğine göre hakim onayının aranacağı 129. maddede belirtilmese de Anayasanın 22/2. maddesinde yetkili merciin kararının hakim onayına sunulmasını öngören hükmü ve CMK 127/3 gereğince C.Savcısının elkoyma işleminde hakim onayı gerekir[125].

c) İletişimin Tespiti, Dinlenmesi, Kayda Alınması ve Teknik Takip

Telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişim, istihbarat amacıyla denetlenebileceği gibi işlenmiş olan suçların soruşturma ve kovuşturmasında delil elde etmek amacıyla da denetlenebilir[126]. Haberleşme özgürlüğüne müdahale sonucunu doğuran ve niteliği itibariyle gizlilik arz eden telekomünikasyon yoluyla iletişimin denetlenmesi Ceza Muhakemesi Kanununda ayrıntılı bir biçimde düzenlenmiş ve sıkı şartlara bağlanmıştır. Daha önce 1999 tarihli 4442 sayılı Çıkar Amaçlı Suç Örgütleriyle Mücadele Kanunu'nda yer alan iletişimin denetlenmesi tedbiri yeni CMK'da ayrıntılı olarak sınırlı suçlar açısından kabul edilmiştir[127].

CMK'nın 135 ve devamı maddelerinde suçların aydınlatılması amacıyla suç soruşturma ve kovuşturma çerçevesinde telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin denetlenmesi düzenlenmiştir. Buna karşılık önleme ve istihbarat amaçlı iletişimin denetlenmesine ilişkin düzenlemeler ilgili kanunlarda yer almaktadır. Gerek önleme amacıyla gerekse ceza muhakemesi sürecinde yapılan iletişimin denetlenmesi gizlidir.

Telekomünikasyon, her türlü işaret sembol ses ve görüntünün ve elektrik sinyallerine dönüştürülen her türlü verinin kablo, telsiz, optik elektrik manyetik ve diğer iletim sistemleri vasıtasıyla iletilmesi, gönderilmesi ve alınmasını ifade etmektedir.

İletişimin denetlenmesi, kişiler arasında cereyan eden telefon konuşmalarının dinlenmesi veya sinyallerin, yazıların, resimlerin görüntü veya seslerinin veya diğer

---

125 SEVÜK, Yokuş Handan, "Postada Elkoyma ve Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi' in, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Mart-Nisan 2007, s.103-104.

126 ŞAHİN , s.264.

127 SÖZÜER, Adem, Türkiye de ve Karşılaştırmalı Hukukta Telefon ,Teleks , Faks , ve Benzeri Araçlarla Yapılan Özel Haberleşmenin Bir Ceza Yargılaması Önlemi Olarak Denetlenmesi , İ.Ü.H.F.M, Prof. Dr.Türkan RADO'ya Armağan Sayısı ,1997, Sayı 3, s.82-83.

nitelikteki bilgilerini, kablo radyo veya diğer elektromanyetik sistemlerle veya tek yönlü sitemlerle alan ve ileten araçlara girilerek bilgi elde edilmesi ve bu bilgilerin değerlendirilmesini içermektedir.

Kanunda, telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin denetlenmesi türleri olarak iletişimin tespiti, dinlenmesi, kayda alınması ile sinyal bilgilerinin değerlendirilmesine yer verilmiştir. Buna göre, bir suç dolayısıyla yapılan soruşturma kapsamında suç işlendiğine dair kuvvetli suç şüphesinin bulunması ve başka suretle delil elde edilmesi imkanı yoksa Cumhuriyet Savcısı şüphelinin telekomünikasyon yoluyla iletişiminin tespit edilmesine, dinlenmesine, kayda alınmasına, sinyal bilgilerinin değerlendirilmesine karar verebilir gecikmesinde sakınca bulunan hal nedeniyle verilen bu karar derhal hakim onayına sunulur.

Hakim, CMK'nın 135. maddesi gereğince kararını 24 saat içinde açıklar. Müştekiye ait telefon kayıtlarının telekomünikasyon kurumundan istenebilmesi için hakim kararına gerek yoktur Cumhuriyet Savcısının kararı yeterlidir.

Telekomünikasyon yoluyla haberleşmeye girme 30/07/1999 tarihli ve 4422 sayılı Çıkar Amaçlı Suç Örgütleriyle Mücadele Kanununda belirten suç örgütleri ile ilgili olarak düzenlenmiştir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarına uygun bir düzenlemeye ihtiyaç duyulmuştur zira iletişimin tespiti özel hayatın gizliliği ilkesini sıkı bir şekilde ihlal eden bir kurumdur ve suiistimale açıktır.

Bu itibarla; belirli şartlara tabi tutulması zorunludur. 5271 CMK'nın 135 ve 138 maddeleri adli yönden bu ihtiyaca cevap vermeye çalışan düzenlemelerdir. Nitekim birçok ülkede de hakim kararı ve Cumhuriyet Savcısının yazılı emriyle de iletişim denetlenebilmektedir[128].

Gerçekten gerek ikrar, gerek işlenen suça ilişkin diğer deliller, suçu işleyen ile diğer şerikler ve yataklık edenler arasında ki karşılıklı konuşmaların dinlenmesi, sinyal

[128] SÖZÜER , s.88-107.

bilgilerinin değerlendirilmesi, özellikle örgütlü suçlarla, terör suçlarıyla, ihale ve diğer yolsuzluklarla mücadele açısından çok önemlidir. Bu ise bazı durumlarda, ancak iletileri alan ve gönderen araçlara müdahale edilerek elde edilebilir. Burada kamu yararı, kamu düzeni, suçla mücadele özel hayatın gizliliğine tercih edilmekte anayasal bir hak olan özel hayatın gizliliği kanunla sınırlandırılmaktadır.

Teknik araçlarla izleme, suç işlediği yolunda kuvvetli şüphe bulunan ve başka suretle delili elde edilememesi durumunda şüphelinin kamuya açık alandaki faaliyetlerinin ve işyerinin teknik araçlarla gizlice[129] izlenmesi görüntü ve kayda alınmasıdır.

Yakalama, tutuklama, arama gibi klasik koruma tedbirleri zorlayıcı tedbirlerdir. Bunların uygulanması için ilgililerin rızası gerekmemektedir. Ayrıca bu tedbirler 'açık' tedbirlerdir. Tedbire maruz kalan çoğu kez bir tedbire maruz kaldığını bilir. Gizli soruşturma tedbirleri ise gizli bilgi elde etmeye yönelik faaliyetlerdir. Teknik araçlarla izleme de bunlardan biri olup, ceza muhakemesinde gizli yollarla delil elde etmek amacına hizmet eden bir[130] gizli soruşturma tedbiridir.

Ne tür teknik araçlarla izleme yapılabileceği Kanunda belirtilmemiştir. Belirtilmesi de doğru olmazdı. Zira; teknolojideki gelişmeye paralel olarak izlemede kullanılabilecek teknik araçlar sürekli değişmektedir. Bu nedenle ses, sinyal veya görüntünün izlenmesine görüntü veya ses kaydı yapılmasına elverişli her türlü teknik araçla izleme yapılabilir. Önleme amacıyla güvenlik kameraları veya mobese olarak adlandırılan sistemler aracılığıyla yapılan kayıtlar CMK hükümlerine tabi değildir. Ancak gizlilik yönü bulunmayan bu sistemlerle yapılan kayıtlar gerektiğinde ceza muhakemesinde delil olarak kullanılabilir.

Teknik araçlarla izleme, CMK'nın 140. maddesinde düzenlenmekle birlikte her suçun soruşturulmasında kullanılan bir yöntem değildir. Teknik araçlarla izleme,

---

[129] ŞAHİN , s.276.
[130] AKYAZAN ,Emrah Ahmet , Teknik Araçlarla İzleme (CMK m. 140) ,in Terazi Aylık Hukuk Dergisi , Sayı 6 , Şubat 2007 , s. 84.

CMK'nın 140.maddesinin (a), (b), (c) ve (d) fıkralarında belirtilen katalog suçların soruşturulmasında kullanılabilir.

Teknik araçlarla izleme kararını vermeye kural olarak sulh ceza hakimi yetkilidir. Fakat gecikmesinde sakınca bulunan halde Cumhuriyet Savcısı da teknik araçlarla izlemeye karar verebilir. Bu durumda, Cumhuriyet Savcısı vermiş olduğu kararı 24 saat içinde hakim onayına sunar. Gecikmesinde sakınca bulunan hal kavramı kanunda açıkça tanımlanmamıştır. Ancak; bu kavramın derhal işlem yapılmadığı takdirde suçun delil, iz, eser ve emarelerinin ortadan kaybolması olasılığının ortaya çıkması hali olarak anlaşılması gerektiği kabul edilmektedir[131].

CMK'nın 140. maddenin son fıkra hükmüne göre; teknik araçlarla izleme yöntemi kişinin konutunda özel hayatın gizliliği gereği uygulanamaz. Bu hükümle kişinin konut içindeki yaşantısı koruma altına alınmaktadır[132].

Teknik araçlarla izleme kararı süreli olarak verilebilir. Bu süre en çok dört hafta olup gerekli ise ancak bir defaya mahsus olarak uzatılabilir. Teknik araçlarla izleme suretiyle elde edilen deliller ancak izlemeye konu olan suçların muhakemesinde kullanılabilir, başka bir suçun aydınlatılmasında kullanılamayacağı gibi ceza muhakemesi dışında başka bir mahkemede de kullanılamaz. Bu suretle elde edilen deliller ilgili ceza muhakemesi bakımından gerekli değilse veya ceza muhakemesi ile ilgili olmayan bilgiler içermekte ise Cumhuriyet Savcısının gözetiminde bu delillerin derhal yok edilmesi gerekmektedir.

Cumhuriyet Savcısı tarafından teknik araçlarla izleme tedbirine karar verildiği hallerde, bu karar hakim tarafından onaylanmadığı takdirde bu tedbire CMK 135/1. maddesi kıyasen uygulanarak kendiliğinden son verilmelidir[133].

---

[131] AKYAZAN , s.86.
[132] AKYAZAN , s.88.
[133] AKYAZAN , s.89.

d) Keşif

Keşif, yargıcın delillerin içeriğini öğrenebilmek, değerlendirebilmek ve sübut konusunda hükme varabilmek için beş duyusu ile yaptığı incelemedir[134] .Keşif , ispat konusunda bir araştırmadır, canlı cansız her şey keşfe konu olabilir. Kural olarak keşif hakim, mahkeme veya naip hakim tarafından yapılır ancak gecikmesinde sakınca bulunan hal olması durumunda soruşturma evresinde Cumhuriyet Savcısı tarafından da keşif yapılabilir[135].

Keşif işleminin yapılmasında çeşitli duyulardan yararlanmak mümkündür. Görme, işitme, koklama, dokunma duyularıyla gerçekleştirilir. CMK'nın 84. maddesinde kesifte bulunabilecekler ifade edilirken sanık ve ayrıca şüpheliden bahsedilmesi kanunun Cumhuriyet Savcısına keşif yapma yetkisini açıkça verdiğine delalet etmektedir. Keşifte bilirkişi dinlenilecektir[136].

Keşif yapıldığında, yapılan keşif sırasında yapılan işlemler tutanakla saptanacaktır. Bu tutanakta, keşif konusu olayın şeyin durumu gösterilir. Ayrıca keşiften önce varlığı umulup da keşif sırasında bulunamayan deliller, iz ve eserler de ayrıntılı şekilde tutulan tutanakta belirtilir.

Kovuşturma aşamasında yani dava açıldıktan sonra, mahkeme evresinde çelişme yöntemi ve delillerin müşterekliği ilkeleri dikkate alınarak tarafların bilgisi olmadan keşif yapılmamalıdır. Tutuklu olan şüpheli veya sanığın ancak zorunlu hallerde keşifte hazır bulunmasına karar verilebilir. Kovuşturma sırasında daha önce yapılmış olan keşifleri yeterli bulmayan mahkeme yeniden keşfe karar verebilir.

Yasada, keşifle ilgili genel ilkeler düzenlendikten sonra başka özel bir keşif olarak ölü muayenesi ve otopsiye yer verilmiştir.

---

[134] TOSUN, Öztekin , Türk Suç Muhakemesi Dersleri , İstanbul ,1981, s.643.
[135] YURTCAN ,s.43.
[136] ÖZKAN, Hasan , Açıklamalı İçtihatlı Ceza Davalarında Keşif ve Tatbikatı , Ankara , Seçkin Yayınevi ,1995, s.32.

Uygulamada, soruşturma safhasında adam öldürme suçlarında, ölümlü trafik kazalarında, intihar vakıalarında keşif, olay yeri inceleme ve adli muayene işlemleri Cumhuriyet Savcıları tarafından bizzat yapılmaktadır. Yargı çevresinde adam öldürme, intihar veya ölümlü trafik kazası olayını öğrenen Cumhuriyet Savcısı yanında katip, adli tabip, otopsi yardımcısı ile birlikte olay yerine acilen hareket edecektir.

Olay yerine ulaşıldığında ilk önce olay yerinin ayrıntılı biçimde açıklaması tasviri yapılarak tutanağa geçirilecektir. Daha önce olay yerine intikal eden kolluk görevlilerin olay yerinde bulduğu suç unsurları olayı aydınlatmaya yarayacak deliller tutanağa geçirilmeli, deliller numaralandırılmalı, olay yerinin ayrıntılı fotoğrafları çekilmeli, olay yeri kameraya alınmalıdır. Gerekli ve olayın türüne göre yararlı ise olay tanıkları dahi olay yerinde dinlenilmelidir.

Keşif yapılacak yer o yer Cumhuriyet Savcılığının sınırları dışında ise talimatla keşfin yapılması istenebilir. Cumhuriyet savcısı o yerde de keşif yapabilir[137].

e) Beden Muayenesi, Şüpheli veya Diğer Kişilerin Vücudundan Örnek Alınması

Cumhuriyet Savcısı, yürütmekte olduğu bir suça ilişkin olarak CMK'nın 75. maddesine göre delil elde etmek amacıyla şüphelinin iç beden muayenesinin yapılmasını vücudundan kan veya benzeri örnekler alınmasını saç, tükrük, tırnak gibi örneklerin alınmasını sulh ceza hakiminden isteyebilir.

Ayrıca, gecikmesinde sakınca bulunan hal olması durumunda Cumhuriyet Savcısı da bu hususta karar verilebilir bu durumda Cumhuriyet Savcısının vermiş olduğu karar yirmi dört saat içinde hakim onayına gönderilir. Yargılama makamı kararını yirmi dört saat içinde açıklar. Sulh ceza hakimi tarafından onaylanmayan kararlar hükümsüz kalır ve elde edilen bulgular delil olarak kullanılamaz.

Üst sınırı iki yılı aşmayan suçlarda şüphelinin vücudundan örnek alınamaz iç beden muayenesi yapılamaz. Diğer hallerde de şüphelinin iç beden muayenesini veya

[137] ÖZKAN, s.33.

vücuttan kan veya benzeri biyolojik örnek alınmasını şüphelinin sağlığını tehlikeye sokmamak koşulu ile tabip veya sağlık mesleği mensubu yapabilir.

Şüphelinin ve diğer şahısların beden muayenesinin yapılması ve buna ilişkin usul kuralları 5271 sayılı CMK'ya dayanarak çıkarılan Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi Genetik İncelemeler Fizik Kimliğinin Tespiti Hakkında yönetmelikte düzenlenmektedir. Kanunun ve Yönetmeliğin beden muayenesinden kastettiği iç beden muayenesidir. İç beden muayenesi, vücut boşluklarının cinsel organların ve anüs bölgesinin muayenesidir.

Yönetmeliğin amacı bir suça ilişkin iz, emare ve delillerin elde edilmesi ayrıca maddi gerçeğin ortaya çıkarılması bakımından şüpheli, sanık, mağdur ve diğer kişilerin beden muayenesinin yapılması, tıbbi incelemelerde bulunmak üzere vücuttan kan ve benzeri biyolojik örneklerle saç, tükürük, tırnak gibi maddelerin alınması moleküler genetik incelemeler ile şüpheli ve sanığın kimliğinin teşhisi için gerekli fiziki özelliklerinin tespitine ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.

Yine yönetmeliğin 3. maddesinin başlığı tanımlardır. Buna göre dış beden muayenesi vücudun dış yüzeyi ile kulak, burun ve ağız bölgelerinin gözle ve elle yapılan yüzeysel tıbbi incelemesini ifade etmekte iç beden muayenesi kafa, göğüs ve karın boşlukları ile cilt altı dokularının incelenmesini ifade etmektedir.

Moleküler genetik incelemenin ne anlama geleceği yine yönetmeliğin 4. maddesinde düzenlenmiştir. Moleküler genetik inceleme gereken tür ve miktardaki biyolojik meteryali kullanarak kişiyi diğer kişilerden ayıran ve kalıtım kurallarına uygun olarak aktarılan hastalık dışındaki özelliklerin moleküler düzeyde araştırılmasının ifade edeceği belirtilmektedir.

Diğer kişilerden kasıt, şüpheli ve sanık dışında ki kişilerdir[138]. Kanun bu kişilerin beden muayenesini ve vücutlarından örnek alınmasını şüpheli ve sanıkla ilgili düzenlemeye paralel şekilde hükme bağlamıştır.

[138] TOROSLU / FEYZİOĞLU , s.208.

Cumhuriyet Savcısı, bir suça ilişkin delil elde etmek amacıyla mağdurun iç ve dış beden muayenesi yapılmasın veya vücudundan kan ve benzeri biyolojik örnekler saç, kıl, tırnak gibi örnekler alınmasına karar verilmesini sulh ceza hakiminden isteyebilir veya gecikmesinde sakınca bulunan hal olması durumunda Cumhuriyet Savcısı ilgili örnekler alınması hususunda yazılı emir verebilir bu durumunda verilen karar yirmi dört saat içinde hakim onayına sunulur (M. 76).

Diğer kişilerin vücudundan örnek alınmasında uygulanacak usul CMK'nın 76/1. maddede belirtilmektedir. Yine aynı maddenin ikinci bendine göre mağdurun rızası varsa mağdurun vücudundan örnek alınması için Cumhuriyet Savcısının emrine veya hakim kararına gerek yoktur. Çocuklardan ve akıl hastalarından örnek alınmasına ihtiyaç varsa örnek alınmasına rıza kararı mağdurun kanuni temsilcisi tarafından verilir. Ayrıca kadının muayenesi istemi ve olanaklar elverdikçe bir kadın hekim tarafından yapılır.

f) Gizli Soruşturmacı Görevlendirmesi

Gizli soruşturmacı kışkırtıcı ajan değildir. Gizli soruşturmacı hiçbir zaman azmettiren durumunda olamaz görev sırasında suç işleyemez[139]. Örgütlü suçluluğun aydınlatılmasında klasik ve hatta modern birçok delil elde etme yönteminin yetersiz kalması örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen suçların daha yakından içeriden izlenmesi suretiyle delile ulaşılmasını zorunlu kılmaktadır. Bu suçlarla etkin mücadele amacıyla çeşitli ülkelerde örgüt içine eleman sokma örgüt içindekilerden yararlanma ve benzeri değişik yöntemler uygulanmaktadır[140].

5271 sayılı CMK'nın 139. maddesinin başlığı gizli soruşturmacı görevlendirilmesidir. Soruşturma konusu suçun işlendiği hususunda kuvvetli suç şüphesi bulunması ve başka suretle delil elde etme imkanı olmaması durumunda hakim veya gecikmesinde sakınca bulunan halde Cumhuriyet Savcısı kararı ile kamu

[139] ARSLAN ,s. 216.
[140] ŞAHİN , s.273.

görevlileri gizli soruşturmacı olarak görevlendirilebilir. Cumhuriyet savcısının kararının onaylanmasına gerek bulunmamaktadır.

Gizli soruşturmacının kimliği değiştirilebilir, bu kimlikle çeşitli hukuki işlemler yapılabilir kimliğin oluşturulması ve devam ettirilmesi için zorunlu olması halinde gerekli resmi belgeler hazırlanabilir. Gizli soruşturmacı faaliyetlerini izlemekle görevlendirildiği örgüt ile ilgili her türlü araştırmayı yapabilir örgütün işlediği suçlardan sorumlu tutulamaz fakat kendisi görevi nedeniyle suç işleyemez.

Görevlendirilecek olan gizli soruşturmacı ancak bir kamu görevlisi olabilir. Kamu görevlisi olmayan kişilerin gizli soruşturmacı olarak görevlendirilmesi kabul edilmemiştir. Bu itibarla, gizli soruşturmacı CMK'nın 139. maddesinde belirtilen usule göre ancak uyuşturucu imal ve ticareti, suç işlemek için örgüt kurma, silahlı örgüt, ve örgüte silah sağlama suçlarının takibi için görevlendirilebilir. Gizli soruşturmacının görevlendirilmesi ancak CMK'nın 139/7 maddesinde sayılan katalog suçlarla ilgili olarak mümkündür.

3. Cumhuriyet Savcısının Sadece Talep Yetkisinin Bulunduğu Durumlar

a) Avukatın Yazıhanesinde Arama Yapılmasını İsteme Yetkisi

Avukat bürolarında arama özel koşullara bağlı kılınmıştır (CMK m. 130/1). Böylece savunma hakkına avukat ile müvekkilleri arasındaki ilişkilerin gizlilik içerisinde yürütülmesine ve avukatın mesleki sırlarının korunmasına özel bir önem verilmiş bulunmaktadır[141].

Avukat bürolarında soruşturma safhasında Cumhuriyet Savcısının talebi üzerine kovuşturma safhasında ise re'sen veya savcının talebi üzerine mahkeme kararı ile arama yapılabilir. Cumhuriyet savcısının gecikmesinde sakınca bulunan halde dahi avukat bürolarında arama yapılması için kolluğu yazıl emir veremez. Aramanın Cumhuriyet savcısının denetiminde yapılması zorunludur. Arama işlemi sırasında Cumhuriyet Savcısı hazır bulunacağından ayrıca ihtiyar heyeti veya komşulardan işlem tanığı bulundurulmasına gerek yoktur. Buna karşılık; baro başkanı veya onu temsil eden bir avukatın aramada hazır bulundurulması muhakkak gerekecektir.

b) Bilgisayarlarda, Bilgisayar Programlarında ve Kütüklerinde Arama Yapılmasını İsteme Yetkisi

Kişisel bilgiler üzerindeki hak, temel insan haklarından olduğundan bu hakkın kısıtlanabilmesi özel olarak Kanunda düzenlenmiştir. Bir suç dolayısıyla yapılan bir soruşturma kapsamında başka bir suretle delil toplama olanağının olmaması halinde CMK'nın 134. maddesine göre Cumhuriyet Savcısı, şüphelinin kullandığı bilgisayar, bilgisayar programları ve kütüklerinden kopya alınmasını kopyaların metin haline getirilmesine karar verilmesini sulh ceza hakiminden isteyebilir.

Eğer şifrenin çözülememesi nedeniyle bilgisayara girilmesi ve kopya alınması mümkün olmuyorsa bilgisayarlara Cumhuriyet Savcısının istemi ile hakim tarafından

---

[141] ŞAHİN, s.247.

elkoyma kararı verilebilir. Şifrenin çözülmesi ve gerekli kopyaların alınması halinde el konulan cihazlar gecikmesizin sahibine iade edilir.

Arama kararının hakim tarafından verilmesi gerekmektedir. Gecikmesinde sakınca olan hal olsa bile Cumhuriyet Savcının yazılı emri ile bilgisayarlarda, bilgisayar kütüklerinde ve programlarında arama yapılamayacaktır.

Arama ancak şüphelinin kullandığı bilgisayar, bilgisayar programı ve kütüklerinde yapılabilir. Genel aramadan farklı olarak suç şüphesi altında olmayan kişilere ait bilgisayarlarda arama yapılması kabul edilmemiştir. Ancak kanımızca, ceza muhakemesi hukukunda kural olarak kıyas yasak olmadığından, bu tür kişilerin bilgisayarında da arama yapılabilmelidir. Nitekim uygulamada örneğin cinsel saldırı görüntülerinin yer aldığı mağdura ait bilgisayarda hakim kararıyla arama yapılmaktadır.

c) Şüphelinin Tutuklanması veya Adli Kontrol Altına Alınmasını İsteme Yetkisi

Tutuklama, henüz kesin bir kararla mahkum olmadan yargıç kararına dayanılarak şüpheli veya sanığın kişi özgürlüğünden mahrum edilmesidir[142]. Tutuklama kararını sadece yargıç verir, bunun istisnası yoktur. Cumhuriyet Savcısının tutuklama işlemi yapmaya yetkisi yoktur. Cumhuriyet savcısı şüpheliyi tutuklama istemi ile hakim önüne sevk eder. Tutuklama, ceza yargılamasının en ağır önlemidir.

Bu önlem suçluluğu henüz sabit olmamış şüphelinin veya sanığın özgürlüğünün sınırlandırılması ve bu kişinin tutukevine konulmasını sonucunu doğurur. Tutuklama nedenlerinin ve koşullarının gerçekleştiği bir olayda savcılık yapılan soruşturma neticesinde şüphelilerin tutuklanmasını sulh ceza yargıcından kamu adına talep eder.

Tutuklama tedbirine 'görünüşte haklılık', 'geçicilik', 'araç olması' ve 'orantılılık' ilkesi egemendir. Tutuklama ancak kanunda sayılı hallerde mümkündür. Bu

[142] TOROSLU / FEYZİOĞLU, s.212.

haller, genel olarak delillerin korunması ve kamu düzenine saygı düşüncelerine dayanmaktadır.[143]

Tutuklama ceza olmayıp, delillerin karartılması veya şüpheli veya sanığın kaçmasını önlemek üzere zorunlu nedenlerle uygulanabilen bir önlemdir.[144] Suçluluğu hakkında kuvvetli şüphe bulunan kişi, delillerin yok edilmesi, gizlenmesi, değiştirilmesi tehlikesi varsa tutuklanabilir[145].

5271 sayılı CMK'nın 100. maddesinin başlığı tutuklamadır. Tutuklamaya ilişkin hükümler yasanın 100 ve 108. maddeleri arasında yer almaktadır. Tutuklama kararı verilebilmesi bazı maddi ve şekli şartlara tabi tutulmuştur.

CMK'nın 100. maddesine göre kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren olguların ve bir tutuklama nedeninin bulunması durumunda şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilebilir. Hukukumuzda kural şüpheli/sanığın tutuklanmamasıdır. Tutuklama kararı istisnai bir durum olup hakim tutuklama kararını vermek zorunda değildir[146].

Tutuklama eski yasa dönemindeki kanuni düzenlemeyle karşılaştırıldığında yeni Türk Ceza Yasasında artık istisnai niteliktedir. Kanunda eski ceza yasasında dönemindeki düzenlemeden ayrılınmış en kutsal değerlerden olan kişi özgürlüğünün kısıtlanması sıkı şartlara tabi tutulmuştur.

Yürürlükteki ceza kanunumuzda eski ceza kanunda yer alan toplumda infial yaratma gibi kişisel yoruma tabi soyut ibarelere yer verilmemiştir. Bu durum ise olumlu olmuştur. Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler ancak kaçmalarını, delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek amacıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda tahdidi olarak sayılan diğer hallerde ancak yargıç kararıyla tutuklanabilir.

---

[143] AVCI, Mustafa, 'Yeni Düzenlemelere Göre Tutuklama', in Hukuki Perspektifler Dergisi' , Nisan 2005, Sayı 3 ,s.76-77.
[144] GÜLTAŞ, Veysel , Tutuklama ve Kanun Yolları , Ankara 2008, s.5.
[145] AVCI, s.77-78.
[146] AVCI, s.80.

Tutuklama, bir ceza yargılaması önlemi olarak hem gerçeği bulmaya yardım eden ve hem de kararların uygulanmasını sağlamayı hedef alan bir önlemdir. Bu bakımdan tutuklamanın üç amacı vardır. Birinci amaç; sanığın yargılama sırasında el altında bulunmasını sağlamaktır. Sanığın kaçmasının mümkün olduğunu gösteren kuvvetli olguların bulunduğu durumlarda tutuklama yapıldığında bu amaç ön plana çıkmıştır. İkinci amaç; ceza yargılaması organlarının yargılama konusu olayı ve buna ilişkin olguların sağlıklı biçimde saptamalarını sağlamaktır. Sanık delilleri karartma kuşkusunun varlığı nedeniyle tutuklandığında bu amaç göz önünde tutulmuş olur. Tutuklamanın üçüncü amacı ise cezanın yerine getirilmesini sağlamaktır[147].

Ancak; işin önemi, verilmesi beklenen ceza veya güvenlik tedbiri ile orantılı olmaması durumunda tutuklama kararı verilemez. Yasanın gerekçesine bakıldığında tutuklamanın istisnai bir hal olduğu, asıl olanın adli kontrol tedbirinin olduğu belirtilmektedir. Gerçi çeşitli kanunlarda değişiklik yapılmasına dair 5560 sayılı kanunun 17. maddesi ile CMK'nın 100. maddesinde değişiklik yapılmış tutuklama kararı verilebilecek suçların kapsamı toplumdaki hassasiyetler de gözetilerek genişletilmiştir. Orantılı olma zorunluluğu gereğince eğer verilecek tutuklama tedbiri yargılama sonunda verilebilecek ceza veya güvenlik tedbiri ile karşılaştırıldığında ağır bir yaptırım niteliği taşıyacak ise bu tedbir uygulanamayacaktır[148].

CMK'nın 100. maddesinin 3. fıkrasında bir takım katalog suçlarda tutuklama nedeninin varlığını karine olarak kabul edilmiştir. Yukarıda belirtildiği üzere bu suçlara 5560 sayılı yasanını 17. maddesi ile yeni suçlarda eklenmiş özellikle son dönemde büyük şehirlerde artış gösteren hırsızlık, silahla kasten yaralama ve yağma suçları da madde kapsamına alınmıştır.

Tutuklamaya soruşturma safhasında Cumhuriyet Savcısının istemi üzerine sulh ceza hakimi kovuşturma aşamasında yine Cumhuriyet savcısını istemi üzerine veya resen mahkemece karar verilir. Yani; iddianame düzenlendikten sonra iddianameyi

---

147 GÜLTAŞ, s .6

148 ÇOLAK ,Haluk / TAŞKIN, Mustafa , Açıklamalı Karşılaştırmalı Uygulamalı Ceza Muhakemesi Kanunu , Seçkin Yayınevi , Ankara ,2005, s.35.

kabul eden mahkeme tensiple sanığın tutuklanmasına karar verebilir. Tutuklama isteminde mutlaka gerekçe gösterilir adli kontrol uygulamasının niçin yetersiz kalacağı fiili ve hukuki gerekçelerle açıklanır.

Aynı şekilde, tutuklamanın devamına ilişkin istemde Cumhuriyet Savcısı tutuklamanın devamı istemine gerekçe gösterir. Sulh ceza hakiminin savcının istemi üzerine vereceği kararlar CMK'nın 100. maddesi gereğince itiraza tabidir. Yani Cumhuriyet Savcısı hakimin tutuklamama kararına karşı itiraz yoluna başvurabilir.

Tutuklamanın bir tedbir olması gözetildiğinde bu tedbirin süre yönünden sınırsız olarak uygulanması düşünülmez. Yukarıda açıklandığı gibi tutuklama kararı verilmesi belli maddi şartlara tabi tutulmuştur. Aynı doğrultuda; kişi özgürlüğü ön planda gözetilerek tutuklama tedbiri süre olarak da bazı şekli şartlarla sınırlandırılmıştır. Asıl olan, soruşturmanın mümkün olan en kısa zamanda tamamlanması, delillerin eksiksiz olarak toplanarak bir an önce kamu davasının açılmasıdır.

Buna göre; ağır ceza mahkemesinin görev alanına girmeyen suçlarda tutukluluk süresi en fazla bir yıldır zorunlu hallerde bu süre altı ay daha uzatılabilir. Ağır ceza mahkemesinin görevine giren hallerde tutukluluk süresi iki yılı aşamaz zorunlu hallerde bu süre de uzatılabilir fakat netice olarak toplam tutukluluk süresi ağır cezalık suçlarda dahi üç yılı geçemez (CMK 5560 sayılı yasa ile değişik CMK m.102/2). Bu maddede öngörülen tutuklamanın uzatılmasına ilişkin kararlar ancak Cumhuriyet Savcısının, şüpheli veya sanık müdafiinin görüşleri alındıktan sonra verilebilir (CMK m. 102/3).

Tutuklamada, üst sürelerin belirlenmesi hem makul sürede yargılanma hakkının (A.İ.H.S m.5/3) bir gereğidir[149]. Tutuklamanın makul süreyi aşmaması her şeyden önce yargılanmanın makul sürede sonlandırılmasına bağlıdır. Ancak; makul yargılama süresi ile makul tutukluluk süresinin farklı şeyler olduğu makul yargılanma süresinin makul tutukluluk süresini de içine alan daha geniş bir kavram olduğu da unutulmamalıdır[150].

[149] TEZCAN, Durmuş , '3842 Sayılı Yasa Açısından Yakalama ve Tutuklama' , Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi , C.4, 1994 , s.1-2,32.
[150] ÖZBEK, Veli Özer / DOĞAN, Koray , 'Ceza Muhakemesi Kanunu'nda 5560 sayılı Kanunla Yapılan Değişikliklerin Değerlendirilmesi' , in Ceza Hukuku Dergisi , Sayı 2 , Aralık 2006 , s.233.

Cumhuriyet Savcısı, soruşturma safhasında şüphelinin adli kontrol altına alınarak serbest bırakılmasını sulh ceza hakiminden isteyebilir. Soruşturma evresinde tutuklamanın artık gereksiz olduğu kanısına varması halinde Cumhuriyet Savcısı şüpheliyi serbest bırakabilir. Ayrıca; yapılan soruşturma neticesinde kovuşturma yapılmasına yer olmadığına karar verilmişse şüpheli serbest kalır (CMK m.103/2).

Cumhuriyet Savcısının bu yetkisi madde metninden de anlaşılacağı gibi sadece soruşturma evresinde geçerlidir, dava açıldıktan sonra böyle bir yetkisi yoktur. Dava açıldıktan sonra kişinin tutukluluğu hakkında karar vermeye yetkili tek makam yargılamanın yapıldığı mahkemedir. Soruşturma safhasında dahi Cumhuriyet savcılarının mahkemenin tutukladığı şüpheliyi serbest bıraktığı birkaç örnek dışında görülmemiştir.

Tutuklamadan ve tutuklamanın uzatılmasına ilişkin her karardan tutuklunun bir yakınına veya belirlediği bir kişiye hakimin kararıyla gecikmesizin uygulamada Cumhuriyet Savcılığı aracılığıyla haber verilir (CMK m.107/1). Ayrıca; soruşturmanın tehlikeye düşürmemek kaydıyla tutuklunun tutuklamayı bir yakınına veya belirlediği bir kişiye bizzat bildirmesine de izin verilir. Eğer şüpheli veya sanık yabancı ise; tutuklama durumu yazılı olarak karşı çıkmaması halinde vatandaşı olduğu devletin konsolosluğuna bildirilir (CMK m. 107/2,3).

Soruşturma evresinde, şüphelinin tutukevinde bulunduğu süre içinde ve en fazla otuzar günlük süreler itibari ile tutukluluk halinin devam edip etmeyeceği hususunda Cumhuriyet Savcısının istemi ile sulh ceza hakimi tarafından bir karar verilir. Elbette bu halde de verilen karar itiraza tabidir. İtiraz yedi günlük süre içerisinde asliye ceza mahkemesine yapılır (CMK m.108/1, m.268).

Tutuklama kararı üzerine tutulan kişi tutukevine konulur. Ayrı bir tutukevi bulunmayan yerlerde tutuklu ceza infaz kurumlarının tutuklulara ayrılmış bölümlerinde alıkonulur. Kadınlar, çocuklar ve gençler ayrı ayrı yerlerde barındırılır. Tutukevi

idaresinin şüpheli veya sanığı tutukevine kabul edebilmesi için yargılama makamınca verilmiş tutuklama kararını görmesi zorunludur.

Tutuklama, hakimi şüpheli veya sanık hakkında ya bütünüyle hürriyetten yoksunluğa ya da tam serbest bırakmaya mecbur kılan bir tedbirdir. Adı geçenler ya bir yere kapatılacaklar veya tam serbest kalacaklardır. Adli kontrol ise ilgiliyi özgürlüğünden yoksun kılmamakla birlikte gözlemeyi ve denetlemeyi olanaklı kılan tedbirlere tabi kılmaktadır[151]. Böylece kişinin kaçması riski azaltılırken hürriyetten tümü ile yoksun kılmanın zararları da ortadan kaldırılmış olmaktadır[152].

Kanun, kişi hürriyetini kesin hükümden önce en ağır şekilde sınırlayan tutuklamaya alternatif olmak üzere adli kontrol adı verilen bir dizi tedbir öngörmüştür. Adli kontrolün fonksiyonu çeşitli şekillerde ortaya çıkabilmektedir. CMK ile yeni getirilen bir kurum olan adli kontrolle, kişinin tutuklanması yerine onu kontrol altında tutmaya ve böylece tutuklama tedbirinin ağır sonuçlarından kaçınılmaya çalışılmaktadır[153].

Bir yönüyle adli kontrol tutuklamanın işlevini görecek alternatif tedbirleri öngörmektedir. Bu durumda tutuklamaya seçenek bir tedbirdir. Adli kontrolün amacı CMK'nın 100. maddedeki 'orantılılık' kriteri ve 109. maddedeki tutuklanması yerine ifadesi de dikkate alındığında tutuklamanın amacı ile aynıdır.[154]

Adli kontrol kurumu 5271 sayılı CMK'nın yürürlüğe girmesiyle ceza hukukumuza yeni girmiş bir kurumdur. Adli kontrol CMK'nın 109. maddesinde düzenlenmiştir. Adli kontrol şüphelinin tutuklanması ile serbest bırakılması arasında kalan bir tedbirdir. Bu kurum düzenlenirken özellikle Alman, İtalyan ve Fransız hukuku göz önünde tutulmuştur.

Adli kontrol tedbirine kimlerin karar vereceği CMK'nın 110. maddesinde belirtilmiştir. Buna göre; soruşturma evresinde şüpheli, Cumhuriyet Savcısının istemi ve

---

151 ARSLAN , s.254.
152 ŞAHİN , s. 232.
153 BOZKUŞ, Naci , Ceza Muhakemesi Hukukunda Bir Koruma Tedbiri Olarak 'Adli Kontrol' , in Hukuk Dünyası , Nisan-Haziran 2006 , s.104.
154 ŞAHİN , s.233.

sulh ceza hakiminin kararı ile adli kontrol altına alınabilir hakim adli kontrol tedbiri olarak CMK'nın 109. maddesinde belirtilen bir veya birkaç tedbire Cumhuriyet Savcısının istemi üzerine karar verebilir.

Adli kontrol kurumu ile maddi gerçeğin ortaya çıkarılması, muhakemenin sağlıklı yürütülmesi, delillerin sağlıklı toplanması amaçlanmakta ayrıca sanığın özgürlüğünün ve haklarının alabildiğince korunmasına özen gösterilmek istenmektedir[155].

Görüldüğü gibi, Cumhuriyet Savcısının yürüttüğü soruşturmayla ilgili olarak şüpheliyi adli kontrol almasına kanunen imkan yoktur. Adli kontrol tedbirinin uygulanmasını gerekli görüyorsa Cumhuriyet Savcısı bunu sulh ceza yargıcından soruşturma safhasında kamu adına talep eder.

CMK'nın 109. maddesine göre tutuklama sebeplerinin varlığı halinde üst sınırı üç yıl veya daha az hapis cezasını gerektiren suçlarda, şüpheli tutuklama yerine adli kontrol altına alınabilir denmektedir. Kanunda tutuklama yasağı öngörülen hallerde de adli kontrol tedbiri uygulanabilir.

Adli kontrol tedbirlerinin nelerden ibaret olduğu 109.madenin 3. bendinde sayılmıştır burada belirtilen tedbirleri hakim, Cumhuriyet savcısının talebi üzerine veya takdiri olarak kendisi tutuklama tedbiri yerine uygulayabilir fakat aynı bentte belirtilen tedbirlerden nakdi kefalet ödenmesi ve suç mağdurunun kişisel haklarının güvenceye alınması tedbirine karar verebilmesi için Cumhuriyet Savcısının açıkça bu yöndeki talebi gereklidir. CMK'da adli kontrol tedbirleri tahdidi olarak sayılmıştır. Hakim, CMK'da sayılan tedbirler dışında bir adli kontrol tedbirine karar veremez[156].

Ayrıca CMK'nın 109.maddesinin 3. fıkrasının (a) ve (f) bentlerinde belirtilen yurt dışına çıkma yasağı ve nakdi kefalet tedbirlerinin uygulanmasında 109. maddenin birinci fıkrasında belirtilen 3 yıllık süre şartı aranmaz. Yani, şüphelinin üzerine atılı eylemin kanunda öngörülen müeyyidesi üç yıldan fazla olması durumunda da belirtilen iki tedbir şüpheli hakkında uygulanabilir.

[155] BOZKUŞ , s.104.
[156] BOZKUŞ , s.106.

Adli kontrol kararı, şüpheli veya sanığın istemi üzerine Cumhuriyet Savcısının yazılı görüşü alındıktan hakim veya mahkeme tarafından kaldırılabilir ayrıca, adli kontrol kararlarına karşı itiraz mümkündür. Adli kontrol kararına şüphelinin uymamamsı halinde adli kontrol kararını veren makam şüpheli hakkında derhal tutuklama kararı verebilir. Bu durum şüphelinin sorgusu sırasında şüpheliye kararla birlikte ihtar edilmelidir. Şüpheli veya sanık adli kontrol sayesinde cezaevine girmekten, özgürlüğünü tamamen kaybetmekten kurtulmaktadır[157].

Soruşturma evresinde şüphelinin adli kontrol altına alınması için mutlaka savcının talepte bulunması gereklidir. Savcının talebi olmaksızın bu evrede sulh ceza hakimi bu tedbire karar veremez. Ancak sulh ceza hakimi savcının yerine soruşturma işlemlerini yapmaya yetkili olduğu halde bu tedbire karar verebilir[158].

Adli kontrol olarak hakim tarafından belirlenen yerlere belirtilen süreler içinde düzenli olarak başvurma tedbiri kararının yerine getirilmesi Cumhuriyet Savcılığınca ve başvurulması zorunlu olan ilgili makam veya mercii tarafından sağlanacaktır[159].

Uygulamada, adli kontrol genellikle soruşturma safhasında kaçma şüphesi olmasına rağmen tutuklanması için yeterli neden olmaması ve tutuklamada orantılılık ilkesi gereğince tutuklanmayan şüphelinin adli kontrol tedbiri olarak emniyet amirliğine veya jandarma karakoluna belli günlerde ve belli saatlerde soruşturma süresince veya mahkemenin adli kontrol kararını savcının talebi üzerine veya kovuşturma safhasında kendiliğinden kaldırmasına kadar imza atması şeklinde uygulanmaktadır.

---

[157] BOZKUŞ , s.104.

[158] HACIOĞLU, Caner . B, '5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanununda Tutuklama Koruma Tedbirine Seçenek Olarak Düzenlenen Adli Kontrol Koruma Tedbiri Üzerine Seçenek Olarak Düzenlenen Adli Kontrol Koruma Tedbiri Üzerine Bir İnceleme', in Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi , Sayı ,1-2,Haziran 2005 , s.173-174 .

[159] HACIOĞLU , s.179.

d) Şüphelinin Gözlem Altına Alınmasını İsteme Yetkisi

Şüpheli veya sanığın ceza ehliyetinin olup olmadığının tespit edilmesi için hürriyetinin kısıtlanarak gözlem altına alınması ihtiyacı ortaya çıktığında bunun nasıl yapılacağı CMK'da düzenlemiştir. Kişinin gözlem altına alınabilmesi için, üzerine atılı fiili işlediği yolunda kuvvetli şüphe bulunmalıdır (CMK m.74).

Cumhuriyet Savcısı soruşturmasını yürüttüğü olayın şüphelisinin akıl hastası olup olmadığını akıl hastasıysa ne zamandan itibaren akıl hastası olduğunu, bunun şüphelinin davranışları üzerindeki etkisinin saptanması için şüphelinin gözlem altına alınmasını CMK'nın 74 maddesine göre soruşturma safhasında sulh ceza hakiminden isteyebilir, kovuşturma aşamasında ise bu kararı mahkeme verir. Akıl hastalığını tahrik, sabit fikir, taammüt, canavarca his, ve ihtiras gibi kavramlarla karıştırmamak gerekir[160].

Şüphelinin durumunun bu açıdan tespiti son derece önemlidir zira TCK'nın 31. maddesine göre akıl hastası olan kişiler hakkında hiçbir cezai işlem yapılamaz. Bu kişiler hakkında ancak güvenlik tedbirlerinin uygulanması gerekir (T.C.K m.32, m.57).

Kanunda akıl hastaları hakkında güvenlik tedbirine hükmolunur dendiğine ve hükmü ancak mahkeme verebileceğinden soruşturma safhasında Cumhuriyet Savcısı şüphelinin gözlem altına alma neticesinde akıl hastası olduğunu tespit etmiş olsa dahi bana göre olayla ilgili kovuşturma yapılmasına yer olmadığına karar veremez, muhakkak şüpheli hakkında iddianame düzenlemeli mahkemeden şüpheli hakkında güvenlik tedbiri uygulanmasını talep etmelidir.

Usul olarak gözlem altına alma kararı verilebilmesi için uzman hekim önerisi olması gerekir buna göre; uzman hekimin şüphelinin gözlem altına alınmasının uygun olacağı yönündeki görüşü üzerine şüpheliye yoksa bir müdafi atanır.

[160] EREM Faruk , Suç Bilimi Açısından Adalet Psikolojisi , Adil Yayınları , Ankara , 1997 , s.125_129.

Soruşturma safhasında, Cumhuriyet savcısı ve şüpheli müdafi dinlendikten sonra şüphelinin resmi bir sağlık kurumunda en fazla üç hafta süreyle gözlem altına alınmasına sulh ceza hakimi tarafından karar verilebilir.

Gözlem altına alma, resmi bir sağlık kuruluşunda gerçekleşir. Elbette sağlık kuruluşunda gözlem yapacak uzman bir hekim bulunmalıdır. Karara karşı itiraz kanun yolu açıktır itiraz kararın icrasını durdurur. İleride ceza verilmesi halinde, gözlem altına alma süresi cezadan mahsup edilir (TCK m.63).

Madde metninden anlaşılacağı gibi gözlem altına alma kararı evrak üzerinden verilebilecek kararlardan değildir gözlem altına kararı verilmesi için duruşma yapılması gerekir. Gözlem altına alma işleminin amacı şüphelinin cezai ehliyetinin olup olmadığının saptanmasıdır.

e) Moleküler Genetik İnceleme Yapılmasını İsteme Yetkisi

Cumhuriyet Savcısı soruşturmasını yürüttüğü olayla ilgili olarak gerekli görmesi halinde moleküler genetik inceleme yapılmasın sulh ceza hakiminden talep edebilir. Moleküler genetik inceleme söz konusu olduğunda, bilirkişiye başvurmak zorunludur[161].

Moleküler genetik incelemeden ne anlaşılması gerektiği Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi Genetik İncelemeler ve Fizik Kimliğinin Tespitine İlişkin Yönetmelikte tanımlanmıştır. Buna göre; moleküler genetik inceleme gereken tür ve düzeydeki biyolojik materyali kullanarak kişiyi diğer kişilerden ayıran ve kalıtım kurallarına uygun olarak aktarılan hastalık dışında ki özelliklerin moleküler düzeyde incelenmesini ifade eder.

Moleküler genetik inceleme, hukuki nitelik itibariyle bağımsız bir tedbir olmayıp bir yönüyle vücudun muayenesi koruma tedbirinin bir parçası diğer bir yönüyle keşif veya olay yeri incelemesinin bir uzantısıdır. Vücudun muayenesi, kişinin vücut

[161] SEVÜK , Handan Yokuş , 'Ceza Muhakemesi ve Adli Tıp İlişkisi' , in Hukuk ve Adalet Dergisi , (YAZ-SONBAHAR) , s.99.

boşluklarında veya iç organlarında ya da vücut sıvılarında tıbbi yöntem ve araçlarla özelliklerinin incelenerek delil aranmasıdır[162].

CMK'nın 78. maddesinin başlığı moleküler genetik incelemelerdir bu maddeye göre aynı yasanın 75. ve 76.maddelerinde belirtilen usul kurallarına uygun olarak alınan örneklerin şüpheli veya mağdura ait olup olmadığının veya soy bağının tespiti için gerekli olması halinde örnekler üzerinde moleküler genetik inceleme yapılabilir.

Yine CMK'nın 79. maddesine göre moleküler genetik inceleme yapılmasına ancak hakim karar verebilir[163]. Elbette böyle bir durumda moleküler genetik inceleme yapılmasına soruşturma safhasında Cumhuriyet Savcısı talep edecektir. Ayrıca, sulh ceza yargıcı veya mahkeme tarafından verilecek kararda teknik bilirkişi olarak incelemeyi yapacak kurumun gösterilmesi kanun gereğidir.

Genel olarak moleküler genetik inceleme hususunda bilirkişi olarak Ankara ve İstanbul Adli Tıp Kurumları resmi bilirkişi olarak mahkemece atanmaktadır. Moleküler genetik inceleme yapılması adam öldürme, cinsel istismar, hırsızlık suçlarının soruşturulmasında son derece önemlidir. Zira, örneğin bir sigara izmaritinden alınacak DNA örneği veya sperm örneğinini incelenmesi neticesinde olayın failini bulmak mümkün olmaktadır.

f) Şirket Yönetimi İçin Kayyım Tayinini İsteme Yetkisi

Şirket yönetimi için kayyım tayini tedbiri hukukumuza 5271 sayılı CMK ile girmiştir. Söz konusu tedbir arama ve elkoyma tedbirine ilişkin bölümde düzenlenmiştir. Kanunda sınırlı olarak belirtilen suçlar için başvurulabilen özel bir koruma tedbiridir. Bu tedbir, elkoymanın özel bir türüdür[164].

---

[162] ÖZBEK, Veli Özer, Ceza Muhakemesinde Koruma Tedbiri Olarak Arama , Seçkin , Ankara , 1999, s.112.
[163] TOROSLU / FEYZİOĞLU , s.209.
[164] ŞAHİN , s.259.

Şirket yönetimi için kayyım tayini suretiyle şirketin malvarlığı kontrol altında tutulabilecektir. Bu tedbir sayesinde, şirketin faaliyetleri soruşturma ve kovuşturma süresince durdurulmamış şirket çalışanları mağdur edilmemiş ve beraat kararı verildiğinde şirket zarara uğramamış olacaktır[165].

Tedbir soruşturulan her suç için değil ancak kanunda sayılan katalog suçlar için talep edilebilir. Bu tedbire başvurabilmek için soruşturma ve kovuşturma konusu suçun zincirleme veya kesintisiz suç olarak bir şirketin faaliyeti çerçevesinde işlenmekte olduğu hususunda kuvvetli şüphe sebeplerinin bulunması gerekir. Başka bir ifadeyle şirketin faaliyeti çerçevesinde işlenen suçun icrası tamamlanmış ise bu suçla ilgili olarak şirket yönetimine kayyım tayin edilemez.

Tedbirin amacı, hükümde de belirtildiği üzere soruşturma veya kovuşturma konusu suçla ilgili olarak maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasıdır. Soruşturma konusu olayla ilgili olarak bu tedbire başvurulması suretiyle şirketin faaliyetleri içeriden denetlenerek, soruşturma veya kovuşturma konusu suçla ilgili olarak bilgi edinilmeye çalışılmaktadır. Diğer taraftan şirketin malvarlığı kontrol altında tutulmakta bu yönüyle tedbir elkoymanın bütün sonuçlarını doğurmaktadır[166].

Şirket yönetimi için kayyım tayini ancak, hakim veya mahkeme kararı ile mümkündür. Soruşturma evresinde, sulh ceza hakimi bu tedbire karar verebilir. Kovuşturma evresinde ise davaya bakmakta olan mahkeme tedbire karar verebilir.

[165] CENTEL / ZAFER , s.358.
[166] ŞAHİN , s.260.

III. BÖLÜM

CUMHURİYET SAVCISININ SORUŞTURMA NETİCESİNDE VERECEĞİ KARARLAR

A) GENEL OLARAK

Çeşitli makamların da katılımı ile soruşturma evresi için gerekli olan araştırma işlemlerini tamamladıktan sonra Cumhuriyet Savcısı kendi yetki ve görev alanında gerçekleştiğine inandığı eylem ile ilgili olarak şüpheli hakkında dava açıp açmamak konusunda değerlendirme yapmak ve sonuç çıkarmak zorundadır. Bu sonuç, ya kamu davası açılmaması ya da açılması şeklinde olur.

Cumhuriyet Savcısı, kamu davasının açılması gerektiğine inanıyorsa bir iddianame düzenleyerek düzenlemiş olduğu mahkemeye sunar ve mahkeme iddianameyi kabul ettiğinde kamu davası açılmış olur. Soruşturması yürütülen olayla ilgili olarak uzlaşma sağlanmışsa veya kamu davasının ertelenmesi nedenleri varsa veya takipsizlik nedenleri varsa Cumhuriyet Savcısı iddianame düzenlemez. Bu durumlarda kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı veya kovuşturma yapılmasına yer olmadığı kararı verilir. Cumhuriyet savcısının soruşturma evresi sonunda vermiş olduğu aşağıda incelenecek olan tüm karalara karşı kanun yoluna başvurulabilir.

B) KOVUŞTURMA YAPILMASINA YER OLMADIĞI KARARI

1. Genel Olarak Takipsizlik Nedenleri

Cumhuriyet Savcısı, yaptığı soruşturma işlemleri ve toplamış olduğu delilleri değerlendirilmesi neticesinde kamu davası açılması için yeterli şüphe oluşturacak delil elde edememesi durumunda veya kovuşturma olanağının olmaması durumunda CMK'nın 172. maddesine göre kovuşturma yapılmasına yer olmadığına karar verir. Kovuşturma yapılmasına yer olmadığına dair verilen karar CMK'nın aynı maddesine

göre suçtan zarar gören ile önceden ifadesi alınmış veya sorguya çekilmiş şüpheliye bildirilir.

Maddeye göre C.Savcısı iki halde bu kararı verebilecektir. Birinci hal kamu davasının açılması için yeterli şüphe oluşturacak kanıt elde edilememesi; ikinci hal ise kovuşturma olanağının olamamasıdır. Cumhuriyet savcısınca verilen kovuşturmaya yer olmadığı kararı davayı esastan sonuçlandıran hüküm niteliği taşımaz, yeni kanıtların ortaya çıkması durumunda aynı eylem nedeniyle kamu davası açılması olanaklıdır, başka bir anlatımla adli–idari bir işlem olan kovuşturmaya yer olmadığına dair karar kesin hüküm oluşturmaz[167].

Soruşturulan suçun örneğin, zamanaşımına uğramış olması, uzlaşmanın bulunması, fiil takibi şikayete bağlı ise şikayetin geri alınması ya da ihbarın asılsız olduğunun veya fiilin aslında suç teşkil etmediğinin anlaşılması veya bir soruşturma engelinin olması hallerinde C.Savcısı soruşturmaya derhal son vererek takipsizlik kararı vermelidir[168].

Kovuşturma yapılması olanağı olmayan haller ise özellikle şüphelinin 4483 sayılı yasaya tabi kişilerden olması veya Kaymakamlık, Valilik veya Bakanlık iznine tabi kamu görevlileri olması halidir. Hakkında soruşturma yapılan kamu görevlisinin 4483 sayılı yasaya tabi kişilerden olması soruşturma konusu fiilin kamu görevlisinin görevi sırasında görevi nedeniyle işlemesi halinde soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısı öncelikle ilgili makamdan soruşturma izni istemesi gerekir.

Kamu görevlisinin tabi olduğu idari makam yaptığı ön inceleme neticesinde şüpheli kamu görevlisi hakkında soruşturma izni verirse Cumhuriyet savcısı gerekli soruşturma işlemlerine başlayacaktır. Soruşturma izni verilmemesi halinde Cumhuriyet Savcısı kendi gerekçeleri ile Bölge İdare Mahkemesi'ne idari makamca verilen soruşturma izni verilmemesine ilişkin kararın kaldırılması için yedi gün içinde 4483 sayılı yasa hükümlerine göre itiraz edebilir.

---

[167] TAŞDEMİR / ÖZKEPİR , s. 701.
[168] ÖZBEK / KANBUR / BACAKSIZ / DOĞAN, s.105.

Kamu görevlileri hakkında, görevleriyle ilgili görevleri sırasında işledikleri suçlardan dolayı 4483 sayılı yasa hükümlerinin uygulanacağı yönündeki genel kuralla ilgili 3628 sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluk ile Mücadele Kanununun 17. maddesindeki istisna saklıdır. Anılan Kanunun 17. maddesinde belirtilen katalog suçların soruşturulmasında 4483 sayılı yasanın hükümleri uygulanmaz. Yani bu gibi hallerde Cumhuriyet savcısı önüne gelen olayı inceler eğer 3628 sayılı yasa hükümlerinin uygulanması gerektiği işlendiği iddia olunan suçun bu kanunda sayılan katalog suçlardan olduğu kanaatine varırsa soruşturma izni istemeden şüpheli veya şüpheliler hakkında resen soruşturma işlemlerine başlar ve soruşturmayı sonuçlandırır.

Kovuşturma yapılmasına yer olmadığına karar verildikten sonra yeni delil elde edilmedikçe aynı fiilden dolayı kamu davası açılamaz. Yani; Cumhuriyet savcısının vermiş olduğu karar kesin bir karar değildir. Zamanaşımı sürecinde her zaman verilen kararın kaldırılması olanağı olan bir karardır, çünkü verilen kararın her zaman gerçeği yansıttığı ve hukuka uygun olduğu söylenemez. Cumhuriyet savcısının bu kararı en azından suçtan zarar gören kişiyi tatmin etmemiş olabilir.

Suçtan zarar gören, kovuşturma yapılmasına yer olmadığına ilişkin karara CMK'nın 173. maddesine göre kararın kendisine tebliğinden itibaren on beş gün içinde Cumhuriyet Savcısının yargı çevresinde görev yaptığı ağır ceza mahkemesine en yakın ağır ceza mahkemesi başkanlığı nezdinde itiraz edebilir. Ağır ceza mahkemesinin itiraz üzerine vereceği karar kesindir.

Her ne kadar Kanun; ağır ceza mahkemesine yapılan başvuruyu itiraz olarak nitelendirmişse de aslında bu bir itiraz değildir. Zira; itiraz ancak yargılama makamının kararlarına karşı başvurulabilen bir yoldur. Oysa burada savcılığın vermiş olduğu bir karar söz konusudur. Burada yapılan başvuru bir tali ceza davasıdır ve buna öğretide kovuşturma davası adı da verilmektedir[169].

Mahkeme başkanı, duruşmasız olarak yaptığı muhakeme sonucunda kamu davasının açılması için yeterli sebep olmadığı ve kovuşturmama kararının haklı olduğu

[169] KUNTER, s. 800, 801.

kanaatine varırsa davacının istemini gerekçeli olarak reddeder ve davacıyı giderlere mahkum ederek dosyayı Cumhuriyet savcısına gönderir. Eğer itirazı haklı görürse Cumhuriyet savcısının vermiş olduğu takipsizlik kararını kaldırır, bu durumda Cumhuriyet savcısı dosyayı esasa alarak tekrardan soruşturmaya başlar.

Cumhuriyet savcısı tarafından verilen ve ağır ceza mahkemesinin incelemesinden geçmeyen kovuşturmaya yer olmadığına dair kararların kesin olduğu kabul edilemez. Yanılgı ile karar verdiğini farkına varan Cumhuriyet savcısı daha önce vermiş olduğu kararını kaldırıp soruşturma yaparak dava açabilir. Cumhuriyet savcısının kovuşturmama kararı idari nitelikte olduğundan kesin hüküm halini almaz[170].

Böyle bir karara kesinlik tanınması sanığın cezasız kalması sonucunu doğuracağı açıktır. Bu itibarla yanılgısından dönüp dava açılarak dava sonunda hasıl olacak duruma göre, kendi kişisel kanaatine göre sanığın mahkumiyeti ya da beraati yönünde Cumhuriyet savcısının mütalaa vermesi mümkündür.

CMK 170/2'de C.Savcısı dava açmayabilir dese bile bu sebepler varsa C.Savcısı iddianame düzenleyip düzenlememekte serbest olmamalıdır kovuşturmaya yer olmadığına karar vermelidir. Örneğin, TCK'nın 93/1 ve 167/1'deki hallerde durum böyledir[171]. Buna karşılık TCK 22/6'da ise Cumhuriyet Savcısına duruma göre şahsi cezasızlık veya indirim söz konusu olduğunda ihtiyari yetki tanınmıştır[172].

CMK'nın 172/2'deki düzenleme ile kovuşturmaya yer olmadığı kararlarının keyfi bir şekilde ortadan kaldırılarak kişilerin mağdur edilmeleri önlenmeye yönelik olup hukuki güvenlik sağlanmış olmaktadır[173]. Böylece, kovuşturmaya yer olmadığına dair kararların zamanaşımı süresince tabir yerinde ise Demoklesin Kılıcı gibi durması ve onun özgürlükleri bakımından bir tehdit oluşturması önlenmek istenmektedir[174].

---

[170] TOROSLU / FEYZİOĞLU , s.265.
[171] FEYZİOĞLU, ' 5271 sayılı …'s.33-34.
[172] FEYZİOĞLU , '5271 sayılı….'s.34.
[173] FEYZİOĞLU, '5271 sayılı….' s.35.
[174] Bkz Ceza Muhakemesi Kanunu Grekçesi m.175.

2.Uzlaşma Hali

Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinden biri olan uzlaşma, yeni CMK ile hukuk sistemimize kazandırılmıştır[175]. Uzlaşma kurumunun ilk hali ile uygulamada iyi işlememesi nedeniyle 06.12.2006 tarih ve 5560 sayılı Kanun ile uzlaşma kurumu yeniden düzenlenmiştir. Ayrıca, yine uzlaşmaya ilişkin hükümler içeren 5237 sayılı TCK'nın 73/8 maddesi yürürlükten kaldırılmıştır.

Belli suçların işlenmesi halinde şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören gerçek veya özel hukuk tüzel kişisinin uzlaştırılması girişiminde bulunulur. Kurumun özelliği adil bir sonuç elde ederek uyuşmazlığı mahkeme önüne getirmeden fakat ceza adalet sistemi içerisinde tarafsız ve bağımsız statüdeki merciler önünde çözmektir[176].

Uzlaşma, CMK'nın 253/17. maddesinden anlaşıldığına göre savcının gözetim ve denetimi altında yürütülmesi gerekmektedir. Savcının uzlaşma şartlarının olayda oluşup oluşmadığını denetleme yetkisi vardır. Böylece savcı, uzlaşmanın tarafların özgür iradeleriyle ortaya çıkıp çıkmadığını tarafların yerine getirecekleri edimlerin hukuka ve ahlaka uygun olup olmadığını denetlemesi gerekmektedir[177].

Uzlaşma sonunda taraflarca bir anlaşma sağlanmış ise de uzlaşmanın hukuki sonuçlarını doğurabilmesi için failin uzlaşma ile belirlenen edimi yerine getirmesi şarttır. Buna göre örneğin kararlaştırılan tazminatın fiilen ödenmesi, özrün dilenmesi aynen iade v.b davranışların yerine getirilmesi gerekir[178].

Cumhuriyet savcısı uzlaştırmayı bizzat yapabileceği gibi barodan uzlaştırıcı vekil isteyerek veya hukuk fakültesi öğrenimi görmüş kişiler arasından bir uzlaştırıcıyla da uzlaşma yöntemini uygulayabilir (CMK 253/9, U.Y m 13/1). Bu konuda kolluk

---

[175] KAYMAZ Seydi / GÖKCAN Hasan Tahsin , Uzlaşma ve Önödeme , 2.Baskı , Ankara ,2007, s.49.
[176] KUNTER Nurulah / YENİSEY Feridun / NUHOĞLU Ayşe , Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku , 16.Bası , İstanbul 2007 , XXII
[177] KAYMAZ / GÖKCAN , s.143.
[178] KAYMAZ / GÖKCAN , s 145.

uzlaştırma yapamayacağı gibi uzlaştırıcı da atayamaz, bu işlemler Cumhuriyet Savcısı tarafından yapılır (CMK m.253/4)[179].

Soruşturma evresinde soruşturma konusu suçun uzlaştırmaya tabi olması halinde Cumhuriyet Savcısı veya talimatı üzerine adli kolluk görevlisi şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görene uzlaşma teklifinde bulunur.(U.Y m.8/1). ***Özbek**'e* göre; Cumhuriyet Savcılarının uzlaştırmacılık yapmaları üstlendikleri görevleri ile bağdaşmaz[180].

Uzlaşma neticesinde şüphelinin edimini defaten yerine getirmesi halinde hakkında kovuşturmaya yer olmadığına karar verilir. Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması takside bağlanması veya süreklilik arz etmesi halinde CMK'nın 171. maddedeki şartlar aranmaksızın kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilir. Uzlaşma sonucunda kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilmiş iken erteleme sürecinde edim ifa edilmemişse artık C.Savcısı kamu davasını açmak zorundadır[181]. Cumhuriyet Savcısının vermiş olduğu her üç karar için de kanun yollarına başvurulabilir.

Uzlaşmanın sağlanması halinde soruşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açılamaz açılmış ise açılmış olan davadan feragat edilmiş sayılır. Şüphelinin edimini yerine getirmemesi halinde uzlaşma raporu veya belgesi İcra İflas Kanunun 38. maddesinde yazılı ilam mahiyetini haiz belgelerden sayılır (CMK m.253/16).

Kanunun ilk halinde olmayan düzenlemeye göre soruşturma konusu suçun uzlaşmaya tabi olması halinde Cumhuriyet savcısı veya talimatı üzerine adli kolluk görevlisi, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görene uzlaşma teklifinde bulunur (CMK m.253/4). Şüphelinin mağdurun veya suçtan zarar görenin reşit olmaması halinde uzlaşma teklifi kanuni temsilcilerine yapılır.

---

[179] ÖZBEK Mustafa , Ceza Muhakemesi Kanununda Yapılan Değişiklikler Çerçevesinde Mağdur Fail Uzlaştırmasının Usul ve Esasları , A.Ü.H.F.D , Cilt 56, S 4, 2007, s.163.
[180] ÖZBEK , s.171
[181] KAYMAZ / GÖKCAN , s.157

Cumhuriyet savcısı uzlaşma teklifini açıklamalı tebligat veya istinabe yoluyla da yapabilir. Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar gören, kendisine uzlaşma teklifinde bulunulduktan sonra üç gün içinde kararını bildirmediği takdirde, teklifi reddetmiş sayılır. Uzlaşma teklif edilmesi halinde kişiye uzlaşmanın mahiyeti ve uzlaşmayı kabul veya reddetmesinin hukuki sonuçları anlatılır.

Resmi mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma dosyasında yer alan adreste bulunmama veya yurtdışında olma ya da başka bir nedenle mağdura suçtan zarar görene veya şüpheliye veya bunların kanuni temsilcisine ulaşılamaması halinde uzlaştırma yoluna gidilmeksizin soruşturma sonuçlandırılır (CMK m. 253/6).

Uzlaştırıcı görevlendirilmesi durumunda uzlaştırıcı dosya içerisinde bulunan belgelerden birer örnek alır bu örneklerin kendisine verilmesinden itibaren en geç otuz gün içinde uzlaştırıcı uzlaştırma işlemlerini tamamlar. Bu süre Cumhuriyet savcısı tarafından yirmi gün daha uzatılabilir. Uzlaştırma işlemlerinin sonuçsuz kalması halinde tekrardan uzlaştırma yoluna gidilemez.

Uzlaşma sonucunda Cumhuriyet savcısı tarafından verilen karalara karşı Ceza Muhakemesi Kanununda öngörülen kanun yollarına başvurulabilir. Yani Cumhuriyet savcısının vermiş olduğu karara karşı Cumhuriyet savcısının yargı çevresinde görev yaptığı ağır ceza mahkemesine en yakın ağır ceza mahkemesi başkanına itiraz edilebilir.

3. Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi

Hukukumuzda ilk defa, Çocuk Koruma Kanunu ile getirilen kamu davasının açılmasının ertelenmesi kurumu 06.12.2006 tarih ve 5560 sayılı Kanun ile CMK m.171/2'de düzenlenmiş bulunmaktadır. Böylelikle Cumhuriyet Savcısının ceza muhakemesindeki yetkilerine bir yenisi eklenmiştir.

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi yeterli suç şüphesinin bulunmasına rağmen soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı ve üst sınırı bir yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektiren suçlardan dolayı mümkündür. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi için şüphelinin daha önce kasıtlı bir suçtan dolayı hapis cezası ile mahkum olmamış olması yapılan soruşturma neticesinde Cumhuriyet savcısının kamu davasının açılmasının ertelenmesi halinde şüphelinin suç işlemekten çekineceği kanaatini varması kamu davasının açılmasının ertelenmesinin şüpheli ve toplum açısından kamu davası açılmasından daha yararlı olması suç işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın aynen iade suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi koşullarının birlikte gerçekleşmesi gerekir (CMK m. 171/2, 3).

Kamu davasının açılmasının ertelenmesine Cumhuriyet savcısı karar verebilir. Burada Cumhuriyet savcısının takdir yetkisinin olduğunu kabul etmek gerekir. Cumhuriyet savcısı yukarıdaki şartlar birlikte gerçekleşmiş olsa dahi kamu davasının açılmasını erteleme kararı vermek zorunda değildir.

Kamu davasının açılması 5 yıl süre ile ertelenebilir. Kanun, burada şüpheliyi 5 yıl süre ile deneme süresine tabi tutmaktadır. Şüpheli bu süre zarfında yeniden kasıtlı bir suç işlemediği takdirde kovuşturmaya yer olmadığına karar verilir. Kanunun açık hükmünden de anlaşılacağı üzere şüphelinin deneme süresi içerisinde taksirli bir suç işlemiş olması kovuşturmaya yer olmadığına karar vermeye engel değildir. Erteleme süresi içerisinde zamanaşımı işlemez. Erteleme süresi içerisinde kasıtlı bir suç işlenmesi halinde kamu davası açılır. (CMK m.171/4).

Kamu davasının açılmasının ertelenmesine dair Cumhuriyet savcısının vermiş olduğu karar bunlara mahsus sisteme kaydedilir. Bu kayıtlar, ancak bir soruşturma veya kovuşturmayla bağlantılı olarak Cumhuriyet savcısı, hakim veya mahkeme tarafından istenmesi halinde bu maddede belirtilen amaç için kullanılabilir (CMK m.171/5).

Cumhuriyet savcısının kamu davasının açılmasının ertelenmesi yolunda vermiş olduğu kararlara karşı itiraz kanun yolu açıktır. Suçtan zarar gören CMK'nın 173. maddesi hükümlerine göre verilen karar karşı itiraz edebilir (CMK m.171/2). Yani bu hükme göre suçtan zarar gören kararın kendisine tebliğinden itibaren Cumhuriyet savcısının görev yaptığı ağır ceza mahkemesine en yakın ağır ceza mahkemesi başkanına itiraz edebilir (CMK m.173/1).

C) KAMU DAVASI AÇILMASI İÇİN İDDİANAMENİN MAHKEMEYE SUNULMASI

Soruşturma evresinin sonunda, toplanan deliller suçun işlendiği konusunda yeterli şüphe oluşturuyorsa yani araştırma konusu fiilin suç olduğu ve suçlanan kişinin de bu suçun faili olduğu konusunda yeterli delil elde edilmiş ise ve Cumhuriyet Savcısı işin kovuşturma evresine geçebilecek durumda olduğu kanaatine varırsa madde ve yer yönünden yetkili mahkemeye hitaben bir iddianame düzenler.

Bundan amaç bir suçun işlenip işlenmediği ve bunun şüpheli olarak nitelendirilen kimse tarafından işlenip işlenmediği konusunda uyuşmazlığı, çözmesi için yargıç önüne getirmektir[182]. İddianamenin mahkeme tarafından kabul edilmesiyle kamu davası açılmış olur. Kanunda aksine hüküm bulunmadığı takdirde Cumhuriyet Savcısı suçun işlendiği konusunda yeterli şüphe oluşturacak deliller varsa iddianame düzenlemek zorundadır.

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunun 170. maddesinin madde başlığı kamu davasını açma görevidir. Bu maddeye göre, kamu davasının açma görevi Cumhuriyet Savcısı tarafından yerine getirilir. Eski usul yasamızda şahsi dava düzenlenmiş iken

[182] TOROSLU / FEYZİOĞLU , s. 268.

yeni usul yasamızda şahsi dava düzenlenmemiştir. Hukukumuzda iddianame düzenleme yetkisi sadece Cumhuriyet Savcılarına verilmiştir.

Soruşturma evresinde toplanan tüm deliller suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturuyorsa, Cumhuriyet Savcısı bir iddianame düzenler. İddianamenin ne şekilde düzenleneceğine ilişkin şekil şartları CMK'nın 170. maddesinde ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

5271 sayılı CMK incelendiğinde kamu davasının açılması hususunda genel hatlarıyla 'yasallık' sisteminin benimsendiği yani yeterli suç şüphesinin bulunması halinde Cumhuriyet Savcısının iddianame düzenlemeye mecbur kılındığı anlaşılmaktadır. CMK 170/2 kamu davasının açılmasında Cumhuriyet Savcısına bağlı yetki tanıyan 'mecburilik' ilkesini öngörmektedir[183]. Oysa, 'yasallık' sistemi günümüzde batı hukukunda gittikçe yer kaybetmektedir. Bunun yerine 'maksada uygunluk' sistemi gelişmekte olduğundan CMK'nın 171. maddesi ile yasallık sistemine yumuşatıcı bir istisna getirilmiştir.

Yasallık anlayışı Almanya, İtalya, İspanya, İsviçre'nin bazı kantonları ve hemen bütün doğu Avrupa ülkeleri ile bugüne kadar ülkemizde geçerli olan bir anlayıştır 5271 sayılı yasadaki temel anlayış da budur. CMK'nın 171. maddesindeki düzenleme ile 'maksada uygunluk' anlayışına yaklaşılmıştır. Buna göre, Cumhuriyet Savcısı cezanın ortadan kaldırılmasını gerektiren şahsi sebep olarak etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanmasını gerektiren koşulların ya da şahsi cezasızlık sebebinin varlığı halinde kamu davası açmayabilir.

Yine Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına ilişkin 19.12.2006 tarihinde yürürlüğe giren Kanunun 22. maddesi ile CMK'nın 171. maddesinde değişiklik yapılmış; Cumhuriyet Savcısının kamu davası açma hususundaki takdir hakkı genişletilmiş madde metninde öngörülen şartların oluşması halinde Cumhuriyet Savcısına kamu davasını erteleme yetkisi verilmiştir. Böylece çağdaş batı hukukunda

[183] FEYZİOĞLU, Metin, 'Ceza Muhakemesi Kanununa Göre İddianamenin Hazırlanmasına ve Kabulüne İlişkin Bazı Düşünceler', in Ceza Hukuk Dergisi, Ekim 2006 , S 1, s.33.

gittikçe yer bulan 'maksada uygunluk' sisteminin bir uygulama şekli daha mevzuatımızdaki yerini almış bulunmaktadır.

Bu itibarla, Ceza Muhakemesi Kanunu incelendiğinde Cumhuriyet Savcısı, kamu davasını açmakla değil sadece kamu davasının açılması için iddianameyi düzenlemek ve bunu madde ve yer yönünden yetkili mahkemeye vermekle görevlendirilmiştir. Kamu davasını açan iddianameyi kabul eden yetkili mahkemedir. Böyle bir düzenlemenin itham etme ve yargılama görevinin aynı kişide toplanmasından doğabilecek sakıncaları içinde barındırdığından kuşku yoktur[184].

İddianame yazılı bir iddiadır. Cumhuriyet savcısı iddianame ile sadece kamu davasının açılmasını istemekle kalmaz aynı zamanda kovuşturmanın yapılmasını ve sanığın cezalandırılmasını da ister.

Yeni Ceza Muhakemesi Kanunu, gerekli araştırmalar yapılmadan iddianame düzenlenmesinin, mahkemelerin delil araştırmakla zaman kaybetmelerinin önüne geçilmesi, duruşmaların gereğinden fazla uzayarak sürüncemede kalmaması için mahkemeler tarafından iddianamelerin değerlendirilmesini eksik ve hatalı noktalar bulunması halinde bunların ikmali için savcılığa iadesi usulünü benimsemiştir. Mahkemelerin evrak üzerinden verdikleri bu karara 'iddianamenin iadesi kararı' denir.

CMK iddianamenin iadesini kabul ederek soruşturmanın eksiksiz yapılmasını ve isnadın yargılama sırasında değil soruşturmanın sonunda somutlaşmasını sağlamak istemiştir[185]. Savcı tarafından düzenlenen iddianame kabul edilmediği takdirde hiç kimse yargılanamaz, mahkeme kovuşturma faaliyetine başlayamaz. Bu durum 'davasız yargılama olmaz ilkesi' ile ifade edilmektedir.[186]

C.Savcısı açmış olduğu kamu davasını geri alamaz. Savcı kamu davası açıldıktan sonra sanığın beraat etmesi gerektiğini inansa da davayı muhakemenin bir

---

[184] TOROSLU / FEYZİOĞLU , s. 268.
[185] FEYZİOĞLU, 'Ceza Muhakemesi …', s.31.
[186] ÖZBEK Özer Veli / KANBUR Nihat. M /BACAKSIZ Pınar / DOĞAN Koray, Ceza Muhakemesi Hukuku Bilgisi, Seçkin Yayınevi, 2007, s.56.

hükümle sonuçlanmasına kadar yürütmek zorundadır. Bu husus kovuşturmanın resmiliği ilkesi veya 'kamu davasını yürütme mecburiyeti ilkesi' olarak adlandırılmaktadır[187].

İddianamenin kabulüyle birlikte soruşturma evresi aşılmış (CMK m.175) ve kovuşturma evresine başlanmış olduğuna göre, Cumhuriyet Savcısı düzenleyerek mahkemeye sunduğu iddianamenin hüküm ve sonuç doğurması iddianamenin kabulü denilen ve kurucu şart niteliği taşıyan kararın verilmesine bağlı tutulmuş olmaktadır[188]. Mahkeme, iddianameyi iade ederken bütün eksiklikleri iade kararına yazmak zorundadır. İlk kararda belirtilmeyen sebeplere dayanılarak yeniden iade kararı verilemez[189].

Soruşturmayı yürüten Cumhuriyet Savcısı tarafından iddianame düzenlendikten sonra Cumhuriyet Başsavcısının denetim ve gözetim görevinin gereği olarak bu iddianame C.Başsavcısının veya onun görevlendireceği Cumhuriyet Savcısının denetimine gider. Bu denetimden geçen iddianame Kalem Yönetmeliği uyarınca, gerekli kayıt işlemlerinden geçer ve ondan sonra mahkemeye sunulur[190].

Eğer şüpheli yapılan tüm araştırmalar rağmen bulunamamış ise ve olaya ilişkin diğer deliller toplanmış ve bu deliller dava açmaya yeterli ise artık savcı dava açabilecektir. Bu takdirde mahkeme iddianameyi iade etmeyip kovuşturma aşamasına başlayacaktır[191]. Nitekim Yüksek Yargıtay'ın da ilk derece mahkemeleri tarafından verilerek kesinleşen iade kararlarının Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yazılı emir yoluyla incelenmesi talebi üzerine şüphelinin ifadesinin alınmasının iddianame düzenlenmesinin şartlarından olmadığı kanunda iddianamenin iadesi sebepleri arasında şüpheli ifadesinin alınmamasının belirtilmediği yönündeki kararları vardır.

---

[187] ÖZBEK / KANBUR / BACAKSIZ / DOĞAN , s.56.
[188] FEYZİOĞLU, 'Ceza Muhakemesi …', s.31.
[189] FEYZİOĞLU , 'Ceza Muhakemesi …', s.33.
[190] AYDIN, Murat, ' İddianamenin Unsurları ve İadesi ', in: Hukuki Perspektifler Dergisi , Mayıs 2006, S 6, s.170.
[191] AYDIN M, s.175

Yüksek Yargıtay'ın bu yöndeki kararlarının ancak tüm aramalara bulunamayan ve hakkında iddianame düzenlemek için yeterli delil bulunan şüpheliler için geçerli olduğu eğer şüphelinin açık kimlik ve adres bilgileri belli ise ve şüphelinin kendisine ulaşma imkanı varsa ifadesinin mutlaka alınmasının gerektiği görüşündeyim.

Aksi halde şüphelinin savunma hakkı kısıtlanmış olacağı gibi Cumhuriyet Savcısının şüphelinin lehine ve aleyhine olan tüm delilleri toplaması gerektiği yönündeki usul hükmü de ihlal edilmiş olur bu durumda bana göre mahkeme suçun sübutuna etki edeceği mutlak sayılan şüpheli ifadesi alınmadığından iddianameyi iade edebilmelidir.

Mahkemelerin iddianamenin iadesi yönünde vermiş oldukları kararlar verildiği anda kesin olan karalardan değildir. Bu kararlar, itiraza tabidir. Asliye ceza mahkemelerinin verdiği kararlara karşı, itiraz merci en yakın ağır ceza mahkemesidir. Sulh ceza mahkemeleri tarafından verilen iade kararlarına karşı o yer asliye ceza mahkemesi nezdinde itiraz edilebilir. İade kararına karşı itiraz süresi, iddianamenin mahkemeye verildiği tarihten itibaren on beş gündür.

SONUÇ

Ceza kanunları, bireylerin hak ve özgürlüklerine derin biçimde müdahaleler içeren kanunlardır. Bu nedenledir ki bir ülkede ceza kanununa hakim felsefe, değer ve ilkeler o ülkedeki siyasi rejimin niteliğini gösterir.

Demokratik hukuk devletleri ceza kanunlarının kötüye kullanılmasını önlemek için ceza kanunlarının temel ilkelerine anayasalarında yer vermektedirler. Yine, insanların adaletsiz ve haksız biçimde ceza ve tedbirlere maruz kılınmaması amacıyla başta İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi olmak üzere birçok uluslararası sözleşmede ve belgede bireyi ceza kanunlarının keyfi uygulamalarına karşı güvence altına alan hükümlere yer verilmiştir.

Ceza yargılamasının amacı, maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasıdır. Bu doğrultuda çeşitli görev ve yetkileri bulunan Cumhuriyet savcıları, ceza adalet sisteminin vazgeçilmez unsurlarından birisidir. Cumhuriyet savcıları uyuşmazlıkların tümünün ceza mahkemeleri önüne gelmeden sonuçlandırılmasını sağlamak üzere seçenek çözüm yollarının işletilmesinde ve kabahat sayılan eylemlere idari para cezası verilmesinde de görevli ve yetkilidirler.

Ceza Muhakemesi Yasası Cumhuriyet savcılarının görevlerini temel insan hakları ekseninde hızlı, etkin, adil yargılanma ve evrensel hukuk ilkeleri çerçevesinde yerine getirebilmeleri için çeşitli yetki ve görevler vermiştir. Cumhuriyet savcılarına 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile verilen yetki ve görevler tezimizde ayrı ayrı açıklanmaya çalışıldığı gibi toplu olarak değerlendirildiğinde adli soruşturmanın asıl patronunun Cumhuriyet savcısı olduğu mahkemenin veya hakimlerin ise adli soruşturma evresinde istisnai olarak yetkili ve görevli oldukları sonucu ortaya çıkmaktadır.

Bu durum, kanunun yürürlüğe girdiği dönemde bazı akademisyenler tarafından ve öğretide çeşitli şekillerde Cumhuriyet savcılarının soruşturmanın imparatoru yapıldığı şeklinde yorumlanmıştır. Kanunun birçok yetki ve görev vermiş olduğu

Cumhuriyet savcılarının görevlerini yerine getirirken, yetkilerini kullanırken hiçbir sorunla karşılaşmadıklarını söylemek fazlaca iyimser bir yaklaşım olacaktır.

Yeni usul yasamızın yürürlüğe girdiği 2005 senesinde yasa henüz mecliste iken adli kolluğun idari kolluktan ayrı bir teşkilat olarak kurulması yönündeki teklif görüşülürken ortaya sürülen görüşler halen hatırlanmaktadır. Bize göre yapılan tüm muhalefete rağmen yasa çıkarılırken ısrarlı davranılarak idari kolluktan ayrı bir adli kolluk teşkilatı kurulmalı ve bu teşkilat idari ve adli yönden tamamen Cumhuriyet savcılığına bağlanmalıydı. Cumhuriyet savcılığının etkin ve verimli şekilde çalışabilmesi açısından önündeki en büyük sorunlardan birisinin bu durum olduğu kuşkusuzdur. Adli kolluk teşkilatının ayrı bir birim olarak kurularak hayata geçirilmemesi öğretide de eleştirilere konu olmaktadır.

Cumhuriyet savcılarının bir diğer problemi ülkemizdeki iş yoğunluğu, çalışma şartlarının ağırlığı ve buna karşın personelin nicelik ve nitelik olarak yetersizliğidir. Bu durum Cumhuriyet savcılarının görevlerini yerine getirmelerinin önündeki büyük engellerden biri olarak durmaktadır.

Ülkemizde, bir Cumhuriyet savcısının bir yıl içerisinde baktığı ve sonuçlandırdığı soruşturma dosyası sayısı Avrupalı meslektaşlarıyla karşılaştırıldığında çok fazla sayıdadır. Tüm olumsuzluklara rağmen son yıllarda yapılan bazı çalışmaların yargı camiasında ve neticesinde yargının vazgeçilmez bir parçası olan Cumhuriyet savcıları üzerinde olumlu etkileri olmuştur. Son yıllarda Adalet Bakanlığı tarafından bir çok hakim, savcı ve yardımcı personel alımı yapılarak teşkilat güçlendirilmiş yargının iş yükü azaltılmaya çalışılmıştır. Hakim ve Cumhuriyet savcılarının mali hakları ile ilgili son dönemlerde yapılan olumlu düzenlemelerin önemi elbette inkar edilemez.

Ayrıca, çalışma şartlarının iyileştirilmesi için bir çok yeni adliye binası ve lojman hakim ve Cumhuriyet savcılarının hizmetine sunulmuştur. Birçok adliye binasının ve lojmanın halen yapım aşamasında olduğu birçok yerde de adliye binası yapımı ve lojman alımı hususunda planlamaların yapıldığı bilinmektedir.

Hakim ve Cumhuriyet savcılarının çalışma ortamının, kalacakları, yaşayacakları yerin düzgün, mesleğin saygınlığına yakışır bir şekilde olmasının meslek mensuplarının psikolojileri yönünde ki olumlu etkileri inkar edilemez Zira hakim ve savcılar diğer bazı yürütme erkindeki görevliler kadar rahat hareket edememektedirler ve yaşam alanları kısıtlıdır. Yine, yapılan çalışmaların yargı erkinin ve mensuplarının toplumdaki prestijini yükselttiği kuşkusuzdur.

Bir ülkede adalet sağlanamazsa türlü türlü sorunlar ve devletin işleyişinde zaafiyetler, karışıklıklar ortaya çıkar. İnsan insanın yeniden kurdu olur insanlar birbirlerinin canına, malına, ırzına göz diker olur. Yapanın, çalanın yanına kar kalırsa ve devlet aygıtı bu duruma etkili bir şekilde müdahale edemezse göze göz dişe diş döneminin geri dönmesi kuvvetle muhtemeldir.

İnsanlığın ulaştığı ve bizim hedef aldığımız uygarlık düzeyi ile ve buna paralel olarak yargının bağımsızlığının sağlanması, yargı mensuplarının çalışma koşullarının iyileştirilmesi yönündeki adımların devam ettirilmesi, bugüne kadar yapılamayan örneğin adli kolluğun ayrı, idareden bağımsız bir teşkilat olarak kurulması ve savcılığa bağlanması, mahkeme binalarından ayrı farklı bir yerde görev yapan savcılık teşkilatının kurulması, bölge adliye mahkemelerinin kurularak hayata geçirilmesi doğrultusunda ki çalışmaların devam ettirilmesi ve süratle tamamlanmasında fayda vardır.

Unutulmamalıdır ki gerek devletle birey arasında, gerek bireyle birey arasındaki uyuşmazlıkların sürüncemede kalmadan, insanları bezdirmeden, mahkeme kapılarında yıllarca bekletmeden süratle bitirilmesi yargı mensuplarına sağlanacak uygun çalışma koşullarında iyi hazırlanmış bir altyapıyla mümkün olacaktır.

Yargının çalışma koşullarının iyileştirilmesi yönündeki çalışmaların geliştirilerek ve ülke geneline yayılarak devam ettirilmesi, yürütme erkinin en birincil görevlerinden biridir. Yasama organı yasaları çıkartacak, yürütme organı yasaların uygulayıcısı olan yargı mensuplarının çalışma şartlarını iyileştirecek, yargı mensupları

da buna paralel olarak çıkarılan yasaları en iyi şekilde uygulayacak uyuşmazlıkları süratle çözecektir.

Avrupa devletlerinin önerilerine gerek olmadan biz bu çalışmaları kendimiz için halkımız daha iyi yaşamayı, hizmet almayı hak ettiği için yapmalıyız. Böylece insanlarımızın devletin bir görünümü olan yargı erkine dolayısıyla devletine güveni artacaktır. Elbette bu durum ülkemizin uluslararası arenada prestijini yükseltecek, ulaştığı uygarlık düzeyini belirleyecek, ülkemizin hızlı ve etkin bir şekilde işleyen bir yargı sistemine sahip çağdaş bir hukuk devleti olduğunu gösterecektir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

AKSOY, Şemsettin, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Uluslar arası Yargı ve Yargıtay Kararları Işığında Önleme ve Koruma Tedbiri Olarak Arama, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2007.

AKYAZAN, Emrah Ahmet, 'Teknik Araçlarla İzleme (CMK 140)' in Terazi Aylık Dergisi, Sayı 6, Şubat, 2007.

ARSLAN, Saadettin, Soruşturma Evresi, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2007.

AYDIN, Murat, 'İddianamenin Unsurları ve İadesi', in Hukuki Perspektifler Dergisi, Mayıs, 2006.

AYDIN, Nurullah. F, Türk Suç ve Ceza Hukuku, Turhan Kitabevi, Ankara, 2008.

AVCI, Mustafa, 'Yeni Düzenlemelere Göre Tutuklama'in, Hukuki Perspektifler Dergisi, Nisan 2005, Sayı III.

BARDAK, Cengiz, Ceza Muhakemesinde Hazırlık Soruşturması, Ankara, 1996.

BOZKUŞ, Naci, 'Ceza Muhakemesi Hukukunda Bir Koruma Tedbiri Olarak 'Adli Kontrol' in Hukuk Dünyası, Nisan-Haziran 2006.

CENTEL, Nur, Ceza Muhakemesinde Tutuklama ve Yakalama, İstanbul, 1992.

CENTEL, Nur/ ZAFER, Hamide, Ceza Muhakemesi Hukuku, 5.Bası, İstanbul, 2007.

CENTEL, Nur , 'Adil Yargılanma Hakkı ve Silahların Eşitliği Bağlamında Savcılık ve Savunma', in Bir Adli Organ Olarak Savcılık Sempozyumu, 7-9 Temmuz 2006, Ankara, Türkiye Barolar Birliği Yayını

CİHAN, Erol / YENİSEY, Feridun, Ceza Muhakemesi Hukuku, 2.Bası, İstanbul 1997.

ÇOLAK, Haluk/TAŞKIN, Mustafa, Açıklamalı Karşılaştırmalı Uygulamalı Ceza Muhakemesi Kanunu, Seçkin Yayınevi, 2005.

EREM, Faruk, Suç Bilimi Açısından Adalet Psikolojisi, Adil Yayınları, Ankara, 1997.

ERYILMAZ, Bedri. M, 'Suçla Mücadele Politikası Açısından Yeni Ceza Muhakemesi Kanunu' , in Ceza Hukuku Dergisi, Ekim 2006, Sayı 1.

FEYZİOĞLU, Metin, Ceza Muhakemesi Hukukunda Tanıklık, Ankara, 1996.

FEYZİOĞLU, Metin, '5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Hakkında Bazı Tespit ve Değerlendirmeler'in Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Şubat, 2006.

FEYZİOĞLU, Metin, 'Ceza Muhakemesi Kanununa Göre İddianamenin Hazırlanması ve Kabulüne İlişkin Bazı Düşünceler' in, Ceza Hukuku Dergisi, Ekim 2006, Sayı 1.

GÜLER, Mahmut / TAŞDEMİR, Kubilay, Açıklamalı İçtihatlı Ceza Yargılamaları Usulü Cezaların İnfazı ve Memurların Yargılanması Hakkında Yasa, Adalet Matbacılık, 2005.

GÜLTAŞ, Veysel, Tutuklama ve Kanunyolları, Ankara, 2008.

GÜLŞEN, Recep , 'Adli Arama' in Polise Görev Yetki ve Sorumluluk Veren Mevzuat Uygulamaları Eğitim Projesi (MUYEP) Tebliğleri II, 23_28 Ekim 2007 Antalya/Alanya in Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Mart-Nisan 2007.

GÜNAY, Erhan, Ceza Davalarında Usul ve Esaslar, Seçkin Yayınevi, Ankara, 1998.

HACIOĞLU, Caner. B, ‘ 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanununda Tutuklama Tedbirine Seçenek Olarak Düzenlenen Adli Kontrol Koruma Tedbiri Üzerine Bir İnceleme’ in, Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, S.1,Haziran 2005.

İNAN, Kubilay, Ceza Yargılamasında Yasayolları, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2006.

KARAGÜLMEZ, Ali, ‘Yer Gösterme İşlemi ve 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunun 85. Maddesinin İncelenmesi’, in Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Mart_Nisan 2005.

KAYMAZ, Seydi / GÖKCAN, Tahsin Hasan, Uzlaşma ve Önödeme, 2.Baskı, Ankara, 2007.

KOCA, Mahmut, ‘Ceza Muhakemesinde Deliller’ in, Ceza Hukuku Dergisi, Aralık, 2006.

KUNTER, Nurullah / YENİSEY, Feridun, Ceza Muhakemesinin Yürüyüşü, İstanbul, 2005.

KUNTER, Nurullah / YENİSEY, Feridun / NUHOĞLU, Ayşe, Ceza Muhakemesi Hukuku, İstanbul, 2006.

KUNTER, Nurullah / YENİSEY, Feridun / NUHOĞLU, Ayşe, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, 16.Bası, İstanbul, 2007.

KUYUCU, Abdullah , ‘Türkiye’de Savcılık Savcılığın Ceza Adalet Sistemindeki Rolü ve Örgütlenmesi’ in, Bir Adli Organ Olarak Savcılık, 7_9 Temmuz 2006, Türkiye Barolar Birliği Yayını, Ankara.

NOYAN, Erdal, Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara, Adil Yayınevi, 2005.

ÖZBEK, Mustafa , ‘Ceza Muhakemesi Kanununda Yapılan Değişiklikler Çerçevesinde Mağdur Fail Uzlaştırmasının Usul ve Esasları’ ,A.Ü.F.H.D, C.6 Sayı 4, 2007.

ÖZBEK, Veli Özer, Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara, 2006.

ÖZBEK, Veli Özer, Ceza Muhakemesinde Koruma Tedbiri Olarak Arama, Seçkin Yayınevi, Ankara, 1998.

ÖZBEK, Veli Özer / KANBUR, Nihat. M / BACAKSIZ, Pınar / DOĞAN, Koray, Ceza Muhakemesi Hukuku Bilgisi, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2007.

ÖZBEK, Veli Özer / DOĞAN, Recep, 'Ceza Muhakemesi Kanunu'nda 5560 Sayılı Kanunla Yapılan Değişikliklerin Değerlendirilmesi' , in: Ceza Hukuku Dergisi, Sayı 2, Aralık, 2006.

ÖZGENÇ, İzzet, Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi (Genel Hükümler), Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı, Üçüncü Bası, 2006.

ÖZTÜRK, Bahri, Uygulamada Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara.

ÖZKAN, Hasan, Açıklamalı İçtihatlı Ceza Davalarında Keşif ve Tatbikatı, Ankara Seçkin Yayınevi, 1995.

ŞAHİN, Cumhur, Ceza Muhakemesi Hukuku, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2007.

TANER, Tahir. M, Ceza Muhakemesi Usulü, Üçüncü Basım, İstanbul, 1955.

ÜNVER, Yener, "Ceza Muhakemesinde İspat, CMK Uygulamamız" in: Ceza Hukuku Dergisi, Aralık, 2006, Sayı 2.

SEVÜK, Handan Yokuş, 'Postada Elkoyma Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi' in Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Mart-Nisan 2007.

SEVÜK, Handan Yokuş, ‘5271 sayılı CMK’da Koruma Tedbiri Olarak Yakalama ve Gözaltı’ in Hukuki Perspektifler Dergisi, Nisan, 2005, Sayı 3.

SEVÜK, Handan Yokuş , ‘Ceza Muhakemesi ve Adli Tıp İlişkisi’ ,in Hukuk ve Adalet Dergisi, (YAZ- SONBAHAR 2005).

SOYASLAN, Doğan, Ceza Muhakemesi Hukuku, Yetkin Yayınevi, Ankara 2007.

SÖZÜER, Adem, Türkiye’de ve Karşılaştırmalı Hukukta Telefon Teleks Faks ve Benzeri Araçlarla Yapılan Özel Haberleşmenin Bir Ceza Yargılaması Önlemi Olarak Denetlenmesi, İ.Ü.H.F.M, Prof.Dr. Türkan Rado’ya Armağan Sayısı, 1997, Sayı 3.

TOROSLU, Nevzat /FEYZİOĞLU, Metin, Ceza Muhakemesi Hukuku, Savaş Yayınevi, 5.Baskı, Ankara, 2006

TOSUN, Öztekin, Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri, C.1, İstanbul, 1981.

TAŞDEMİR, Kubilay / ÖZKEPİR, Ramazan, Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi, Üçüncü Bası, Ankara, 2007.

YAŞAR, Osman, Uygulamalı ve Yorumlu Ceza Muhakemesi Kanunu, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2007.

YENİSEY, Feridun , ‘Yakalama’ Polise Görev ve Sorumluluk Veren Mevzuat Uygulamaları, Eğitim Projesi (MUYEP) Tebliğleri 2, 23_28 Ekim 2007, Antalya/Alanya, in Emniyet Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara, 2008.

YILMAZ, Zekeriya, Ceza Muhakemesi Kanunun Getirdiği Yenilikler ve Yargılama Sistemi 2. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2007.

YURTCAN, Erdener, Cumhuriyet Savcısının ve Ceza Yargıcının Başvuru Kitabı, Beta Yayınevi, 6.Baskı, İstanbul, 2007.